

Vaasan yliopisto
UNIVERSITY OF VAASA

Sonja Vieristö

Järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyvien tuomioistuinkäsittelyiden erityispiirteet

Johtamisen akateeminen yksikkö
Hallintotieteiden maisteri
Pro gradu -tutkielma
Julkisoikeus

Vaasa 2023

VAASAN YLIOPISTO**Johtamisen akateeminen yksikkö**

Tekijä:	Sonja Vieristö
Tutkielman nimi:	Järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyvien tuomioistuinkäsittelyiden erityispiirteet
Tutkinto:	Hallintotieteiden maisteri
Oppiaine:	Julkisoikeus
Työn ohjaaja:	Niina Mäntylä
Valmistumisvuosi:	2023
Sivumäärä:	89

TIIVISTELMÄ :

Järjestäytynyt rikollisuus on viime vuosien aikana kasvanut ja muuttunut aiempaa verkostomaisemmaksi. Järjestäytyneet rikollisryhmät ovat suurin Euroopan unionin sisäisen turvallisuuden uhka ja useiden rikollisjärjestöjen toiminta on levinnyt useiden valtioiden alueelle. Yleisemmin niin kotimaisessa kuin kansainvälisessäkin säädännössä, järjestäytyneeksi rikollisryhmäksi tulkitaan sellainen vähintään kolmen henkilön ryhmä, joka on järjestäytynyt suunnitelmallisesti tekemään vakavia rikoksia. Euroopassa tapahtuva järjestäytynyt rikollisuus keskittyy useimmiten kyberturvallisuuteen, erilaisiin talousrikoksiin, korrupioon, huumekauppaan ja ihmiskauppaan.

Tämän tutkielman tarkoituksena on selvittää, millaisia erityispiirteitä suomalaisten tuomioistuinten käsittelyssä kohdataan, kun käsiteltävissä olevassa asiassa on kytköksiä järjestäytyneeseen rikollisryhmään. Erityispiirteiden tunnistamisen avulla arvioidaan, ovatko käytössä olevat menetelmät riittäviä ja tehokkaita järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaan. Lisäksi tutkielman tarkoituksena on huomioida erityispiirteiden arvioinnissa erityisesti, että voidaanko nykyisillä toimenpiteillä järjestäytynyttä rikollisuutta torjua siten, että oikeus oikeudenmukaisen oikeudenkäyntiin ja muihin perus- ja ihmisoikeuksiin toteutuu.

Tutkielmassa käytetään metodeina sekä oikeusdogmatiikkaa, eli lainopillista olemassa olevan lainsäädännön tulkintaa ja systematisointia, että de lege ferenda menetelmää, jonka tarkoituksena on tuottaa kannanotto siitä, millaiseksi lainsäädännön ja oikeuskäytännön tulisi tulevaisuudessa muotoutua. Menetelmät toimivat yhdessä, sillä ymmärtääkseen tulevaisuuden tarpeita, tulee olla käsitys siitä, millainen vallitseva oikeudentila on tällä hetkellä. Aineistona tutkimuksessa käytetään perinteisiä oikeuslähteitä, kuten lainsäädäntöä ja lain esitöitä, kansainvälisiä sopimuksia, sekä tuomioistuinten ratkaisuja.

Tutkielma osoittaa, että järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyvistä tuomioistuimen käsittelyistä ilmenee lainsäädännössä olevan tulkinnanvaraisuuksia. Tulkinnanvaraiset seikat vaativat tuomioistuimilta erityisen tarkkaa arviointia. Tällaisina tulkinnanvaraisina seikkoina voidaan pitää keskeisiäkin järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyviä käsitteitä, sillä tutkielmassa ilmeni, että jo itsessään järjestäytyneen rikollisryhmän käsite, tai sen toimintaan osallistumisen arviointi voivat muodostua haastavaksi. Erityispiirteiden tunnistamisen ja analysoimisen tarkoituksena oli tuottaa sellaista tietoa, joka voisi edistää tuomioistuinlaitosten mahdollisuuksia järjestäytyneen rikollisuuden torjunnassa.

AVAINSANAT: Järjestäytynyt rikollisuus, tuomioistuinkäsittely, oikeudenmukainen oikeudenkäynti, perus- ja ihmisoikeudet

Sisällys

1. Johdanto	4
1.1. Tutkimuksen tausta ja tarkoitus	4
1.2. Tutkimuskysymykset, metodit ja aineisto	5
1.3. Aiheen rajaus ja tutkielman rakenne	11
2. Järjestäytyneen rikollisryhmän tunnistamisesta ja toimintaan osallistumisesta	13
2.1. Tunnusmerkistö	15
2.2. Toimintaan osallistuminen	20
3. Rangaistuksen mittaaminen	27
3.1. Koventamisperuste	28
3.2. Kvalifiointiperuste	33
3.3. Lieventäminen ja kohtuullistaminen	35
3.4. Menettämisseuraamus	39
4. Tarkastelussa perus- ja ihmisoikeuksien turvaaminen	43
4.1. Kokoontumis- ja yhdistymisvapaus, sekä sananvapaus.	45
4.2. Yksityiselämän suoja	49
5. Tarkastelussa todistajan suojaaminen ja oikeudenmukainen oikeudenkäynti	56
5.1. Turvakielto ja lähestymiskielto	58
5.2. Anonyymi todistaja	60
5.2.1. Anonymiteetin hakeminen	62
5.2.2. Oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin turvaaminen anonyymissa todistelussa	63
5.2.3. Anonyymin todistelun toimivuudesta	66
5.3. Todistajansuojeluohjelma	68
6. Johtopäätökset	71
Lähteet	81
Virallislähteet	88
Kotimainen oikeuskäytäntö	89

1. Johdanto

1.1. Tutkimuksen tausta ja tarkoitus

Valtioneuvoston sisäisen turvallisuuden selonteossa on todettu, että järjestäytyneet rikollisuus tulee Suomessa lähivuosina todennäköisesti kasvamaan, kansainvälistymään ja kovenemaan. Järjestäytyneen rikollisuuden voidaan katsoa olevan ongelma länsimaalaisten arvojen ylläpitämiselle, sillä se vaarantaa oikeudenmukaisuutta, vapautta ja tasa-arvoa¹. Järjestäytyneitä rikollisuutta pidetään koko Euroopan Unionin alueen merkittävimpänä sisäisen turvallisuuden uhkana. Suomessa arvioidaan toimivan noin 100 järjestäytyneen rikollisuuden ryhmää, joihin kuuluu yhteensä noin 1000 jäsentä.² Valtion talousarvioesityksessä asetettiin vuodelle 2022 tavoitteeksi, että järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyviä tapauksia saadaan päätökseen 540.³ Puolestaan Euroopan Unionin alueella toimii arviolta 3600 kansainvälistä rikollisjärjestöä⁴, ja Euroopan neuvoston arvion mukaan 70 % rikollisryhmistä on sellaisia, joissa toiminta on levinnyt vähintään kolmeen Euroopan unionin jäsenvaltioon.⁵

Yleisimmin eurooppalaiset järjestäytyneeseen rikollisuuteen kytköksissä olevat rikokset liittyvät kyberturvallisuuteen, veropetoksiin, huumekauppaan, sekä salakuljetukseen ja ihmiskauppaan.⁶ Lisäksi Euroopan neuvostossa on nostettu tulevaisuuden huolenaiheeksi korruption, väkivaltaan, ampuma-aseisiin ja rahanpesuun liittyvät rikollisverkostot.⁷ Tästä ilmenevän mukaisesti tulevaisuudessakin kohdattava rikollisuus tulee olemaan vakavaa ja useiden eri valtioiden alueille verkostoitunutta. Tämän pohjalta lienee perusteltua todeta, että jo nykyisellään rikollisjärjestöjen toiminta

---

¹ Törnroos, 2022.

² Jukarinen, Juutinen & Laitinen, 2023. s.12.

³ Valtiovarainministeriö, 2022; Tämän perusteella voidaan todeta, että järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyvien rikosprosessien määrä on jo melko huomattava.

⁴ Euroopan parlamentti, 2013.

⁵ Euroopan neuvosto, 2023; Tilasto osoittaa, että rikollisjärjestöjen verkostot leviävät tehokkaasti myös kotivaltioidensa ulkopuolelle.

⁶ Eurooppa-neuvosto, 2022.

⁷ Euroopan unionin neuvosto, 2021. s. 4–10.

Suomessa ja sen ulkopuolella on laajaa ja rikollisuuden torjunnassa tarvitaankin tehokasta kotimaista lainsäädäntöä, sekä kansainvälistä yhteistyötä.

Tämän tutkielman tavoitteena on tunnistaa erityisiä huomionarvoisia seikkoja ja erityispiirteitä järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyvissä tuomioistuinratkaisuihin. Erityispiirteillä tutkielma tarkoittaa sellaisia oikeudellisia kysymyksiä, jotka nousevat esiin silloin, kun tuomioistuimessa käsiteltävässä asiassa on viitteitä järjestäytyneeseen rikollisryhmään. Järjestäytyneellä rikollisryhmällä tarkoitetaan rikoslain 6:5.1 mukaisesti vähintään kolmen henkilön jäsentynyttä ryhmää, joka yhteistuumin tekee sellaisia rikoksia, joista säädetty enimmäisrangaistus on vähintään neljän vuoden vankeustuomio. Järjestäytyneen rikollisryhmän tunnusmerkistö täyttyy myös rikoslain 11:10 mukaisesta teosta, jonka tarkoituksena on kiihottaminen kansanryhmää vastaan, sekä luvun 15:9 mukaisesta oikeudenkäytössä kuultavan uhkaamisesta, kun tekoon liittyvät seikat muilta osin kuin rangaistuksen pituuden osalta täyttävät rikoslain 6:5.2 mukaiset järjestäytyneen rikollisryhmän tunnusmerkit. Hallitus on puolestaan esittänyt, että yhteisen toiminnan lisäksi rikollisjärjestön on tullut olla olemassa tietyn aikaa, jotta satunnaiset ja yksittäiset yhteistoiminnassa toteutuneet rikokset voidaan erottaa järjestäytyneen rikollisryhmän toiminnasta.⁸ Rikollisryhmän tunnistamiseen liittyviä erityispiirteitä ja käsitteen tarkempi määrittely käsitellään luvussa 2.

1.2. Tutkimuskysymykset, metodit ja aineisto

Tutkielmassa tarkastellaan erityispiirteitä, jotka aiheuttavat erityistä arviointia tuomioistuinten ratkaisuihin tai käsittelyn toteuttamisessa, kun ratkaistavana olevassa asiassa on tunnistettu kytköksiä järjestäytyneisiin rikollisryhmiin. Erityispiirteiden analysoinnin avulla pyritään ymmärtämään, tarjoaako nykyinen lainsäädäntö ja oikeuslähteistö tehokkaita keinoja järjestäytyneiden rikollisryhmien tunnistamiseen. Lisäksi tarkastellaan, millaisia keinoja lainsäädäntö ja tuomioistuinlaitoksen toiminta

---

⁸ HE 263/2014 vp. s. 10; Hallituksen esityksessä ei ole tarkemmin määritelty, miten ryhmän olemassaolon kestoa tulisi tulkita. Ajallista määrettä pohditaan tarkemmin luvussa 2.

tarjoaa järjestäytyneiden rikollisryhmien toiminnan hillitsemiseen. Tutkimuksen tarkoituksena on huomioida tarkastelussa tuomioistuinten tekemien ratkaisujen vaikutuksia käsittelyn eri osapuolten perus- ja ihmisoikeuksiin.

Tutkimuksen ensimmäinen tutkimuskysymys on: ”Minkälaisia erityispiirteitä ja erityisiä toimintatapoja järjestäytyneeseen rikollisryhmiin liittyvistä oikeustapauksista voidaan tunnistaa?” Tutkimuksen tarkoituksena on tunnistaa järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyvien oikeustapausten erityispiirteitä tilanteissa, joissa tuomioistuin käyttää harkintaa ja päätäntävaltaansa. Tähän tutkimuskysymykseen tutkielma käyttää metodina oikeusdogmatiikkaa eli lainoppia, sillä Tolosen mukaan yksi keskeisimmistä oikeustieteiden ongelmista liittyy oikeuslähteisiin, ja jokainen kannanotto oikeuslähteisiin vaikuttaa oikeuslähteen toimintaan ja tulkintaan. Oikeuslähteopin ja oikeuslähteiden tulkinnan ja systematisoinnin lopputuloksena saadaan valmista oikeutta.⁹ Tulevaisuudessa tuomioistuinlaitokset tulevat kohtaamaan entistä enemmän järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyviä oikeustapauksia¹⁰. Tämän vuoksi on tärkeää perehtyä lainsäädännön nykytilaan oikeusdogmaattisin keinoin, sillä lainopin avulla voidaan tulkita ja systematisoida oikeusnormeja, sekä selvittää juridisen tekstin epäselvyyksiä ja tulkinnanvaraisuuksia.¹¹ Koska tässä tutkielmassa erityispiirteiden selvittäminen tarkoittaa myös tulkinnanvaraisuuksien tunnistamista, on tarpeen oikeusdogmatiikan avulla tuottaa niihin systematisoidumpia vastauksia.

Tutkimuksessa *erityispiirteillä* tarkoitetaan tuomioistuimen harkintaa, joka korostuu erityisesti järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyvissä tapauksissa tai tapauksissa, joissa on selkeä yhteys tällaiseen toimintaan. Leskisen mukaan lainopin tarkoitus on tuottaa sellaista tutkimustulosta, joka hyödyttää erityisesti tuomareita.¹² Koska tutkimukseni keskittyy tuomioistuinten käsittelyihin ja niissä tapahtuvaan arviointiin, pyrkii

---

⁹ Tolonen, H. 2003. s.8–15.

¹⁰ Johdannon alussa esitellyn mukaisesti, järjestäytynyt rikollisuus tulee tulevaisuudessa lisääntymään, joka antaa käsityksen siitä, että suomalaiset tuomioistuimet tulevat kohtaamaan järjestäytyntä rikollisuutta yhä enenevässä määrin.

¹¹ Hirvonen, 2011, s.21–22; Määttä & Paso, 2022. s.4.

¹² Leskinen, 2022. s. 1183.

tutkimus oikeusdogmatiikan avulla tuottamaan vastauksia tuomioistuimessa työskenteleville.

Erytyspiirteiksi tutkielma nostaa esille myös oikeustapaukset, joissa käytetään erityistä harkintaa perus- ja ihmisoikeuksien näkökulmasta. Tutkielmassa esiteltävissä tapauksissa määritellään rajoja perus- ja ihmisoikeuksien rajoittamiselle, sekä keinoja perus- ja ihmisoikeuksien turvaamiseen. Vaikka oikeusturva on kirjattu perustuslain (371/1999) 21 §:ssä¹³, ja täten keskeinen osa jokaista tuomioistuimen tekemää ratkaisua, on tässä tutkielmassa erityispiirteeksi nostetut oikeusturvaan liittyvät kysymykset sellaisia, jotka tulevat tuomioistuimen arvioinnissa keskeiseksi silloin, kun kyseessä on järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyvä oikeustapaus.

Tutkimuksen toinen kysymys syntyy erityispiirteiden arvioinnin ja tunnistamisen myötä: ”Ovatko tuomioistuinten järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyvät erityispiirteet ja -toimenpiteet riittäviä ja toimivia?”. Tähän tutkimuskysymykseen tutkielma pyrkii vastaamaan käyttäen De lege ferenda tutkimusmenetelmää, eli oikeuspoliittista tutkimusmenetelmää, joka keskittyy tulevaan lainsäädäntöön tarkoituksena tuottaa uudenlaista tietoa ja tulevaisuuden ratkaisuehdotuksia lainsäädännön toteuttamiseen.¹⁴ De lege ferendan avulla tehdystä tutkimuksesta hyötyvät hyötyvät lainsäätäjät.¹⁵ Tämän myötä tutkimukseni tarkoituksena on pureutua oikeusdogmaattisin keinoin järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyvän oikeuslähteistön avulla lainsäädännön ja oikeuskäytännön tämän hetkiseen tilaan, sekä toisen tutkimuskysymykseni ja de lege ferendan myötä jatkojalostaa saamilleni tuloksille mahdollisia tulevaisuuden ratkaisuehdotuksia.

Tutkimuskysymyksiini vastatakseni käytän aineistona lainsäädäntöä, oikeuskäytäntöä, lain esitöitä, sekä oikeuskirjallisuutta. Aineiston valinta perustuu siihen, että edellä

---

¹³ Oikeusturva ja oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin esitellään tarkemmin luvuissa 4. ja 5.

¹⁴ Leskinen, 2022, s. 1158–1161.

¹⁵ Leskinen, 2022. s. 1183.

mainittua aineistoa voidaan pitää oikeuslähdeopin mukaisena lähdemateriaalina, joka kelpuutetaan argumentiksi oikeudellisessa päättelyssä.¹⁶ Koska keskeisessä osassa tutkimustani ovat järjestäytyneet rikollisryhmät ja niihin liittyvät oikeustapaukset, on tarpeen huomioida, että rikosoikeudellisissa asioissa vahvasti velvoittavat oikeuslähteet ovat erittäin tärkeitä. Tämän vuoksi tutkielmassa tulkitaan kotimaisen oikeuskäytännön lisäksi myös sen ulkopuolista normistoa. Oikeuskäytännön ja normiston tulkintaa tehdään heikommin velvoittavien asetusten, sopimusten ja aikaisempien päätösten pohjalta. Vahvasti velvoittavien oikeuslähteiden asemaa keskeisenä lähdemateriaalina korostaa esimerkiksi se, että mikäli tuomari ratkaisussaan sivuuttaa vahvasti velvoittavan oikeuslähteen, saattaa hän ratkaisussaan syyllistyä virkavirheeseen.¹⁷

Aiemmin esitellyn mukaisesti järjestäytyneet rikollisryhmät ovat levittäytyneet laajasti Euroopan unionin alueella, joka johtaa siihen, että maiden välinen yhteistyö muodostunee tulevaisuudessa yhä entistä tärkeämmäksi. Kotimaisessa järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyvässä oikeuslähteistössämme on tunnistettavissa useita piirteitä, jotka ovat saaneet alkunsa Euroopan unionin yhteisistä sopimuksista, sekä Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimuksesta (SopS 20/2004, jäljempänä Palermon sopimus). Tämän vuoksi tutkielmassani vertailen kansainvälisten sopimusten ja kotimaisen lainsäädännön eroja ja yhtäläisyyksiä sillä ajatuksella, että olemassa olevien sopimusten antamien mahdollisuuksien hyödyntäminen voisi tehdä lainsäädännöstämme aiempaa tehokkaamman järjestäytyneen rikollisuuden torjunnassa.

Valtioiden välinen yhteistyö voidaan katsoa alkaneen Euroopan unionin perustamissopimuksesta, *Maastrichtin sopimuksesta*, joka toimii pohjana Euroopan unionissa tapahtuvalle yhteistyölle, jonka voidaan tulkita koskevan myös

---

¹⁶ Wilhelmsson, 2020. s.1182.

¹⁷ Aarnio, 2011, s.68–69; Tapani, 2006, s.338.

järjestäytyneiden rikollisryhmien torjuntaan.¹⁸ Sellaisia kansainvälisiä sopimuksia, jotka keskittyisivät ainoastaan järjestäytyneeseen rikollisuuteen on verrattaen vähän. Kuitenkin kansainvälisillä sopimuksilla on ollut merkittävä asema myös kotimaisen rikoslain kehittämisessä.

Palermon sopimus laadittiin vuonna 2000 ja sen keskeinen ja ensisijainen tavoite on sopimuksen 1 artiklan mukaisesti edistää valtioiden välistä yhteistyötä järjestäytyneen rikollisuuden ehkäisemisessä ja torjunnassa. Lisäksi yleissopimuksessa esitetään muun muassa järjestäytyneen rikollisryhmän määritelmä sekä rikoksen tuottaman taloudellisen hyödyn menettämistä koskeva periaate, joita käsitellään tässä tutkielmassa.¹⁹ Palermon sopimuksen tarkoituksena on ollut velvoittaa allekirjoittaneet jäsenvaltiot ottamaan sopimuksessa sovittu osaksi kansallista lainsäädäntöään, jotta kansainvälinen lainsäädäntö saataisiin yhdenmukaistettua. Sopimuksen tarkoituksena on puuttua niihin seikkoihin, jotka ovat järjestäytyneen rikollisuuden keskeisiä tekijöitä. Sopimus tunnistaa järjestäytyneen rikollisuuden organisatoriset seikat, joiden avulla ryhmät pystyvät toteuttamaan perustason rikoksia. Perustason rikosten määritelmää ei ole sopimuksessa eritelty, mutta sopimus tunnistaa ja määrittelee rangaistavaksi organisaatioon liittyvät teot, kuten osallistumisen järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan, korruption ja rahanpesun.²⁰

Palermon sopimukseen on laadittu kolme erillistä lisäpöytäkirjaa. Ensimmäinen lisäpöytäkirja keskittyy ihmiskaupan ehkäisemiseen, torjuntaan ja rankaisemiseen keskittyen erityisesti naisten ja lasten kauppaan. Toinen lisäpöytäkirja käsittelee laittoman maahanmuuton järjestämistä ja maahanmuuttajien asemaa sekä laittoman maahanmuuton ehkäisyä ja valvontaa. Kolmannessa lisäpöytäkirjassa käsitellään

---

¹⁸ Euroopan parlamentti, 2023. Maastrichtin sopimuksen kolmas pilari, yhteistyö oikeus- ja sisäasioissa pitää sisällään hallitusten välisen yhteistyön rikos- ja siviilioikeudellisissa asioissa, sekä terrorismin, vakavan rikollisuuden, huumekaupan ja kansainvälisten petosten torjunnan. Vaikka pilari ei varsinaisesti sisälläkään mainintaa järjestäytyneestä rikollisuudesta, luo se pohjan yhteistyölle, jota voitaisiin soveltaa myös järjestäytyneen rikollisuuden torjunnassa.

¹⁹ Rikoksella saadun hyödyn menettämisseuraamusta käsitellään luvussa 3.

²⁰ Hauck & Peterke, 2016. s.137.

tuliaseiden ja esimerkiksi niiden osien ja ammusten valmistamista ja kaupan ehkäisyä. Toisena tärkeänä ohjenuorana eurooppalaiselle järjestäytyneen rikollisuuden torjunnalle voidaan pitää Euroopan neuvoston puitepääöstä järjestäytyneen rikollisuuden torjunnasta (2008/841/YOS, jäljempänä puitepääös), jota tullaan käsittelemään esimerkiksi osana tutkielman käsitteiden määrittelyä.

Esiteltyjen lähteiden ja metodien avulla tutkielmani pyrkii vastaamaan luvun alussa esitettyihin tutkimuskysymyksiin: 1. ”Millaisia erityispiirteitä ja millaisia erityisiä toimintatapoja järjestäytyneeseen rikollisryhmiin liittyvistä oikeustapauksista voidaan tunnistaa?” ja 2. ”Ovatko tuomioistuimissa järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyvät erityispiirteet ja -toimenpiteet riittäviä ja toimivia?”. Tutkimuksen tarkoituksena on de lege ferenda avulla löytää erityispiirteiden avulla keinoja, jolla toimintaa voitaisiin tulevaisuudessa kehittää.

Tutkimukselleni ja de lege ferenda metodille löytyy selkeä tarve, sillä järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyvän tutkimuksen ja torjunnan voidaan nähdä olevan tärkeässä poliittisessa roolissa, sillä esimerkiksi osaamisen ja resurssien taso kuvastavat valtion panosta ja tahtoa järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaan.²¹ Aiemman tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että järjestäytyneen rikollisuuden kasvamisen ja voimistumisen myötä torjumistoimenpiteet heijastuvat kaikissa rikosprosessin vaiheissa.²² Lisäksi on todettu, että suuri osa suomalaisesta järjestäytyneestä rikollisuudesta jää paljastumatta, sillä suomalainen järjestäytyneen rikollisuuden torjunta ei ole tarpeeksi monialaista ja tietoon perustuvaa.²³ Tämän vuoksi nostan tässä tutkielmassa syvällisen ja analyttisen tarkastelun kohteeksi erityisesti yhden rikosprosessin vaiheen, tuomioistuin­käsitte­lyyn, mahdollisuudet ja ongelmakohdat järjestäytyneen rikollisuuden torjunnassa.

---

²¹ Törnroos, 2022.

²² Paasonen, Vainio & Vieristö, 2023. s.264.

²³ Jukarinen, Juutinen & Laitinen, 2023. s. 12.

1.3. Aiheen rajaus ja tutkielman rakenne

Tämän tutkielman keskiössä on lähtökohtaisesti ne erityispiirteet, jotka ilmenevät asian pääkäsittelyn tai niihin liittyvän ratkaisun tekemisen yhteydessä. Tutkimuksen ulkopuolelle on rajattu esimerkiksi esitutkintavaiheeseen liittyvä säädäntö, kuten pakkokeinolain (806/2011) 4.1 mukainen yhteydenpidon rajoittaminen tai viidennen luvun mukainen matkustuskielto. Vaikka molemmat keskittyvät perus- ja ihmisoikeuksien rajoittamiseen tuomioistuimen päätöksellä, ne eivät ole tämän tutkielman pääaiheen kannalta keskeisiä. Lisäksi muiden viranomaisten, kuin tuomioistuinlaitoksien, toiminta on rajattu tutkimuksen ulkopuolelle. Mikäli tuomioistuimessa tapahtuvat erityismenettelyt vaativat taustalleen muilta viranomaisilta tavanomaisesta poikkeavaa toimintaa tai tuomioistuimessa tapahtuvat erityisen huomion arvoiset seikat vaativat taustalleen myös muita viranomaisia, ovat ne esitelty osana tutkielmaa prosessin eri vaiheiden selkeyttämiseksi.

Lisäksi tutkimuksen ulkopuolelle on rajattu erilaiset nuorisojengit ja muut katujengit. Jengiytymistä ja sen kytköksiä järjestäytyneeseen rikollisuuteen ei ole suomalaisesta näkökulmasta paljoltikaan tutkittu, mutta yhdysvaltalais tutkimuksen mukaan järjestäytyneiden rikollisryhmien ja jengien välillä ei ole selkeää yhteyttä. Jengit muodostuvat yleensä nuorista, eikä niitä useinkaan voida pitää järjestäytyneinä rikollisryhminä. Vaikka jengeissä esiintyisikin rikollisuutta, usein jengin jäsenet toimivat omaan lukuunsa, eivätkä jengin yhteisen rikollisen päämäärän saavuttamiseksi. Tämän vuoksi jengeillä ei ole valmiuksia tulla minkään tietyn rikostyyppin erityisasiantuntijoiksi, eivätkä ne tämänkään vuoksi ole haluttuja kumppaneita järjestäytyneille rikollisryhmille.²⁴

Hallituksen esityksen mukaan jo vuonna 1975 rikoksia tekevää jengiin rinnastettua poikajoukkoa ei pidetty järjestäytyneenä rikollisuutena. Esityksen mukaan poikajoukosta ei ole tunnistettavissa järjestäytyneelle rikollisryhmälle tyyppillistä työnjakoa tai

---

²⁴ Decker & Pyrooz, 2015. s. 2–7

hierarkiaa²⁵. Koska jengiytymistä ja jengejä ei voida pitää suoranaisesti järjestäytyneinä rikollisryhminä, ne on rajattu tutkimuksen ulkopuolelle.

Tutkielman tarkoituksena on aluksi tarkastella rikollisryhmän ja siihen liittyvän käsitteistön määrittelyä, sekä tuomioistuimen käsittelyssä ilmenevät erityispiirteet, jotka ilmenevät tuomioistuimen käsittelyssä, kun pyritään arvioimaan järjestäytyneitä rikollisryhmää ja niihin tekoihin, jotka voidaan katsoa rangaistavaksi järjestäytyneeseen rikollisryhmän toimintaan osallistumiseksi. Kun tutkielmassa on saatu käsitys tuomittavista toimista ja rangaistavuuden arvioinnista, siirrytään tutkimuksessa rangaistuksen mittaamiseen. Rangaistuksen mittaamisessa otetaan huomioon ne seikat, joiden perusteella järjestäytyneeseen rikollisryhmään liittyviä tekoja ja rikoksia voidaan rangaista kovemmin tai lievemmin, sekä esitellään tuomion suhteellisuusperiaate.

Rangaistuksen mittaamisen yhteydessä esitellään rikoksella saadun hyödyn menettämistä osana järjestäytyneen rikollisuuden toiminnan hillitsemistä, vaikka menettämisseuraamusta ei tule pitää rangaistuksena. Tämän jälkeen tutkielman keskiöön nousevat perus- ja ihmisoikeuspainotteiset luvut, joissa perehdytään oikeustapausten erityispiirteisiin perus- ja ihmisoikeusnäkökulmasta. Erityisesti luvussa neljä pohditaan perus- ja ihmisoikeuksien merkitystä sekä niiden rajoittamista. Henkilötodistelu on erotettu omaan lukuunsa ja sitä käsitellään luvussa viisi, vaikka tämäkin luku keskittyy perus- ja ihmisoikeuksien tarkasteluun oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin näkökulmasta.

---

²⁵ HE 125/1975 II vp. s.11

2. Järjestäytyneen rikollisryhmän tunnistamisesta ja toimintaan osallistumisesta

Tässä luvussa käsitellään erityisesti ensimmäistä tutkimuskysymystä, joka liittyy erityispiirteisiin, joita tuomioistuimet ottavat huomioon, kun on olemassa näyttöä siitä, että rikoksella tai muulla rangaistavalla teolla, tai epäilyllä tekijällä on yhteyksiä järjestäytyneeseen rikollisuuteen. Luvussa tarkastellaan niitä seikkoja, joiden perusteella tuomioistuimet voivat arvioida, onko rikos tehty osana järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa tai sen lukuun. Luvussa käsitellään rikollisryhmän tunnistamista, ja sen toimintaan osallistumisen arviointia, jotka muodostavat pohjan seuraavassa luvussa esitettävälle rangaistuksen mittaamiseen liittyville erityispiireille. Kolmannessa luvussa esitettävät erityistoimenpiteet, jotka liittyvät rikollisryhmän toimintaan osallistumiseen ja sen vaikutuksiin rangaistuksen pituuteen ja kovuuteen, voivat tulla sovellettavaksi silloin, kun tuomioistuin on kyennyt tehokkaasti ja luotettavasti arvioimaan ja tunnistamaan rikoksen yhteyden järjestäytyneeseen rikollisryhmään.

Palermon sopimuksen 2a artiklan mukaan järjestäytyneellä rikollisryhmällä tarkoitetaan vähintään kolmesta henkilöstä koostuvaa rakenteellista ryhmää, joka on ollut olemassa tietyn ajan ja toimii yhteistyössä yhden tai useamman vakavan rikoksen tekemiseksi, tavoitteenaan saada teosta suoraa tai välillistä taloudellista tai muuta hyötyä. Palermon sopimuksen 2b artikla määrittelee edellisessä kohdassa mainituksi vakavaksi rikokseksi teon, josta määrättävä maksimirangaistus on vähintään neljän vuoden vankeusrangaistus. Calderoni on tutkimuksessaan todennut, että nykyisellä mallillaan Palermon sopimus ei ole hyödyntänyt mahdollisuuksiaan lainsäädännön yhtenäistämistä, vaan on jättänyt jäsenvaltioille liiaksi tulkinnanvaraa järjestäytyneen rikollisuuden määritelmässä.²⁶ Määritelmän eroavaisuudet maiden välillä liittyvät esimerkiksi kysymyksiin siitä, miten eri valtiot määrittelevät vakavan rikoksen, sillä

---

²⁶ Calderoni, 2008. s. 21–22

valtioiden väliset rangaistusasteikot eivät ainakaan sopimuksen tekohetkellä olleet yhdenmukaiset.²⁷

Hallituksen esityksen mukaan Palermon yleissopimuksen voimaantulo lisää mahdollisuuksia järjestäytyneen rikollisuuden torjunnassa ja lisää valtioiden rajoja ylittävää yhteistyötä. Esityksessä onkin esitelty järjestäytyneen rikollisryhmän määritelmä Palermon sopimuksessa esitellyn mukaisesti.²⁸ Järjestäytyneen rikollisryhmän määritelmä on kirjattu rikoslain 6.5:ssä, jossa määritellään järjestäytyneeksi rikollisryhmäksi vähintään kolmen henkilön tietyn ajan koossa pysyvää rakenteellisesti jäsentynyttä ryhmää, joka yhteistuumin toteuttaa rikoksia, joiden enimmäisrangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta, tai kyseinen teko on rikoslain 11.10 ja 15.9 mukainen rikos. Korkein oikeus on katsonut, ettei rikollisjärjestön toiminnalta voida olettaa, että jokainen ryhmän jäsen osallistuu jokaisen rikoksen tekemiseen yhteistuumin, vaan tulkitsee lain kohtaa siten, että jokainen ryhmän jäsen tietää toimivansa yhdessä tehdäkseen rikoslain 6.5 tarkoitettuja rikoksia.²⁹

Euroopan unionin puitepääöstä sovellettaessa rikollisjärjestöllä tarkoitetaan puitepääöksen 1 artiklan mukaan jäsentynyttä yhteenliittymää, joka on a) ollut olemassa jonkin aikaa, b) siinä on osallisena vähintään kaksi henkilöä, jotka toimivat yhdessä tehdäkseen sellaisia rikoksia, joista säädetty vankeusrangaistus on enimmillään vähintään neljä vuotta vankeutta c) tavoitteenaan taloudellinen tai muu aineellinen hyöty.³⁰ Suomalaisen rikoslain 6.5 ei määrittele järjestäytyneen rikollisryhmän merkiksi taloudellisen hyödyn tavoittelua, kuten Palermon sopimus ja Euroopan unionin puitepääös.³¹

---

²⁷Hauck & Peterke, 2016. s. 134–135.

²⁸ HE 32/2003 vp, s. 9–10.

²⁹ KKO 89/2018.

³⁰ 2008/841/YOS.

³¹ KKO 89/2018.

Koska kotimainen lainsäädäntö eroaa kansainvälisistä sopimuksista siinä, ettei se määrittele järjestäytyneen rikollisryhmän tavoitteeksi taloudellisen hyödyn tavoittelua, näen, että rikollisryhmän määrittely suomalaisesta näkökulmasta on siten löyhempi ja antaa kansainvälisiä sopimuksia enemmän mahdollisuuksia järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistumisen rangaistavuudesta tai tuomion koventamisperusteen soveltamisesta.³² Aiemmin mainitun mukaisesti rikollisryhmän määritelmässä on otettu huomioon, että ryhmä tekee yhteistuumin sellaisia rikoksia tai tekoja, joista on säädetty enimmillään neljän vuoden vankeustuomio, tai rikoslain 11.10 tai rikoslain 15.9 mukainen teko.

Nostan myös mielenkiinnon kohteeksi rikoslain 11.10:ssä käsiteltävän kiihottamisen kansan ryhmää vastaan. Sen nojalla rangaistavaksi sakkoon tai enintään kahden vuoden vankeusrangaistukseen sellaisesta teosta, joka asettaa yleisön saataville tai muutoin sen keskuuteen tiedon, mielipiteen tai muun viestin, jonka tarkoituksena on uhata, panetella tai solvata jotakin ryhmää ihon värin, etnisen alkuperän, syntyperän, uskonnon tai vakaumuksen, seksuaalisen suuntautumisen, vammaisuuden tai muun näihin rinnastettavan ominaisuuden perusteella. Tämän nojalla rikoslaki jättää erinomaisen mahdollisuuden tulkita esimerkiksi erilaisten rasistisiksi katsottujen ryhmien harjoittaman kiihottamisen kansanryhmiä vastaan järjestäytyneen rikollisryhmän toiminnaksi. Tämän nojalla tuomioistuimissa rangaistuksen määräämisessä voidaan soveltaa koventamisperustetta myös muunlaisissa järjestäytyneen rikollisryhmän rikoksissa, kuin ainoastaan vakavissa tai sellaisissa, joiden pääasiallinen tavoite on rikoksesta saatu taloudellinen hyöty.

2.1. Tunnusmerkistö

Järjestäytyneen rikollisryhmän erottaa satunnaisesta ryhmässä tehdystä rikoksesta tyypillisesti se, että järjestäytynyttä rikollisryhmää ei ole perustettu etukäteen

---

³² Toimintaan osallistumisen rangaistavuus on esitelty luvussa 2.2, ja tuomion koventamisperuste esitelty rangaistuksen mittaamista käsittelevässä luvussa 3.

yksittäisen suunnitellun rikoksen toteuttamiseksi, vaan tarkoituksena on toteuttaa ja suunnitella rikoksia koko ryhmän olemassaolon ajan.³³ Tämän vuoksi rikollisjärjestön erottamiseksi satunnaisista yksittäisistä ryhmittymissä tehdyistä rikoksista tulee arvioida ryhmän toiminnan kestoa. Korkeimman oikeuden mukaan vähintään vuoden kestänyt ryhmässä toteutetun rikollisen toiminnan voidaan katsoa olevan järjestäytynyttä, vaikkakin kestoa tulee arvioida tapauskohtaisesti, eikä toiminnan kestolle voida asettaa minimiaikarajaa.³⁴ Käytännössä Suomessa toimivasta järjestäytyneestä rikollisuudesta voidaan löytää neljä pääryhmää: verkostomainen rikollisuus, tunnukselliset rikollisryhmät, ulkomailta johdetut rikollisryhmät, sekä rikollisuutta mahdollistavat toimijat.³⁵

Korkeimman oikeuden ratkaisussa 89/2018 arvioitiin rangaistuksen mittaamista ja koventamisperustetta tapauksessa, jossa A ja B olivat anastaneet veneiden perämooottoreita syyllistyen törkeisiin varkauksiin ja varkauksien yrityksiin. A ja B olivat saaneet toimeksiannon C: ltä, joka oli sopinut D: n kanssa, että anastetut moottorit toimitetaan D: lle säilytettäväksi, jonka jälkeen ne toimitetaan Latviaan C: n myytäväksi.³⁶

Korkeimman oikeuden arviointi järjestäytyneestä rikollisryhmästä perustui siihen, että toiminnassa on ollut mukana kokoajan vähintään neljä henkilöä ja toiminta on perustunut useamman kuukauden ajan samalle periaattelle, josta voidaan todeta toiminnan pidempi aikainen jatkuminen. Lisäksi korkein oikeus on huomioinut, että rikoksia on tapahtunut kymmenittäin, jonka pohjalta voidaan todeta, ettei tekoja oltu tehty osana satunnaista rikollisuutta. Korkein oikeus on arvioinnissaan todennut, että jokaisella ryhmän jäsenellä on ollut oma tehtävänsä, jonka suorittaminen on ennalta sovittu. Arvioinnissa on lisäksi huomioitu, ettei rikoksien tekeminen sellaisenaan olisi onnistunut ilman etukäteistä suunnittelua ja D : ltä saatua komentoa, josta voidaan päätellä olemassaolevat käskyvaltasuhteet. Korkein oikeus katsoi, että kyseessä ollutta ryhmää voitiin pitää järjestäytyneenä rikollisryhmänä.³⁷

---

³³ HE 263/2014 vp. s.31

³⁴ KKO 89/2018; HE 263/2014 vp. s.31

³⁵ s.12.

³⁶ KKO 89/2018

³⁷ KKO 89/2018

Hallitus on esityksessään todennut, että järjestäytyneisyyden vähimmäisvaatimuksena tulisi pitää toiminnan hierarkisuutta. Hierarkiasta tulisi olla selkeästi tunnistettavissa toiminnan johto ja henkilöt, joihin johdolla on käskyvalta. Esitys on kuitenkin huomionnut, ettei kaikista pienimmistä ryhmittymistä voida selkeästi erottaa hierarkiaa tai muita käskyvaltasuhteita.³⁸

Korkeimman oikeuden ratkaisun mukaisesti tuomioistuin pyrkii arvioimaan, voidaanko usean henkilön yhdessä suorittamasta rikoksesta tunnistaa järjestäytyneille rikollisryhmille tyypillistä hierarkiaa ja työnjakoa. Järjestäytyneen rikollisryhmän tunnistamista vaikeuttaa rikosten laatu ja tekotapa, sillä korkeimman oikeuden ratkaisun mukaisesti esimerkiksi huumausaineisiin liittyvissä rikoksissa toimintaa harjoitetaan tavanomaisesti yhteistoiminnallisesti ilman, että kyseessä on järjestäytynyt rikollisryhmä³⁹.

Euroopan unionin neuvoston puitepäätöksen 1 artikla määrittelee rakenteeltaan jäsentyneen ryhmän sellaiseksi yhteenliittymäksi, jota ei ole satunnaisesti muodostettu rikoksen välitöntä muodostamista varten. Jäsenillä ei kuitenkaan tarvitse olla ennalta määriteltyjä tehtäviä, eikä jäsenyyden tarvitse olla jatkuvaa tai rakeenteellisesti kehittyntä.⁴⁰ Korkein oikeus on todennut, että puitepäätöksen ja Palermon sopimuksen mukaisesti rakenteelle ei tulisi asettaa liian tiukkoja vaatimuksia. Arvioinnissa olisikin otettava huomioon, onko ryhmän rakenne sellainen, että siinä pystytään tehdä yhteisiä päätöksiä rikollisesta toiminnasta, sekä toteuttamaan päätöksiä ja niiden tavoitteita. Arviointia tehdessä tuleekin huomioida ryhmän sisäistä työnjakoa, sekä ryhmän olemassaolo aikana toteutettujen rikosten lukumäärää, laatua ja ajankohtia.⁴¹

---

³⁸ HE 183/1999 vp. s.10.

³⁹ KKO 41/2011.

⁴⁰ 2008/841/YOS

⁴¹ KKO 89/2018

Euroopan alueella järjestäytyneen rikollisryhmän määritelmää on sovellettu eri tavoin. Esimerkiksi Iso-Britannian Serious Crime Act 2015 -lain 45 §:n mukaan järjestäytynyt rikollisryhmä on ryhmä, jonka tavoitteena tai yhtenä tavoitteena on harjoittaa rikollista toimintaa, ja se koostuu kolmesta tai useammasta henkilöstä, jotka toimivat, tai ovat sopineet toimivansa yhdessä edistääkseen rikollista tarkoitustaan.⁴² Saksalainen Strafgesetzbuch -laki määrittelee 129 §:ssä rikollisjärjestön yli kahden henkilön muodostamaksi yhteisöksi, joka on perustettu toimimaan pidemmän ajanjakson ajan, riippumatta siitä, ovatko jäsenet pysyviä tai onko ryhmästä tunnistettavissa jäsenten muodollisesti määriteltyjä rooleja tai muuta kehittyntä rakennetta, jos kyseessä on järjestäytyneen yhteisön yhteisen edun tavoittelu.⁴³

Suomalaisen lainsäädännön ja edellisessä kappaleessa mainittujen esimerkkien perusteella voidaan todeta, että Palermon sopimus on jättänyt sopimuksen osapuolille tulkinnanvaraisuuksia, esimerkiksi saksalaisen lainsäädännön mukaan toiminnassa ei tarvitse olla tunnistettavissa erityisiä rooleja, tai kehittyntä rakennetta. Suomalainen lainsäädäntö puolestaan mainitsee rikoslain 5.5 järjestäytyneen rikollisryhmän olevan rakenteelta jäsentynyt ryhmittymä, vaikka oikeuskäytännön mukaisesti tulkinnassa voidaan soveltaa Palermon sopimuksen mukaisesti, että hierarkisuuden vaatimukselle ei tulisi antaa paljoakaan painoarvoa⁴⁴.

Euroopan Unionissa ja sen jäsenvaltioissa toimivista rikollisryhmistä 43 % on sellaisia ryhmiä, joiden voidaan tunnistaa olevan organisoituneet tietyn ydinryhmän ympärille, 40 % voidaan tunnistaa tässä tutkielmassakin käsiteltävästä hierarkiasta, ja 17 % ryhmistä voidaan pitää löyhempinä verkostoina⁴⁵. Erilaisten rakenteiden tunnistaminen on tärkeää, erityisesti silloin, kun teon tekemiseen on osallistunut useampi henkilö. Tähän tilastoon perustuen, esitellyistä esimerkeistä saksalaisen rikoslain käsitys

---

⁴² His Majesty's Government, Serious Crime Act, 2015.

⁴³ German Federal Ministry of Justice and Consumer Protection. 1998.

⁴⁴ KKO 89/2020

⁴⁵ Euroopan Unionin neuvosto, 2023.

rikollisryhmästä saattaa muodostua tehokkaimmaksi, sillä suurimmasta osasta rikollisryhmiä ei voida tunnistaa selkeää hierarkiaa tai työnjakoa.

Korkeimman oikeuden arvioinnin mukaan ryhmän vähintään kolmen jäsenen ei tarvitse olla samat henkilöt koko ajan, vaan yksittäisen jäsenen jäsenyys voi vaihdella. Tämä tarkoittaa, että eri ajankohtina ryhmän jäsenet voivat olla eri henkilöitä.⁴⁶ Tällöin lainsäädännön ulkopuoliseksi jää, miten tulee suhtautua kahden perusjäsenen ryhmään, mikäli ryhmässä olisi satunnaisesti vaihtuvia muita henkilöitä. Vaihtuva kolmas henkilö aiheuttaa myös hankaluuksia ryhmän olemassaolon käsitykselle, alkaako ryhmän toiminta aina alusta silloin, kun kolmas osapuoli liittyy ryhmään ja lakkaa silloin, kun kolmas osapuoli lähtee ryhmästä? Tällöin toiminnan voitaisiin tulkita olevan satunnaisten rikosten tekemistä, eikä järjestäytyneitä toimintaa, vaikka ryhmässä olisi kaksi perusjäsentä, joiden voitaisiin selkeästi nähdä olevan käskyvaltasuhteessa muihin satunnaisesti vaihtuviin jäseniin, jotka toteuttavat rikoksia heidän lukuunsa.

Suomalaisen oikeuslähteistön mukaan tärkeäksi seikaksi on nostettu toiminnan hierarkisuus, huolimatta siitä, että hallituksen esityksessäkin todetun mukaisesti hierarkiaa ei voida tunnistaa kaikista järjestäytyneistä rikollisryhmistä. Kansainväliset sopimukset ja ennakkotapauksetkin osoittavat, ettei tiukan hierarkian ja selkeiden rakenteiden arvioinnille tulisi antaa liikaa painoarvoa, sillä rakenteiden tunnistaminen on haastavaa varsinkin pienemmissä ryhmissä. Toinen tulkinnanvarainen piirre on toiminnan kesto. Toiminnan kestoa ei ole määritelty selkeästi, ja oikeuskäytännöstäkin ilmenevän mukaisesti alle vuoden jatkunutta toimintaa ei voida katsoa järjestäytyneen rikollisryhmän toiminnaksi, vaikkakin toiminnan kestolla ei ole alarajaa, ja toiminnan keston määritelmä tuleekin tuomioistuimen harkittavaksi tapauskohtaisesti.

---

⁴⁶ KKO 89/2018

2.2. Toimintaan osallistuminen

Järjestäytyneeseen rikollisryhmään kuulumisen tai sen toimintaan osallistuminen ovat seikkoja, joita saattaa olla tuomioistuimessa haastavaa arvioida. Rikollisryhmän tunnistamisen ja sen piirteiden arvioimisen lisäksi tulee olla näyttöä siitä, että toiminta on tehty osana järjestäytyneeseen rikollisryhmään tai sen hyväksi. Järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyvään toimintaan osallistumisen kriminalisoinnin myötä lainsäädännössämme on määritelty rajat toiminnalle, jonka perusteella henkilön katsotaan olevan osa järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa.

Palermion sopimuksen 5 artiklassa on määritelty, tulee kunkin sopimusvaltion määritellä rangaistavaksi tahalliset teot, jotka ovat a) joko molemmat tai toinen seuraavista rikoksista: 1. Sopimus yhden tai useamman henkilön kanssa vakavan rikoksen tekemisestä, tarkoituksena suora tai epäsuora taloudellinen tai muun aineellisen hyödyn saaminen, ja kansallisen lainsäädännön mukaan, teko, johon yksi tekijä ryhtyy sopimuksen edistämiseksi tai johon on osallisena rikollisryhmä, tai 2. Toiminta, jossa henkilö tietoisesti osallistuu ja edistää järjestäytyneen rikollisryhmän tavoitteiden saavuttamista, yleistä rikollista toimintaa, tai edistää aikomusta rikoksen tekemiseen aktiivisesti; a. joko osana rikollisryhmän rikollista toimintaa tai b. muilla toiminnoilla tietäen, että hänen osallisuutensa edistää edellä kuvatusti rikollisen tavoitteen saavuttamista.

Palermion sopimuksen 5 artiklan mukaan rangaistavaksi tulisi määritellä myös vaihtoehto b) vakavan rikoksen järjestäminen, tai siinä avustaminen ja ohjaaminen, sekä teon tekemisen edistäminen, helpottaminen tai neuvominen, silloin, kun tekoon on osallisena järjestäytynyt rikollisryhmä. Hallitus puolestaan on esityksessään jo ennen Palermion sopimuksen solmimista määritellyt rajat järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistumisen rangaistavuudesta. Esityksen mukaan toiminnan ja osallistumisen tulee olla aktiivista, toiminnan tavoitteena on sellaisen rikoksen tekeminen, josta säädetty

enimmäisrangaistus on vähintään neljän vuoden vankeustuomio tai teossa on kyse kiihottamisesta kansanryhmää vastaan.⁴⁷

Ennen Palermon sopimusta laaditut rikoslain muutokset ja järjestäytynyttä rikollisuutta koskeva säädäntö perustui Euroopan Unionin Yhteisen toiminnan sopimukseen rikollisjärjestöön osallistumisen kriminalisoinnista Euroopan unionin jäsenvaltioissa (98/733/YOS). Tämän sopimuksen 2 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on rikollisjärjestöjen vastaista toimintaa tukeakseen varmistettava, että toinen tai molemmat seuraavista menettelyistä on lainsäädännön nojalla oikeasuhteisesti ja vakuuttavasti rangaistavia tekoja: joko a) Henkilön tahallinen, tietoinen ja aktiivinen menettely, kun hän tahallisesti osallistuu rikollisjärjestön toimintaan, ja tietää sen tekevän tai aikovan tehdä rikoksia. Toimintaan osallistumisesta voidaan määrätä rangaistus huolimatta siitä, osallistuuko tekijä itse rikoksen tekemiseen. Tämä pätee myös, vaikka rikokset eivät toteutuisikaan, ellei kansallinen rikosoikeus määrää toisin. Tai b) Henkilö tekee sopimuksen yhden tai useamman ihmisen kanssa osallistuakseen toimintaan, joka johtaisi esitellyn sopimuksen 1 artiklan mukaisiin rikoksiin, vaikka ei itse osallistuisikaan rikosten varsinaiseen tekemiseen.

Euroopan unionin neuvoston puitepäättös vuonna 2008 korvasi Yhteisen toiminnan sopimuksen⁴⁸, joka puolestaan määrittelee artiklassa 2, että jäsenvaltioiden tulee määritellä Palermon sopimuksenkin mukaisesti rangaistavaksi toinen tai molemmat järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyvistä menettelyistä rangaistavaksi : a) menettely, joka on tahallista ja tietoista rikosjärjestön tavoitteista ja toiminnasta, tai sen aikomuksesta tehdä rikokset, sekä toimintaan aktiivinen osallistuminen tietoihin, välineiden tai uusien jäsenten hankintaan, sekä kaikenlainen toiminnan rahoittaminen, mikäli henkilö tietää, että toiminta edistää järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa tai b) menettely, joka käsittää yhden tai useamman henkilön kanssa tehdyn sopimukden

---

⁴⁷ HE 183/1999 vp. s. 1–9.

⁴⁸ KKO 89/2018

toiminnasta, joka johtaa rikosten tekemiseen, silloinkin, kun henkilö ei itse osallistu teon varsinaiseen tekemiseen.

Rikoslain 17.1a:n mukaan rangaistavaksi järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistumiseksi katsotaan varsinaisten yhteisten rikosten tekemisen lisäksi ryhmän perustaminen tai organisointi, jäsenten värväminen, rikollisryhmän varustaminen vaarallisiksi luokitetuilla esineillä tai aineilla, rikollisryhmän rikolliseen toimintaan kouluttaminen, toimitilojen hankkiminen tai luovuttaminen rikollisryhmälle, varojen antaminen tai kerääminen rikollisryhmälle, rikollisryhmän tärkeiden raha- tai oikeusasioden hoitaminen, sekä muutoin vakavuudeltaan näihin verrattavissa olevien järjestäytyneen rikollisuuden tavoitteiden aktiivinen edistäminen. Euroopan neuvoston puitepäätöksen mukaan järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistumiseen liittyvien rikosten seuraamukseksi tulee katsoa puitepäätöksen 2 artiklan a) alakohdan mukaisesta rikoksesta vankeustuomio, joka on kestoltaan enintään kahdesta viiteen vuotta tai puitepäätöksen 2 artiklan b) alakohdan mukaisesta rikoksesta vankeusrangaistus, joka on enimmillään sama kuin sopimuksen kohteena olevasta rikoksesta määrättävä vankeustuomio tai vähintään kaksi ja enintään viisi vuotta vankeutta.

Hallituksen esityksen mukaisesti aktiivinen osallistuminen ja toiminta edellyttävät konkreettisia tekoja, tällaisena konkreettisena tekona voidaan pitää esimerkiksi uusien jäsenten hankintaa. Rikoksen ja järjestäytyneen rikollisryhmän toiminnan aktiivinen edistäminen tulee erottaa avunannosta rikokseen. Avunannon tunnusmerkiksi katsotaan yhteys tehdyn rikoksen ja avustusteon välillä. Aktiivisuusvaatimuksen lisäksi hallitus on esittänyt, että toiminnan edistämisen tulee olla tahallista.⁴⁹

---

⁴⁹ HE 183/1999 vp. s. 1–10

Taulukko 1. Taulukon tarkoituksena on esitellä, miten osallisuus järjestäytyneessä rikollisryhmässä määritellään eri sopimuksissa ja säädöksissä.

Lähde	Rangaistavat teot	Huomioita
Palmermon sopimus artikla 5	1.Sopimus vakavan rikoksen tekemisestä 2.Tietoinen osallistuminen ja toiminnan edistäminen	Sisältää järjestäytyntä rikollisuutta koskevan rikoksen järjestämisen, ohjaamisen ja avustamisen
Euroopan unionin neuvoston puitepäätös	1. Tahallinen, tietoinen ja aktiivinen menettely 2. Sopimus toimintaan osallistumisesta	Ei sisällä rangaistavaksi rikoksen järjestämistä, avustamista tai ohjaamista.
Rikoslaki 17.1a	1. Järjestäytyneen rikollisryhmä toimintaan osallistuminen ja toiminnan aktiivinen edistäminen	Kattaa monia erilaisia tekoja, jotka ovat eritelty rikoslaisissa selkeästi.

Taulukosta 1. ilmenevän mukaisesti kaikki kolme säädöstä määrittelevät järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistumisen rangaistavaksi teoksi. Ne sisältävät teon tahallisuuden, tietoisuuden ja aktiivisuuden elementit osallistumista arvioidessa. Kaikissa huomioidaan, ettei toimintaan osallistuminen edellytä varsinaiseen rikoksen toteuttamiseen osallistumista.

Eroavaisuuksia taulukossa 1. esitellyssä Palmermon sopimuksen 5 artiklan ja EU:n Yhteisen toiminnan sopimuksen ja kotimaisen rikoslain 17.1a välillä voidaan huomata siinä, että kansainväliset sopimukset keskittyvät enemmän järjestäytyneen rikollisryhmän toiminnan yleiseen tukemiseen ja rikosten tekemiseen, tai niihin osallistumiseen, kun taas rikoslain 17.1a pitää sisällään tarkemmat teot ja niiden määritelmät, joiden perusteella järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistumista voidaan arvioida laajemmin. Lisäksi Palmermon sopimus huomioi vaihtoehdoisen rangaistavuuden määritelmän, jossa korostetaan vakavan rikoksen järjestämisen, avustamisen tai ohjaamisen rangaistavuutta.

Mielestäni rikoslain 17.1a on kokonaisuudessaan kansainvälisiä sopimuksia kattavampi kuvaus siitä, millaiset toimet ovat rangaistavaksi tulkittavaa järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistumista. Kuitenkin rikoslain 17.1a jättää tuomioistuimen tulkinnan varaan sen, mikä voidaan katsoa « järjestäytyneen rikollisryhmän rikollisten tavoitteiden saavuttamista muulla vakavuudeltaan näihin verrattavalla olennaisella tavalla aktiivisesti edistämällä. »

Korkeimman oikeuden päätöksessä arvioitiin, näyttäytyvätkö rikokset tekotavaltaan tai vakavuudeltaan järjestäytyneen ryhmän toiminnalta ja onko teot tehty osana ryhmän toimintaa. Arvioinnissa olennaista on, ovatko teot tehty ryhmittymän hyväksi tai sen käskystä. Edellä mainittuja seikkoja ei ole tässä tapauksessa voitu todentaa, joten huomion arvoiseksi muodostuivat muut järjestäytyneisyyden arviointiin liittyvät seikat, kuten rikoksesta epäiltyjen yhteistoiminta, keskinäinen työnjako, yhteydet ulkomaille ja taloudellisen hyödyn tavoittelu. Huumausaineiden myyntiin ja laittomaan maahantuontiin liittyy usein toiminnan tekeminen ryhmässä, vaikkakin toisistaan eriytetyin työtehtävin. Huumausaineiden myyntiin liittyvä tavanomainen toiminta ei siten täyttäisi itsestään rikoslain 6:5.2 mukaista rikosryhmän määritelmää.⁵⁰

Tapauksessa arviotiin hierarkkisuutta ja käskyvaltasuhteita järjestäytyneisyyden tunnistamiseksi. Koventamisperustetta arvioidessa on kuitenkin olennaista, että toiminnan järjestäytyneisyyden lisäksi voidaan osoittaa toiminnan olleen osa järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa. Korkein oikeus totesi, ettei rikoksia ollut tehty esimerkiksi kerhon tunnuksia käyttäen. Tapauksessa ei ollut näyttöä, että rikoksesta saatu hyöty olisi jaettu kerhon osallistujien kesken tai muuten päätyneet kerhon hyväksi. Korkein oikeus katsoi, että tapauksessa jäi osoittamatta, että teot olisi tehty yhdistyksen aloitteesta tai lukuun.⁵¹

Kanta-Hämeen käräjäoikeuden arvioimassa tapauksessa syyttäjän mukaan A oli Riihimäen vankilassa ollessaan syylistynyt virkamiehen väkivaltaiseen vastustamiseen ja pahoinpiteeyden B:n yllytyksestä. Tekojen katsottiin olleen osa erään järjestäytyneeksi rikollisryhmäksi katsotun yhdistyksen toimintaa.⁵²

---

⁵⁰ KKO 41/2011

⁵¹ KKO 41/2011

⁵² KO 1365/2020.

Ratkaisussaan käräjäoikeus arvioi hallituksen esityksen mukaisesti sitä, oliko teko tehty ryhmän käskystä tai ohjeistuksen mukaisesti. Tekoa ei pidetä rikollisryhmän lukuun tai hyväksi tehdyksi esimerkiksi tilanteissa, joissa tekijä on yrittänyt teollaan päästä ryhmän jäseneksi. Käräjäoikeuden ratkaisussa asiantuntijalausuntojen pohjalta voitiin todeta, että rikollisryhmän tunnusmerkkien käyttö rikoksen tai muun rangaistavaksi luettavan teon aikana voidaan tulkita merkiksi siitä, että teko on suoritettu osana rikollisryhmän toimintaa.⁵³ Toisaalta korkein oikeus on ratkaisussaan katsonut, ettei esimerkiksi vaatteissa näkyvien tunnusten voida aina tulkita osoittavan, että rikos on tehty järjestäytyneen rikollisryhmän lukuun.⁵⁴ Tunnusten käyttö osana järjestäytyneeseen rikollisuuteen kuulumisen arviointia haastaa lisäksi se, että tunnuksellisten ryhmien alla toimii löyhemmän hierarkian tukiorganisaatioita, sekä järjestäytyneen rikollisuuden verkostomaisuus.⁵⁵

Toimintaan osallistumista arvioidessa ongelmaksi syntyykin tulkinnanvarainen käsitys siitä, milloin ja miten voidaan todeta, että rikos on tehty osana rikollisryhmän toimintaa tai rikollisryhmän lukuun. Ensinnäkään ainoastaan jäsenyys järjestäytyneeksi rikollisryhmittymäksi katsotussa yhdistyksessä ei ole peruste rangaistukselle, tai sen koventamisperusteelle, jota esitellään seuraavassa luvussa. Toisekseen haasteita tuomioistuimen arviointiin tuo se, ettei ryhmän tarvitse aina ennalta erikseen antaa käskyä rikoksen tai muun rangaistavan teon suorittamiseen, vaan ryhmässä on voidaan sopia, että tietyn tyyppisten rikosten suorittaminen ryhmän hyväksi ei aina vaadi erillistä käskyä tai toimeksiantoa.⁵⁶

Kolmannessa luvussa esitellään rangaistuksen mittaamista ja tuomion koventamista, kun teon on voitu osoittaa olevan osa järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa. Lisäksi

---

⁵³ KO 1365/2020; Käräjäoikeudessa annetun asiantuntijalausannon mukaan on epätodennäköistä, että rikollisjärjestöt hyväksyisivät nimissään tai tunnuksissaan tehtäviä rikoksia ilman, että järjestö olisi antanut tekijälle suostumusta tekoon ja tunnusten käyttöön.

⁵⁴ KKO 37/2022: Ratkaisussa oli otettu huomioon, ettei syrjäisellä seudulla käytettyjen tunnusten tarkoituksena ole ollut osoittaa jäsenyyttä rikollisjärjestössä.

⁵⁵ Jukarinen, Juutinen & Laitinen, 2023. s. 13–14; Verkostomaisuuden myötä rikollisryhmien jäsenillä saattaa olla enemmän yhteyksiä toisiin järjestäytyneisiin rikollisryhmiin kuin oman ryhmänsä jäseniin.

⁵⁶ KO 1365/2020.

luvussa käsitellään teon törkeyden arviointia, mikäli rikos tai muu rangaistavaksi katsottu teko on tehty osana järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa. Tuomion pituuden ja kovuuden arvioinnin kannalta on tärkeää, että tuomioistuinlaitoksissa on tässä luvussa esitellyn mukaisesti valmiudet tunnistaa ja erottaa järjestäytynyt rikollisryhmä muista satunnaisissa ryhmissä tehdyistä rikoksista, sekä sen lisäksi arvioida, onko toiminta ollut osa järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa.

3. Rangaistuksen mittaaminen

Tämän luvun tarkoituksena on keskittyä niihin erityispiirteisiin, jotka tulevat tuomioistuimen harkintaan järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyvien oikeustapausten rangaistuksen arvioinnissa. Tässä tutkielmassa rangaistuksen mittaamisella tarkoitetaan hallituksen esityksen mukaisesti rangaistuksen kaikkia niitä osaratkaisuja, jotka vaikuttavat rangaistuksen ankaruuteen, kuten rangaistuksen määrän ja lajin valintaa.⁵⁷ Koska rikosoikeudelliset toimet ja rangaistukset vaikuttavat yksilöiden perus- ja ihmisoikeuksiin, on tärkeää, että rangaistuksien käytölle on olemassa selkeät säädetyt rajat⁵⁸. Rangaistuksen mittaamisesta on säädetty rikoslain 6.4:ssä, jonka mukaan rangaistuksen tulee olla oikeudenmukainen suhteessa teon vakavuuteen, sekä teon vaikuttamiin ja vaarallisuuteen. Tätä suhteellisuusperiaatetta tulisikin tulkita siten, että arvioinnissa otetaan huomioon sekä teon ja rangaistuksen välinen suhde, että eri rikosten asema ja suhde toisiin rikoksiin⁵⁹.

Rangaistuksen mittaamista ei voida sellaisenaan pitää ainoastaan järjestäytyneisiin rikollisryhmiin liittyvänä erityispiirteenä, mutta laajoissa rikostapauksissa tuomioistuimen harkittavaksi saattaa tulla rangaistuksen oikeudenmukaisuus, silloin, kun teossa on useita rikoksia, jonka lisäksi tässä luvussa esitellään esimerkiksi rangaistuksen koventamista, kun teko on tehty osana järjestäytyneitä rikollisryhmiä, sekä tekojen kvalifiointiperusteita järjestäytyneisiin rikollisryhmiin liittyvän lainsäädännön ja oikeuskäytännön näkökulmasta.

Tutkielma olettaa, että esiteltävissä oikeustapauksissa ja tuomioistuimen menettelyissä on noudatettu rikoslain 3.1 mukaista laillisuusperiaatetta, jonka mukaan rikokseen syylliseksi voidaan katsoa vain sellaisen teon perusteella, joka on tekohetkellä laissa nimenomaan rangaistavaksi säädetty ja tuomioistuimessa on varmistettu, että

---

⁵⁷ HE 44/2002 vp. s. 12.

⁵⁸ Virtanen, 2004, s. 1051.

⁵⁹ Tapani & Tolvanen, 2011. s. 16.

rangaistavaksi määrättävä teko täyttää muutkin rikoslain 3 luvun mukaiset rikosoikeudellisen vastuun yleiset edellytykset.

3.1. Koventamisperuste

Toisessa luvussa esiteltyjen Euroopan neuvoston puitepäätöksen 2 artiklassa määriteltyjen rikollisjärjestön toimintaan osallistumiseen liittyviä rikoksia voidaan pitää tuomion koventamisperusteena. Kotimaisessa oikeuskäytännössä koventamisperusteet on määritelty rikoslain 5.5, jonka mukaan koventamisperusteet ovat a) toiminnan suunnitelmallisuus b) rikoksen tekeminen osana järjestäytyneenä rikollisryhmää c) rikoksen tekeminen palkkiota vastaan, sekä d) erilaiset rasistisiksi tai viharikoksiksi luettavat teot. Lisäksi aiemman rikollisuuden voidaan katsoa olevan koventamisperuste, jos aiempi teko ja epäilty uusi teko ovat samankaltaisia tai jos tekijä osoittaa selkeää piittaamattomuutta lain noudattamisesta. Hallituksen esityksessä on esitetty, että järjestäytyneen rikollisuuden tapauksessa tuomion koventamisperusteena tulisi pitää suunnitelmallisesti toteutettua rikollista toimintaa, joka tehdään osana ryhmää, jonka tarkoituksena on tehdä vakavia rikoksia.⁶⁰

Koventamisperustetta soveltaessa tulee ottaa huomioon, ettei rangaistusta voida korottaa korkeammaksi kuin se, mitä teosta on enimmillään säädetty rangaistavaksi⁶¹. Tämän nojalla voidaan todeta, ettei koventamisperustetta voi soveltaa sellaiseen rikokseen, tai muuhun rangaistavaksi säädettyyn tekoon, josta tuomitaan ilman koventamisperusteen soveltamista maksimirangaistus.

Korkeimman oikeuden ratkaisussa arvioitiin törkeän huumausainerikoksen rangaistuksen koventamista, kun teon on katsottu olevan osa järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa. A ja B olivat kasvattaneet kannabiskasveja yhdessä kolmannen henkilön kanssa. Kasveja oli odotettavissa yhteensä 2 kilogramman edestä huumausainetta, jota oli kasvatettu myyntiin ja levitykseen. A:n ja B:n voitiin hovioikeudessa osoittaa olevan rikoslaisa säädetyn mukaisesti järjestäytyneen rikollisryhmän jäseniä.⁶²

---

⁶⁰ HE 44/2002 vp s.191.

⁶¹ HE 125/1975 s. 10.

⁶² KKO 37/2022.

Tapauksen koventamisperustetta arvioidessa korkein oikeus totesi, tapauksessa olevan osoitettu, että kyseessä on rikoslain 6.5 tarkoitettu järjestäytynyt rikollisryhmä. Oleellista arvioinnissa on, onko teko tehty osana sen toimintaa. Arvioinnissa tulisi tarkastella rikoksen laatua, tekotapaa ja muita olosuhteita. Tapauksessa korkein oikeus tulkitsi alemmista oikeusasteista poiketen, ettei tekijöiden osallisuus järjestäytyneessä rikollisryhmässä riittänyt osoittamaan sitä, että teko olisi tehty osana järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa. Rikoksen laatua, tekotapaa ja muita olosuhteita arvioitiin siitä näkökulmasta, ettei ryhmän voitu osoittaa suunnitelleen rikosta tai sen valmistelua, eikä rikoksesta saatua taloudellista hyötyä päätyneet rikollisjärjestölle. Korkein oikeus painotti ratkaisussaan esimerkiksi sitä, että tapauksen huumausainemäärä oli verrattain pieni ollakseen osa järjestäytyneelle rikollisryhmälle tyypillistä rikollisuutta.⁶³

Käräjäoikeuden ratkaisemassa laajassa huumausaineisiin liittyvässä asiassa käsiteltiin kahdenkymmenen vastaajan epäiltyjä rikoksia, joissa uskottiin vastaajien osallistuneen huumausaineiden toimittamiseen Riihimäen vankilaan. Syyttäjä katsoi, että osa tapaukseen liittyneistä vastaajista olivat tehneet teon osana järjestäytyneeksi rikollisryhmäksi katsottua järjestöä. Käräjäoikeus sovelsi tuomion koventamisperustetta, sillä tapauksessa voitiin osoittaa, että teot ovat kyseisen rikollisjärjestön toimintatapojen mukaisia ja niistä jaetut varat jaettiin tekijöiden ja rikollisjärjestön kesken.⁶⁴

Edellisten oikeustapauksen perusteella voidaan todeta rangaistuksen koventamisperusteen edellyttävän selkeää näyttöä siitä, että rikos on toteutettu osana ryhmän toimintakokonaisuutta ja se on yhteydessä ryhmän tavoitteisiin. Ilman riittävää selvitystä yhteydestä ei rangaistusta tule koventaa. Lisäksi tuomion koventamisperustetta arvioidessa tuomioistuimella tulee olla riittävä käsitys siitä, mikä järjestäytyneen rikollisryhmän päätoimiala on ja miten sitä toteutetaan.

---

⁶³ KKO 37/2022; Alemmat oikeusasteet olivat antaneet tapauksen käsittelyssä suurempaa painoarvoa asiantuntijoiden lausunnoille kyseisen ryhmän toiminnasta ja järjestäytymistavasta. Korkeimman oikeuden harkinnan mukaan kuitenkin tämän tyyppisille lausunnoille ei voida rikoskäsittelyssä antaa taustatietoja suurempaa merkitystä.

⁶⁴ KO 5604/2019.

Oikeuskäytännöstä ilmenevän mukaisesti koventamisperustetta sovelletaan rikoksissa, joita voidaan pitää vakavina tai törkeinä. Tällaisina rikoksina voidaan pitää esimerkiksi huumausainekauppaa, talousrikoksia ja rahanpesua, sekä ihmiskauppaa. Mikäli koventamisperustetta sovelletaan näitä vähäisempiin rikoksiin, tulee teon olla osa järjestäytyneen ryhmän vakavampiin rikoksiin keskittyvää toimintaa.⁶⁵ Kuitenkaan hallituksen esityksestä ilmenevän mukaan koventamisperusteen käyttämiselle ei ole välttämättömänä rikoksen vakava luonne, vaan tuomiota voidaan soveltaa vähäiseenkin rikokseen, mikäli teko on omiaan edistämään rikollisjärjestön toimintaa tai tavoitteita. Koventamisperustetta voitaisiin soveltaa myös kaikkiin sellaisiin rikoksiin, jotka on tehty tahallisesti palkkiota vastaan.⁶⁶

Korkein oikeus arvioi kahden murhan yrityksestä epäillyn tuomion koventamisperustetta alempien oikeusasteiden todetessa tekijöiden yhteyden järjestäytyneeksi rikollisryhmäksi katsotussa yhdistyksessä. Korkein oikeus on arvioinut, toteutuuko yhdistyksessä tapahtuvassa toiminnassa järjestäytyneen rikollisryhmän tunnusmerkistö, sekä voidaanko tekojen katsoa olevan tehty järjestön lukuun, ja sen myötä toteutuvatko perusteet rangaistuksen koventamiselle.⁶⁷

Rangaistuksen koventamisperuste järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistumisen näkökulmasta edellyttää, että ryhmä on järjestäytynyt vakavien rikosten tekemisen vuoksi ja teot näyttäytyvät ryhmän toimintatapojen mukaisena tekona. Korkein oikeus arvioi, että tapauksessa kyseessä olleet kostotoimien tapaiset rikokset eivät ole sellaisia tekoja, joiden perusteella koventamisperustetta voitaisiin soveltaa järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistumisen näkökulmasta.⁶⁸

Korkeimman oikeuden ratkaisussa arvioitiin rangaistuksen mittaamista liittyen kahden järjestäytyneen rikollisryhmän jäsenen tekemään laajamittaiseen huumausainekauppaan TOR-verkossa. Korkeimman oikeuden ratkaisun mukaan rangaistuksen määräämisen lähtökohtana tulee pitää esimerkiksi rikoksen vahingollisuutta ja vaarallisuutta huumausaineiden määrien sijaan, jotta tuomion on oikein mitoitettu suhteessa teon vakavuuteen.

---

⁶⁵ KKO 41/2011.

⁶⁶ HE 44/2002 vp. s. 191; HE 125/1975; s. 12.

⁶⁷ KKO 90/2013.

⁶⁸ KKO 90/2013.

Kovimpien rangaistuksien soveltamiseksi tulee suurien huumausaine-erien lisäksi arvioida tekojen suunnitelmallisuutta, organisoitumista, sekä esimerkiksi toiminnan kestoja ja laajuutta. Teon törkeyden arvioinnin lisäksi tuomion koventamisperusteena voitiin pitää seikkoja siitä, että tekojen voitiin katsoa olleen osa järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa.⁶⁹

Rikoksen ja rikollisryhmän toiminnan arvioinnissa tuomioistuimen tulee arvioida rikoksen vakavuus, tekotapa ja muut olosuhteet, jotka voivat viitata teon olevan osa rikollisjärjestön toimintaa. Korkein oikeus on osoittanut, että rikoksen laatu ja sen suhde järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan on tärkeämpi tekijä rangaistuksen koventamisperusteen soveltamisessa kuin pelkkä tekijän yhteys rikollisryhmään. Rikollisryhmän toiminnan edistämisen arviointi vaatii selkeää näyttöä rikoksen ja ryhmän toiminnan välisestä yhteydestä.⁷⁰ Korkeimman oikeuden arvioinnissa korostettiin rikoksen vaarallisuuden ja vahingollisuuden arviointia, mikä voi olla haastavaa. Vahingollisuuden voidaan tarkoittaa esimerkiksi taloudellista tai ruumiillista haittaa, joka voidaan tulkita oikeushyvässä tapahtuvaksi negatiiviseksi muutokseksi. Vaaraa voidaan puolestaan pitää monitulkintaisena käsitteenä, jonka perusoletuksena voidaan pitää käsitystä siitä, että tilanteesta on mahdollista seurata negatiivinen haitta.⁷¹

Luvussa esitellyn mukaisesti koventamisperusteen soveltaminen saattaa muodostettua rikoslain 5.5:ssä kirjattua monimutkaisemmaksi. Säädöksessä todetaan, että koventamisperustetta voidaan soveltaa silloin, kun teko on tehty osana järjestäytyneitä rikollisuutta. Tässä luvussa esitellyn oikeuslähteistön perusteella koventamisperusteen soveltamisen ehdoiksi voidaan kuitenkin todeta, että koventamisperustetta voidaan soveltaa vakaviin tai törkeisiin rikoksiin, kuten huumausainekauppaan, talousrikoksiin, rahanpesuun ja ihmiskauppaan. Jos koventamisperustetta sovelletaan näitä

---

⁶⁹ KKO 74/2021.

⁷⁰ KKO 74/2021: Korkein oikeus katsoi, että rangaistusasteikon enimmäisrangaistuksen määrääminen suurissa huumausainerikoksissa on ongelmallinen suhteellisuusperiaatteen kannalta, sillä se ei jätä kaikkien rangaistusperiaatteiden arvioinnille tilaa. Mikäli tuomiota mitataan suhteellisuusperiaatteen mukaisesti, tulee rangaistuksen määräämisessä huomioida se rangaistus, josta tuomioistuimen harkinnan mukaan olisi ankarin rangaistus, sekä sen oikeudenmukainen suhde rikosten lukumäärään, vakavuuteen ja keskinäiseen yhteyteen.

⁷¹ Tapani & Tolvanen, 2016. s.47.

vähäisempiin rikoksiin, tulee teon olla osa järjestäytyneen ryhmän vakavampiin rikoksiin keskittyvää toimintaa.

Koventamisperusteen soveltaminen järjestäytyneisiin rikollisryhmiin liittyvissä oikeustapauksissa voi olla haastavaa. Tämä johtuu siitä, että rangaistuksen koventamisperusteen täytyminen edellyttää selkeää näyttöä siitä, että rikos on tehty osana järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa tai sen hyväksi. Lisäksi toiminnan tulee olla ryhmän hyväksymää ja vastata järjestäytyneen rikollisryhmän toiminnan luonnetta. Koventamisperusteen soveltaminen edellyttää siis järjestäytyneen rikollisryhmän tunnistamista ja sen toiminnan yhteyden osoittamista kyseiseen rikokseen. Erityisesti vähäisempien rikosten kohdalla tulee osoittaa, että teko liittyy järjestäytyneen rikollisryhmän vakavampiin rikoksiin keskittyvään toimintaan. Tämä voi aiheuttaa haasteita näytön hankinnassa ja oikeudellisessa arvioinnissa.

Mikäli tuomioistuin tunnistaa rikoksesta epäiltyjen olevan jäseniä järjestäytyneessä rikollisryhmässä, ei siitä voida vielä päätellä, onko teko tehty osana järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa. Se, että toiminnan voidaan katsoa olevan osa järjestäytyntä rikollisryhmää, vaatii tuomioistuimelta ensinnäkin ymmärrystä järjestäytyneen rikollisryhmän päätoimialasta ja toimintatavoista, sekä sen todentamista, ettei teko ole ollut satunnaisen jäsenen satunnainen rikos. Tämän vuoksi teosta tulee voida osoittaa, että se on tehty taloudellisen hyödyn tavoittelemiseksi ja rikoksesta saatu hyöty päätyy edelleen rikollisjärjestölle.

Rangaistuksen mittaamisen haasteista ja lainsäädännön mahdollisista puutteista ja tulkinnanvaraisuudesta kertoo lisäksi se, että rangaistuksen mittauserusteiden luettelointi tyhjentävästi lainsäädäntöön on mahdotonta ja rangaistavan ja rankaisemattoman käyttäytymisen tulkinta jää oikeuslähteistä tulkittavaksi ⁷². Järjestäytyneitä rikollisryhmiä koskevissa oikeustapauksissa tämä mahdollisesti tarkoittaa sitä, että koventamisperustetta ja muuta tuomion mittaamista koskevaa

---

⁷² HE 44/2002 s.190

oikeuslähteistöä tullaan saamaan lisää vasta tulevaisuudessa sen myötä, kun asioita tullaan käsittelemään enenevissä määrin.

Tuomioiden koventamista järjestäytyneisiin rikollisryhmiin liittyvissä oikeustapauksissa voidaan pitää hyvänä ajatuksena, sillä hallituksen esityksessä on todettu, että tuomion koventaminen tapauksissa, joissa on huomattavissa selkeää suunnitelmallisuutta saattaa vaikuttaa rikoksen tekemiseen ennaltaehkäisevästi.⁷³ Määttä ja Pihlajamäki ovat todenneet, että korkeampi kiinnijäämisriski on tehokkaampi keino rikosten tekemisen hillitsemiseksi kuin rangaistuksen koventaminen. Tämän pohjalta he ovat esittäneet, että todennäköisempi kiinnijäämisriski ja matala tuomio olisi tehokkaampi keino rikosten ehkäisemiseksi kuin pieni kiinnijäämisriski kovalla tuomiolla.⁷⁴

Pitkiä vankeustuomioita on arvioitu muissakin tutkimuksissa, joissa on todettu, että pitkistä rangaistuksista syntyvällä pelotevaikutukset ovat hyvinkin vaihtelevia, eikä ole olemassa juurikaan näyttöä siitä, että pitkät vankeusrangaistukset merkittävästi vähentäisivät rikollisuutta.⁷⁵ Lisäksi voidaan todeta, että ankaroittamisen ja pidempien laitostuomioiden on huomattu heikentävän rikoksista tuomittujen mahdollisuuksia lain noudattamiseen.⁷⁶ Näiden tutkimusten ja koventamisperusteeseen liittyvän tulkinnanvaraisen lainsäädännön myötä herääkin ajatus siitä, olisiko järjestäytyneeseen rikollisuuden torjuntaan tuomioiden koventamisen sijaan tehokkaampia keinoja.

3.2. Kvalifiointiperuste

Useimmat suomalaiset rikostyyppit on jaettu kolmeen kategoriaan, jotka kattavat teon perusmuodon, teon kvalifioidun eli törkeän tekemuodon ja privilegioidun eli lievän tekemuodon.⁷⁷ Tuomion voidaan kvalifioida, eli ankaroittaa, kun teko täyttää rikoslaista

---

⁷³ HE 44/2002 vp. s. 191–194.

⁷⁴ Määttä & Pihlajamäki, 2003. s. 131–132.

⁷⁵ Nagin, 2013. s. 254; Doob & Webster, 2003. 187–188.

⁷⁶ HE 44/2002 vp. s. 191–194.

⁷⁷ Koskela, 2021. s. 1.

löytyvän tunnusmerkistön teon kvalifiointiperusteista.⁷⁸ Tämän tutkielman kannalta ei ole oleellista esitellä eri tekojen rikoslaissa mainittuja kvalifiointiperusteita, joten osana tätä lukua mainitaan ainoastaan ne kvalifiointiperusteet, joissa järjestäytyneet rikollisryhmä on erityisenä kvalifiointiperusteena mainittu.

Rikoslain 17.8a:n mukaan laittoman maahantulon järjestämisessä on kyse törkeästä tekemuodosta silloin, kun rikos on tehty osana rikoslain mukaista järjestäytyneen rikollisuuden toimintaa. Muissa lainkohdissa teon tekeminen osana järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa kvalifiointiperusteena löytyy rikoslain 25.3a törkeästä ihmiskaupasta, rikoslain 38.8a törkeästä tietomurrosta, sekä rikoslain 46.8 törkeästä tulliselvitysrikoksesta. Näiden säännösten mukaisesti rikoksen voidaan katsoa olevan tekemuodoltaan törkeä, silloin, kun teon katsotaan olleen tehty rikoslain 17.1a:n mukaisesti osana järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa.⁷⁹

Kvalifiointiperusteelle toinen näkökulma hallituksen esityksen mukaan on se, että teko on tehty laajamittaisesti järjestäytyneen rikollisryhmän jäsenenä.⁸⁰ Rikoslain 50.2 määrittelee huumausainerikoksen törkeäksi niissä tilanteissa, joissa tavoitellaan taloudellista hyötyä, tai se tapahtuu osana järjestäytyneen rikollisuuden toimintaa. Samankaltaiset kvalifiointiperusteet löytyvät myös rikoslain 50a.2 mukaisesta törkeästä alkoholirikoksesta ja rikoslain 44.7 mukaisesta törkeästä dopingrikoksesta.

Helsingin käräjäoikeuden ratkaisussa arvioitiin useita eri syytekohtia ja useiden eri tekijöiden osallisuutta laajassa huumausainerikoksessa. Huumausainerikosten ohella ratkaisussa käsiteltiin esimerkiksi laittomien esineiden ja aseiden hallussapitoa, sekä kätkemisrikosta. Huumausaineisiin liittyen A on pitänyt hallussaan muun muassa 23,8 g kokaiinia ja 337 g amfetamiinia, sekä luovuttanut niitä edelleen B:lle, siinä tarkoituksessa, että B välittää ja myy huumausaineet yhdessä muiden henkilöiden kanssa rangaistuslaitoksessa A:n lukuun. Käräjäoikeus katsoi, että teossa täyttyy kaksi kvalifiointiperustetta, sillä kyseessä oli erittäin vaarallinen huumausaine ja huomattavan taloudellisen hyödyn tavoittelu, sekä tekijöiden voitiin katsoa olevan järjestäytyneen rikollisryhmän jäseniä ja tekojen voitiin katsoa olevan osa ryhmän toimintaa. Teon voitiin katsoa olevan kokonaisarvostellen törkeä.

---

⁷⁸ HE 66/1988 vp. s. 19.

⁷⁹ HE 263/2014 vp. s. 6.

⁸⁰ HE 263/2014 vp s. 6.

Kvalifiointiperusteita arvioidessa käräjäoikeus on ottanut huomioon, että rikoslain 50.2 mukaan teossa täyttyy useampi törkeän huumausainerikoksen kvalifiointiperuste. Teon törkeyttä arvioidessa ei voida pitää riittävänä, että jokin kvalifiointiperuste täyttyy, vaan teon tulee olla kokonaisarvostellen törkeä. Toisinaan kuitenkin yksittäinen kvalifiointiperuste voi muodostua niin vaaralliseksi tai vahingolliseksi, että teko voidaan kokonaisuudessaan arvioida törkeäksi.⁸¹

Tuomioiden koventamista ja kvalifiointia harkitessa tulee ottaa huomioon aiemmin esitellyn suhteellisuusperiaatteen toteutuminen. Suhteellisuusperiaatteen toteutuminen ja puntarointi saattaa tulla tuomioistuimen harkittavaksi järjestäytyneeseen rikollisuuteen ja rikollisryhmiin liittyvissä oikeustapauksissa silloin, kun kyseessä on laajoja ja useita rikoksia käsitteleviä tapauksia. Hovioikeus on lausunut käräjäoikeuden antamasta tuomiosta, että mikäli kaksi rikoslain 6.5 tarkoitettua koventamisperustetta täyttyy, tulee ne molemmat ottaa huomioon rangaistuksen mittaamisessa. Rangaistuksen mittaamisessa koventamisperusteiden osalta tulee ottaa huomioon, etteivät ne molemmat vaikuta täysimääräisesti ja täten muodosta rangaistusta kokonaiskestoltaan kohtuuttomaksi.⁸² Seuraavan alaluvun tarkoitus onkin keskittyä siihen, mitä seikkoja tuomioiden lieventämisessä ja kohtuullistamisessa voidaan ottaa huomioon, sekä siihen, milloin näiden keinojen käyttöä voidaan pitää perusteltuna.

3.3. Lieventäminen ja kohtuullistaminen

Saarisen mukaan rangaistuksen suhteellisuudessa on kyse siitä, että teon rangaistus ja teon moitittavuus ovat oikeassa suhteessa. Kohtuullistamisella puolestaan tarkoitetaan sitä, että rangaistus on oikeassa suhteessa tekijän henkilökohtaisiin seikkoihin nähden, jolloin rangaistus voidaan määrätä teon moitittavuuteen nähden lievempänä.⁸³ Tekijään

---

⁸¹ KO 2772/2019.

⁸² HO 512/20.

⁸³ Saarinen, 2021. s.6.

liittyvät lieventämisperusteet on kirjattu rikoslain 6.7, jonka nojalla rangaistusta voidaan lieventää, mikäli vakiintuneen käytännön mukainen rangaistus johtaisi kohtuuttomaan ja poikkeuksellisen haitalliseen lopputulokseen, silloin kun, tekijälle on rikoksesta tai tuomiosta aiheutunut muu seuraus, tekijä on korkeassa iässä, tekijällä on sairaus tai rikoksen tekemisestä kulunut pitkä aika.

Kohtuullistamisperusteiden ja tuomion lieventämisen tarkoituksena ei ole arvottaa rikoksen vakavuutta tai tekijän syyllisyyttä uudelleen tai toisin, vaan kohtuullistamisella pyritään välttämään tarpeettoman haitan syntymistä.⁸⁴ Tässä luvussa ei myöskään erityisesti käsitellä rikoslain 4 luvun mukaisia vastuuvapausperusteita, vaan tavoitteena on arvioida niitä seikkoja, joiden perusteella järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyvissä oikeustapauksissa rangaistusta voidaan lieventää rikoksen tekijän tai rikoksen tekemiseen liittyvien olosuhteiden vuoksi. Järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyvissä oikeustapauksissa tällaisena voidaan pitää esimerkiksi lainesitöistä löytyvää käsitystä siitä, että lievennysperustetta voitaisiin soveltaa, mikäli rikos tai muu teko on tehty painostuksen alaisena.⁸⁵

Euroopan neuvoston puitepäättöksen 4 artiklassa on määritelty erityiset olosuhteet puitepäättöksen 3 artiklan mukaisten seuraamusten lieventämiselle. Tämän artiklan nojalla rangaistusta voidaan lieventää tai rikoksen tekijä voidaan jättää rangaistuksetta, mikäli hän sanoutuu irti rikollisesta toiminnasta ja antaa hallinto- tai oikeusviranomaisille sellaisia tietoja, joita ei olisi muutoin ollut viranomaisen saatavilla ja niiden avulla voidaan; estää rikoksen vaikutuksia tai lieventää niitä, tunnistaa tai saattaa oikeuden eteen muita rikollisia, löytää todisteita, edistää rikoksella saadun hyödyn menettämistä tai estää muita puitepäättöksen 2 artiklassa tarkoitettuja rikoksia.

Palermion sopimuksen 26 artikla nostaa esille, että kunkin sopimusvaltion tulisi ryhtyä toimenpiteisiin rohkaistakseen järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyvien henkilöiden

---

⁸⁴ HE 44/2002 vp. s.199.

⁸⁵ HE 125/1975.

halukkuutta auttaa sopimuksen toimialaan liittyvien rikosten ratkaisussa. Tällaisina toimenpiteinä voitaisiin pitää a) viranomaisille sellaisten tietojen luovuttamista, jotka 1. kertovat järjestäytyneeseen rikollisryhmän identiteetistä, luonteesta, rakenteesta, sijainnista tai ryhmien toiminta-alasta 2. paljastavat rikollisryhmien välisiä yhteyksiä 3. paljastavat tehtyjä tai aiottuja rikoksia tai b) tosiasiallisen ja konkreettisen avun tarjoamista rikollisjärjestöjen voimavarojen vähentämiseksi tai rikollisen hyödyn vähentämiseksi. Sopimusvaltioiden tulisi harkita mahdollisuutta lainsäädäntönsä puitteissa syytetyn rangaistuksen lieventämistä, tai koskemattomuuden tarjoamista, mikäli hän tekee merkittävää yhteistyötä Palermon sopimuksen toimialaan liittyvän rikoksen selvittämisessä.

Suomalaisessa lainsäädännössä puitepäätökseen ja Palermon sopimukseen rinnastettavissa olevia lieventämisseikkoja löytyy rikoslain 6.6 lieventämisperusteista, jonka nojalla rangaistusta voidaan lieventää; mikäli rikos on tehty huomattavan uhkailun tai painostuksen vuoksi, teon taustalla on ollut voimakas empatia tai yllättävä ja erikoinen kiusaus, joka on johtanut rikokseen; asianomistaja on myötävaikuttanut huomattavasti tilanteeseen tai jokin muu samankaltainen tekijä, joka on vaikuttanut rikoksen tekijän kykyyn noudattaa lakia tai tekijän ja asianomistajan välillä on saavutettu sovinto tai tekijä on osoittanut pyrkimystä rikoksensa selvittämiseen tai rikoksensa vaikutusten poistamiseen.

Rangaistusasteikon lieventämisestä on kirjattu rikoslain 6.8:aan. Rangaistusasteikkoa lieventäviksi seikoiksi voidaan katsoa alaikäisenä tehty teko, teon jääminen yritykseksi, tekijän on todettu olevan teossa avunantaja tai hänen osallisuutenansa on selvästi muita vähäisempi, olosuhteet muistuttavat vastuuvapausperusteeseen sovellettavia olosuhteita tai kyseessä on muu tässäkin tutkielmassa esitelty rikoslain 6.6 tai 6.7 mainittu erityinen syy. Rikoslain 8.8a:ssa säädetään erikseen rangaistusasteikon lieventämisestä tunnustuksen perusteella. Tämän nojalla rangaistus määrätään käyttäen lievennettyä rangaistusasteikkoa, mikäli tekijä on laissa säädetyllä tavalla myötävaikuttanut tekonsa selvittämiseen. Suomalainen rikoslaki ei siis hyödynnä

ainakaan suoranaisesti sellaista mahdollisuutta, että tuomiota voitaisiin lieventää, mikäli tekijä irtautuu järjestäytyneestä rikollisryhmästä ja edesauttaa samalla jo tapahtuneiden rikosten selvittämistä, sekä mahdollisesti auttaa ennaltaehkäisemään tulevia rikoksia.

Tämänhetkinen lainsäädäntö katsoo, että tuomion lieventäminen tunnustuksen tai muun omaehtoisuuden perusteella perustuu lähtökohtaisesti käytännön syihin, kuten prosessitaloudellisiin säästöihin ja muihin rikoksen selvittämisestä syntyviin etuihin. Hallitus on esityksessään todennut, että tuomioiden lieventämistä ilmiäntojoja tekemällä sovelletaan angloamerikkalaisen oikeuskulttuurin lisäksi osassa Manner-Eurooppa. Esityksessä on kuitenkin katsottu, että niin sanottuun kruununtodistajajärjestelmässä esiintyy periaatteellisia ongelmia, jotka liittyvät todistusten totuudenmukaisuuteen, sekä rikoslain ja oikeudenhoidon moraalisisista kysymyksistä.⁸⁶ Ilmiantajia kuitenkin pidetään olennaisena ja tärkeänä lähteenä järjestäytyneen rikollisuuden vastaisessa toiminnassa ja ryhmittymien hajottamisessa.⁸⁷

Rikosseuraamuslaitoksen mukaan rikollisjärjestöön kuuluvalla henkilöllä on 84 % todennäköisyys syyllistyä uuteen rikokseen kolmen vuoden seuranta-ajan aikana. Rikosseuraamuslaitoksen harjoittama Exit-toiminta pyrkii auttamaan vankeja irtautumaan rikollisjärjestöistä, ja toiminnan avulla useat henkilöt ovat onnistuneet irtautumaan rikollisjärjestöistä toiminnan myötä.⁸⁸ Positiivisten kokemusten ohella Exit-toiminnan ongelmaksi muodostuu henkilöstön vähäinen tieto toiminnasta.⁸⁹ Hallituksen esityksessä on mainittu, että todistajansuojeluohjelmia voitaisiin käyttää

---

⁸⁶ HE 44/2002 vp. s.176–199; Oikeudenhoidon moraalisten kysymysten nähtiin liittyvän siihen, että oman tekonsa tunnustamalla tekijä voi osoittaa katumusta, kun taas kruununtodistajajärjestelmän motiivina toimii ilmiänto, ja käsitys siitä, että omat rikokset voi saada anteeksi, mikäli todistaa toisen tehneen pahempia rikoksia.

⁸⁷ Minnaar, 2011. s. 95; Tutkimuksessa arvioitiin maksettujen ilmiantajien tärkeyttä Etelä-Afrikkalaisessa poliisitoiminnassa ja järjestäytyneiden rikollisryhmien vastaisessa taistelussa. Mielestäni maksetun ilmiantajan tai todistajan lausuntoa voidaan verrata oman tuomion lyhentämiseksi annettuun lausuntoon, sillä molemmissa ilmiannon motiivina on oman edun tavoittelu.

⁸⁸ Rikosseuraamuslaitos, 2017.

⁸⁹ Rikosseuraamuslaitos, 2021 s. 72–73.

hyödyksi sellaisissa tilanteissa, jossa rikollisryhmään kuuluvaa henkilö irtautuisi järjestäytyneen rikollisryhmän toiminnasta.⁹⁰

Eräessä tutkimuksessa todettiin, että kolmessa eri valtiossa, joissa oli yhdistetty yhteistyöstä palkitseminen ja todistajien suojelu tehtiin runsaasti pidätyksiä järjestäytyneiden ryhmien johtajien ja avainjäsenten keskuudessa.⁹¹ Tämän perusteella voitaisiin tehdä tulkintoja siitä, että exit-projektin kehittäminen yhteistyössä tuomioistuinlaitoksen ja rikosseuraamuslaitoksen kanssa soveltaen kansainvälisten sopimusten asettamia mahdollisuuksia todistajan tuomion lieventämisestä, sekä todistajansuojeluohjelman tarjoamia mahdollisuuksia, voitaisiin tehokkaammin torjua järjestäytyntä rikollisuutta ja tehostaa rikosten selvittämistä rikollisryhmästä irtautuvien henkilöiden avustuksella, mikäli tuomioiden lieventämiseen liittyvä lainsäädäntö ja oikeuskäytäntö olisivat enemmän kansainvälisten sopimusten kaltaisia.

3.4. Menettämisseuraamus

Tässä alaluvussa käsitellään menettämisseuraamusta, eli konfiskaatiota, jolla tarkoitetaan omaisuuden menettämistä valtiolle. Menetettävä omaisuus voi olla joko rikoksen tuottama hyöty, rikoksen tekoväline, rikoksesta syntynyt tuote tai rikoksen kohde eli rikosesine.⁹² Rikoslain 10.2 määrittelee rikoksella saadun hyödyn menettämisen valtiolle menetetyksi taloudelliseksi hyödyksi, jolla tarkoitetaan rikoksesta välittömästi saatua omaisuutta, tai sen sijaan tullutta omaisuutta, ja siitä seuraavien tuottojen tai säästöjen arvoa. Mikäli hyödyn määrästä ei ole näyttöä tai se on vaikea osoittaa, tulee arvioinnissa ottaa huomioon rikoksen laatu, rikollisen toiminnan laatu ja muut olosuhteet. Vaikka menettämisseuraamus ei varsinaisesti ole rangaistus⁹³, tai sovellettavissa ainoastaan järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyvissä

---

⁹⁰ HE 65/2014 vp. s.4.

⁹¹ Council of Europe, 2006. s. 27.

⁹² Rautio, 2007. s. 31.

⁹³ HE 4/2016 vp. s.3.

oikeustapauksissa, on menettämisseuraamus nostettu esille tässä luvussa, sillä sen voidaan katsoa olevan tehokas keino järjestäytyneen rikollisuuden torjunnassa.

Menettämisseuraamuksen tärkeydestä järjestäytyneen rikollisuuden torjunnassa kertoo se, että Palermon sopimuksen 12 artiklassa on määritelty konfiskaation käyttö sellaisissa tilanteissa, joissa on kyseessä sopimuksen toimialan mukaiset rikokset. Sen mukaan menetetyksi tulee tuomita a) rikoksista saatu taloudellinen hyöty tai muu omaisuus, joka vastaa saadun hyödyn arvoa ja b) omaisuus, jota käytetään tai on aiottu käyttää sopimuksessa tarkoitettujen rikosten tekemiseen. Palermon sopimuksen 13 artikla puolestaan painottaa maiden välistä yhteistyötä rikoksella hankitun hyödyn takavarikoinnissa.

Lisäksi järjestäytynyt rikollisuus on menettämisseuraamuksessa huomioitu erityisesti rikoslain 10.3.6:ssa, jonka mukaan laajennettua hyödyn menettämisseuraamusta voidaan soveltaa tapauksissa, jotka liittyvät järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistumiseen. Laajennetun menettämisseuraamuksen arvioinnissa tulee huomioida, onko omaisuus peräisin muusta kuin vähäisenä pidettävästä rikoksesta, onko menettämisseuraamus tarpeen uusien rikosten ehkäisemiseksi ja onko asianomaisen tulot merkittävästi peräisin rikollisesta toiminnasta.⁹⁴

Konfiskaatiota voidaan pitää tehokkaana keinona, sillä Hyttisen mukaan maailmalla liikkuvan pelkästään rahanpesusta saatavan rikoshyödyn arvellaan olevan suuruudeltaan 1700–4300 miljardia dollaria, josta Euroopan unionin jäsenmaiden alueella tapahtuvan järjestäytyneen rikollisuuden rikoshyöty ylittää 100 miljardia euroa.⁹⁵ Laurion mukaan talousrikoksista ja harmaasta taloudesta saadulla rikoshyödyllä pyritään usein rahoittamaan järjestäytyntä rikollisuutta, ja esimerkiksi jokainen selvitetty tai estetty talousrikos voi välillisesti auttaa myös järjestäytyneen rikollisuuden torjunnassa.⁹⁶ 100

---

⁹⁴ KKO 23/2023.

⁹⁵ Hyttinen, 2021. s.2–3.

⁹⁶ Laurio, 2020. s. 13.

miljardin rikoshyödyn avulla järjestäytyneet rikollisryhmät voivat jatkaa toimintaansa elinvoimaisena, joten on tärkeää, että suomalainenkin tuomioistuinlaitos vaikuttaa rikollisryhmien toiminnan hillitsemiseen soveltamalla menettämisseuraamusta, sillä rikoksella saadun hyödyn menettäminen on toimenpiteenä tehokas tehdessään rikoksesta kannattamattoman, eikä menetetyllä hyödyllä voida rahoittaa uutta rikosta⁹⁷.

Rikoslain 10.1 määrittelee menettämisseuraamuksen yleiset edellytykset, menettämisseuraamuksen tulee olla seurausta laissa rangaistavaksi määrätystä teosta eli rikoksesta. Lisäksi menettämisseuraamusta voidaan soveltaa myös sellaisissa rangaistavaksi säädettyissä tilanteissa, jossa tekijä on ollut alle viisitoistavuotias tai syyntakeeton, tai muulla rikoslain määrittelemällä tavalla rangaistusvastuusta vapaa taikka rikoksen tekijää ei ole saatu selville tai muusta syystä voitu tuomita rangaistukseen.

Rikoslain 10.1 mukaan menettämisseuraamus voidaan määrätä, mikäli rikoksesta tai muusta rangaistavaksi säädetystä teosta on saatu riittävä näyttö, vaikkei rikoksen tai teon tekijää olisi saatu kiinni tai häntä ei syytettäisi tai tuomittaisi muuhun rangaistukseen. Rikoslain 10.1 mukaan menettämisseuraamukseen voidaan rikoksesta hyötynneen tekijän lisäksi tuomita muu osallinen, tai se, jonka puolesta tai hyväksi rikos on tehty. Menettämisseuraamusta arvioidessa tulee huomioida, että menetettäväksi tuomittavan omaisuuden tulee olla sellaista, joka on saatu hyötymistarkoituksessa suunnitelmallisesti tehdyistä rikoksista.⁹⁸ Tämänkin nojalla menettämisseuraamusta voitaisiin soveltaa järjestäytyneeksi rikollisryhmäksi katsottuun yhdistykseen, mikäli rikoksen tai muun rangaistavaksi määrätyn teon voidaan osoittaa olevan tehty osana järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa tai sen hyväksi.

Menettämisseuraamuksen arvioinnissa tulee huomioida, ettei sen tarkoituksena ole ankaroittaa rikoksen kokonaisuusseuraamuksia. Lisäksi huomion arvoista on, että menettämisseuraamus kohdistuu teosta saatuun hyötöyyn tai sen mukaiseen arvoon, eikä

---

⁹⁷ Rautio, 2007. s. 33; Viljanen, 2007. s.23.

⁹⁸ KKO 60/2012

menettämisseuraamuksen tulisi kohtuuttomasti vaihdella sen mukaan, onko esine tai asia takavarikoitavissa sellaisenaan. Esimerkiksi korkeimman oikeuden käsittelemässä huumausaineasiassa arvioitiin, voisiko tekijä saada kadonneen huumausaineen takaisin, ja täten saada siitä hyötyä, joka voitaisiin tuomita menetettäväksi.⁹⁹

Menettämisseuraamuksen tasapuolisuudesta tulee huomioida lisäksi, ettei menetettäväksi tuomittavan rikoshyödyn tule vaihdella teon moitittavuuden mukaan.¹⁰⁰ Nämä seikat nousevat huomionarvoisiksi sen perusteella, että esimerkiksi tuomioiden koventamisessa teon liittäminen osaksi järjestäytynyttä rikollisuutta on peruste rangaistuksen ankaroittamiselle. Aiemmin todetun mukaisesti menettämisseuraamusta ei tule kuitenkaan rinnastaa rangaistukseen. Järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyvien rangaistusten kovuus, ja miksei menettämisseuraamuksenkin suuruuden arviointi, saatata muodostua objektiivisesti hankalaksi, sillä järjestäytyneen rikollisuuden torjunta on henkilökohtaisten lähtökohtien lisäksi laaja poliittinen kysymys.

---

⁹⁹ KKO 41/2011.

¹⁰⁰ Lavonen, 2011. s.1216.

4. Tarkastelussa perus- ja ihmisoikeuksien turvaaminen

Karapuun mukaan perusoikeudet ovat perustuslaissa turvattuja, jokaiselle kuuluvia oikeuksia, kun taas ihmisoikeudet ovat ihmisoikeussopimukseen pohjautuvia oikeuksia. Ihmisoikeudet ovat kuitenkin otettu osaksi perustuslakia. Perus- ja ihmisoikeuksien sisältöä voidaan pitää jokseenkin identtisenä, ja useat oikeudet onkin suojattu sekä perustuslaissa, että ihmisoikeussopimuksissa.¹⁰¹ Tämän mukaisesti tässäkin luvussa, sekä tutkielmassa muutoinkin, puhutaan yleisesti perus- ja ihmisoikeuksista, riippumatta siitä, ovatko käsitellyt oikeudet turvattu perustuslaissa vai kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa. Tässä luvussa käsiteltävissä aiheissa on hyvä muistaa perustuslain 6 §:n mukainen yhdenvertaisuusperiaate, jonka mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä, eikä ketään saa ilman hyväksyttävää periaatetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Käytännössä oikeusturva ja yhdenvertaisuuden periaate pitävät sisällään käsityksen siitä, että lakia sovelletaan kaikkiin yhdenvertaisesti ja puolueettomasti.¹⁰² Tämän mukaisesti myös tuomioistuimissa tapahtuvan arvioinnin tulee olla tasapuolista ja tuomioiden aiemmin esitellyn mukaisesti suhteellisia, riippumatta siitä, että kyseessä on järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyvä oikeustapaus.

Sen lisäksi, että perus- ja ihmisoikeudet ovat kirjattuna vahvasti velvoittavina perustuslakiin, tulee perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan turvata perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Tämän nojalla voidaan ylläpitää oletusta, että tuomioistuimien tulee turvata oikeudenkäynnin kaikkien osapuolten perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Tämän tutkielman yksi keskeinen tarkoitus onkin tarkastella järjestäytyneisiin rikollisryhmiin liittyvien oikeustapausten erityispiirteitä perus- ja ihmisoikeus näkökulmasta. Tässä luvussa on esitelty erityisesti oikeustapauksia, joissa punnitaan perus- ja ihmisoikeuksien rajoittamista.

---

¹⁰¹ Karapuu, Perusoikeuksien käsite ja luokittelu, 2011/2009.

¹⁰² Hallberg 2010/2009, Perusoikeudet tuomioistuimissa.

Euroopan perusoikeuskirjan (2000/C 364/01) 52 artiklan mukaan perusoikeuskirjaan kirjattuja oikeuksia ja vapauksia voidaan rajoittaa ainoastaan laillisella perusteella. Rajoitustoimenpiteitä arvioidaan suhteellisuusperiaatteella, jonka mukaan rajoituksia voidaan tehdä ainoastaan välttämättömän ja tosiasiallisen tarpeen vuoksi, silloin, kun toimenpiteillä turvataan muiden oikeuksia ja vapauksia. Vaikka perus- ja ihmisoikeuksien arviointi on nostettu tämän otsikon alle, arvioidaan tutkielman muissakin luvuissa perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista, erityisesti perustuslain 21 §:n mukaisen oikeusturvan toteutumisen näkökulmasta.

Perustuslain 21 §:ssä on säädetty käsittelevän tuomioistuimen toiminnan riippumattomuudesta, käsittelyn julkisuudesta, yksilön oikeudesta tulla kuulluksi ja saada asiasta perusteltu päätös ja muutoksenhakumahdollisuus. Lisäksi 21 §:n mukaan hyvän hallinnon takeet ja oikeuden mukainen oikeudenkäynti on turvattu lailla. Tämän oikeusturvan periaatteen voidaan katsoa olevan keskeinen perusoikeus, joka pitää sisällään käsityksen siitä, että toiminnan tulee perustua lakiin.¹⁰³ Perustuslain 22 §:n mukaan perusoikeuksien turvaaminen ja ihmisoikeuksien toteutuminen ovat julkisen vallan tehtävä. Julkisella vallalla ja julkisen vallan vastuulla tarkoitetaan tässä tutkielmassa valtiota virkamiehineen ja päätöksistä vastaavia toimielimiä, jonka vuoksi valtiolla on vastuu siitä, että perus- ja ihmisoikeudet toteutuvat¹⁰⁴.

Perustuslain 106 §:n mukaan tuomioistuimen tulee antaa etusija perustuslain säännökselle, mikäli käsiteltävissä olevan asian lain säännös ja perustuslain säännös ovat ilmeisessä ristiriidassa. Lisäksi perustuslain 107 §:ssä säädetyn mukaisesti asetuksen tai muun alemman asteisen säädöksen säännöstä ei saa soveltaa tuomioistuimessa, mikäli säännös on ristiriidassa perustuslain kanssa. Tässä tutkielmassa lähtökohtana on, että esitellyissä oikeustapauksissa on toteutunut perustuslain 106 §: n ja 107 §:n mukainen käsitys lain etusijasäännöksistä.

---

¹⁰³ Hallberg, 2010/2009. Oikeusturva perusoikeutena.

¹⁰⁴ Ojanen, 2003. s.45–47.

4.1. Kokoontumis- ja yhdistymisvapaus, sekä sananvapaus.

Kokoontumis- ja yhdistymisvapautta, sekä sananvapautta voidaan pitää sellaisina poliittisina perusoikeuksina, jotka ovat perusta demokratian olemassaololle.¹⁰⁵ Perustuslain 13 § : n mukaan jokaisella on oikeus ilman erityistä lupaa järjestää kokouksia ja mielenosoituksia, sekä halutessaan osallistua niihin. Samaisen lainkohdan nojalla yhdistymisvapaus sallii oikeuden ilman lupaa perustaa yhdistyksen, sekä kuulua tai olla kuulumatta yhdistykseen ja sen toimintaan. Yhdistymisvapaudella on tarkoituksena turvata myös muut perusoikeusjärjestelmän oikeudet, ja näillä oikeuksilla pyritään edistämään mielipiteenvapautta.¹⁰⁶

Yhdistyslain (503/1989) 1 § : n nojalla yhdistyksen saa perustaa aatteellisen tarkoituksen toteuttamista varten, kunhan tarkoitus ei ole lain tai hyvien tapojen vastainen. Yhdistyslain 3 § : n mukaan kielletyllä yhdistyksellä tarkoitetaan sellaista yhdistystä, joka vaatii jäseniltään kuuliaisuutta, on järjestäytynyt joukkomuodostelmiin tai ryhmyksiin tai on varustautunut aseellisesti sotilaalliseen tapaan.

Yhdistyksen lakkauttamisesta ja varoituksista on säädetty yhdistyslain 43 § : ssä, jonka mukaan yhdistyksen kotipaikan alioikeus voi syyttäjän, poliisihallituksen tai yhdistyksen jäsenen tekemän kanteen nojalla julistaa yhdistyksen lakkautetuksi. Ehtoina lakkauttamiselle on säädetty yhdistyksen olennainen lain ja hyvien tapojen vastainen toiminta, yhdistys toimii olennaisesti vastoin sen tarkoitusta tai yhdistystoimii vastoin yhdistyslaissa säädetyksi määrättyä lupaa. Lakkauttamista lievemmäksi keinoksi yhdistyslain 43 § määrää varoituksen antamisen, mikäli yleinen etu ei vaadi yhdistyksen lakkauttamista.

Korkein oikeus on ratkaisussaan punninnut alemmissa oikeusasteissa lakkautetuksi määrätyn rekisteröimättömän yhdistyksen valitusta lakkautuspäätöksestä. Yhdistys on

---

¹⁰⁵ Tuori, Kokoontumis- ja yhdistymisvapaus perusoikeuksina, 2009.

¹⁰⁶ Muukkonen, 2008. s. 77.

olennaisesti rikkonut lakia, sekä käyttänyt väärin sananvapauden ja yhdistymisvapauden suojaa. Lisäksi yhdistyksen tavoitteet ovat huomattavan rasistisia ja tasa-arvoa väheksyviä. Korkein oikeus katsoi, että toiminta oli ollut olennaisesti lainvastaista, eikä lakkauttamispäätökseen ollut tarpeen arvioida hyvien tapojen vastaisuutta. Tapauksessa osoitettiin, että ryhmän toiminnassa ilmeni natsiaatteen ihailua, kiihottamista kansanryhmiä vastaan, sekä väkivallan hyväksymistä.¹⁰⁷

Tapauksen arvionnissaan huomioinut yhdistyslain 4.1 mukaisen käsityksen siitä, että aattellisen yhdistyksen perustaminen on sallittua, kunhan yhdistyksen tarkoitus ei ole lain tai hyvien tapojen vastainen. Arvioinnissa on otettu huomioon, että yksittäinen teko ei tee yhdistyksestä hyvän tavan tai lain vastaista, vaan toiminnan on oltava jatkuvaa ja olennaisella tavalla hyvien tapojen vastaista ja piittaamatonta.¹⁰⁸ Aiemmin esittämäni rikollisjärjestön käsitteen mukaisesti¹⁰⁹, olisiko lainsäädännön ja oikeuskäytännön pohjalta mahdollista tulkita, että vastaavat ryhmät tulkittaisiin järjestäytyneiksi rikollisryhmiksi riippumatta siitä, miten yhdistyslaki määrittelee toiminnan olennaisesta lainvastaisuudesta ja hyvän tavanvastaisuudesta, ja arvionnissa sovelletaisiinkin rikoslain mukaista käsitystä järjestäytyneestä rikollisryhmästä.

Käräjäoikeus on arvioinut kahden järjestäytyneeksi rikollisryhmäksi luokitellun yhdistyksen toimintaa. Tuomiossaan käräjäoikeus on katsonut, että ne ovat hierarkisesti järjestäytyneitä ryhmittymiä, ja ovat olleet aseellisesti varustautuneita. Tämän perusteella nämä rekisteröimättömät yhdistykset ovat olleet yhdistyslain 3 §:n mukaisesti kiellettyjä. Lisäksi toiminnasta on voitu tunnistaa ryhmittymän sisällä tapahtunutta rikollisuutta, joiden tehosteena on käytetty ryhmittymän tunnuksia. Käräjäoikeus katsoi, että yhdistykset ovat toimineet olennaisella tavalla vastoin lakia ja hyviä tapoja, ja ovat siksi yhdistyslain 43 §: n nojalla lakkautettava.¹¹⁰

Käräjäoikeus arvioi erään yhdistyslain 3 §: ssä tarkoitetun kielletyn yhdistyksen ja siihen liittyvän alajärjestön väliaikaiseen toimintakieltoon asettamista. Käräjäoikeuden arvionnissa todettiin, että yhdistystä voidaan pitää kiellettyinä, sillä jäseniltä vaaditaan erityistä kuuliaisuutta ja joukkomuodostelmiin jakautumista, siitä voitiin tunnistaa hierarkia ja se oli aseellisesti varustautunut.

---

¹⁰⁷ KKO 68/2020.

¹⁰⁸ KKO 68/2020; Korkein oikeus katsoi, ettei yhdistymis- ja sananvapauden käyttöä parlamentarismiin vastaisiin toimiin voida katsoa yhdistymis- tai sananvapauden alaiseksi toiminnaksi.

¹⁰⁹ Kotimainen oikeuskäytäntö ei edellytä järjestäytyneeltä rikollisryhmältä taloudellisen hyödyn tavoittelua.

¹¹⁰ Tuomioistuinlaitos, 2021.

Käräjäoikeus totesi, ettei aseellisesti varustautumista ole yhdistyslain tai sen esitöissä tarkemmin avattu, mutta terrorismia koskevan rikoslain säädöksistä ja sen esitöistä voidaan todeta, ettei aseellisella varustautumisella tarkoiteta yhden tai edes muutamien aseiden omistamista, vaan niitä tulisi olla enemmän. Lisäksi varustamisella tarkoitetaan sitä, että aseita tai muita niihin rinnastettavia esineitä hankitaan ja luovutetaan ryhmän käyttöön.¹¹¹

Yhdistyksen lakkauttamiseen liittyvää oikeuskäytäntöä on saatavilla verrattain vähän, joten tässä tutkielmassa esitellyt oikeustapaukset nousevat tärkeään asemaan oikeuslähteistönä ja lainsäädännön systematisoijina. Lyhyehköstäkin perehtymisestä yhdistysten lakkauttamiseen voidaan päätellä, että erääksi keskeiseksi tekijäksi yhdistyksen lakkauttamisessa nousee aseellinen varustautuminen. Kuitenkin käräjäoikeuden ratkaisusta huomatuksi mukaisesti lain esityöt tai lainsäädäntö ei tarkalleen määrittele aseellisen varustautumisen määritelmää. Tämän perusteella voidaan todeta, että yhdistyksen lakkauttamiseen liittyvä lainsäädäntö jättää tulkinnanvaraisuuksia, samalla tukien aiempaa käsitystäni siitä, että järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyvä oikeuslähteistö on jatkuvasti muokkautuvaa ja tarkentunee tulevaisuudessa uusien ennakkotapausten myötä.

Suomen yhdistyslaki sääntelee yhdistysten toimintaa, jonka tulee olla lain ja hyvien tapojen mukaista. Yhdistyslain määrittelee myös kielletyn yhdistyksen ja sen toiminnan piirteet, kuten jäseniltä vaadittavan kuuliaisuuden ja aseellisen varustautumisen. Korkeimman oikeuden ja käräjäoikeuden tekemissä ratkaisuissa painotetaan yhdistyksen toiminnan olennaista lainvastaisuutta ja hyvien tapojen vastaisuutta, sekä muita sellaisia piirteitä, joita tässäkin tutkielmassa on esitelty järjestäytyneille rikollisryhmille tyypillisiksi.

---

¹¹¹ KO 729/2021/1154; Joukkomuodostelmia ja kuuliaisuutta voidaan arvioida samoilla keinoilla kuin järjestäytyneen rikollisryhmänkin arviointia; onko ryhmässä selkeä tottelemisvelvollisuus, vala, univormuja tai muita ulkoisia tunnusmerkkejä. Lisäksi tapauksessa esiteltiin todisteena esimerkiksi erilaisia asiakirjoja, jotka pitivät sisällään yhdistyksen sääntöjä ja ohjeistuksia.

Yhdistysten lakkauttaminen vaikuttaa perustuslain 13 § :ssä määriteltyyn kokoontumis- ja yhdistymisvapauteen, jonka mukaan jokaisella on oikeus kuulua yhdistykseen ja osallistua yhdistyksen toimintaan, sekä esimerkiksi korkeimman oikeuden ratkaisussa arvioitiin yhdistyksen aatteen hyvien tapojen ja lainvastaisuutta¹¹², joka voidaan osaltaan tulkita perustuslain 12 § :n mukaisen sananvapauden rajoittamiseksi. Aiemmin esitellyn mukaisesti Euroopan perusoikeuskirjan 52 artiklan mukaan perusoikeuskirjaan kirjattuja oikeuksia ja vapauksia voidaan rajoittaa ainoastaan lailla ja rajoituksia voidaan tehdä ainoastaan välttämättömän ja tosiasiallisen tarpeen vuoksi, silloin, kun toimenpiteillä turvataan muiden oikeuksia ja vapauksia. Tämän lisäksi Euroopan ihmisoikeussopimus painottaa oikeutta rauhanomaiseen kokoontumis- ja yhdistymisvapauteen¹¹³, Euroopan ihmisoikeussopimuksen sananmuotoa voidaankin tulkita siten, ettei muu kuin rauhanomainen toiminta ole kokoontumis- ja yhdistymisvapauden mukaista oikeutta.

Yhdistyksen lakkauttamispäätöksiä koskevaa yhdistyslain 43 §:ää voidaan pitää Euroopan perusoikeuskirjassa tarkoitettuna säädöksenä, jonka nojalla perus- ja ihmisoikeuksia voidaan rajoittaa, mikäli rajoittaminen on välttämätöntä yleisen edun kannalta. Yleisestä edusta huolimatta arvioinnissa tulee ottaa huomioon Euroopan perusoikeuskirjan mukainen välttämätön ja tosiasiallinen tarve rajoittamistoimenpiteille, tässä tapauksessa yhdistyksen lakkauttamiselle. Mahdollisesti tästä syystä yhdistyslain 43 § :ssä esitellyn mukaisesti vaihtoehdoksi yhdistyksen lakkauttamiselle voitaisiin soveltaa yhdistyksen varoittamista. Mikäli lakkauttamispäätös tehdään, tulisi se perus- ja ihmisoikeuksien rajoittamisen näkökulman vuoksi olla viimesijainen vaihtoehto, jonka avulla pyritään turvaamaan yleistä turvallisuutta ja lopettamaan olennainen rikollinen ja hyvän tavan vastainen toiminta.

Perus- ja ihmisoikeuksien rajoittamisen lisäksi yhdistysten lakkauttamispäätöksiin liittyvä toinen ongelma on se, ettei päätöksellä välttämättä ole käytännön vaikutuksia toiminnan loppumiseen. Rikosseuraamuslaitoksen ja poliisin käsityksen mukaan eräs tässäkin

---

¹¹² KKO 68/2020.

¹¹³ Tuori, 2009. Kokoontumis- ja yhdistymisvapaus ihmisoikeuksina.

tutkielmassa esitetty järjestäytyneeksi rikollisryhmäksi katsottu yhdistys on jatkanut järjestäytyntä rikollista toimintaansa niin vankiloissa kuin niiden ulkopuolellakin.¹¹⁴ Lisäksi yhdistysten lakkauttaminen tapahtuu yhdistyslain pohjalta, joka määrittelee kielletyn yhdistyksen tiukkarajaisemmin kuin se, miten järjestäytynyt rikollisryhmä määritellään rikoslaisissa.¹¹⁵ Tästä voidaan päätellä, ettei yhdistysten lakkauttamista voida pitää tehokkaana keinona järjestäytyneiden rikollisryhmien toiminnan hillitsemiseksi.

4.2. Yksityiselämän suoja

Kotimaisessa lainsäädännössä perustuslain 10 § määrittelee yksityiselämän suojaan kuuluvaksi jokaisen yksityiselämän, kunnian ja kotirauhan turvaamisen. Lisäksi perustuslain 10 § huomioi, että jokaisen kirjeen, puhelun ja muun luottamuksellisen viestin sisällön salaisuuden tulisi olla loukkaamaton. Lain kohta huomioi, että lailla voidaan säätää perusoikeuksien turvaamiseksi tai rikosten selvittämiseksi välttämättömistä toimenpiteistä, jota voidaan kotirauhan piirin alueella toteuttaa. Yksityiselämänsuojan rajoittamisessa tulisi huomioida samanlaiset seikat, kuin muidenkin perus- ja ihmisoikeuksien rajoittamisessa. Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8.2 mukaan viranomaiset voivat puuttua oikeuden käyttämiseen, mikäli laki sallii sen ja rajoittaminen on välttämätöntä kansallisen ja yleisen turvallisuuden, maan taloudellisen hyvinvoinnin vuoksi, epäjärjestyksen ja rikollisuuden estämisen vuoksi tai terveyden ja moraalin suojelemiseksi.

Tässä alaluvussa keskitytäänkin erityisesti yksityiselämän suojan näkökulmaan viestien sisällön ja järjestäytyneen rikollisuuden näkökulmasta, sillä viime aikoina oikeustapauksissa todisteiden hyödyntämiskielto on noussut esiin erityisesti Anom-viesteistä saatujen materiaalien käyttämisestä oikeudenkäyntien todistusaineistona.¹¹⁶ Todisteiden hyödyntämiskiellosta ei ole olemassa selkeää

---

¹¹⁴ Rikosseuraamuslaitos, 2021. s.25.

¹¹⁵ Nuotio, 2009. s.1161

¹¹⁶ HO 128244/2022. Anom oli Yhdysvaltion liittovaltion poliisiin (FBI) peiteoperaatio, joka tallensi Anom-puhelimien välistä Suomessa käytyä viestiliikennettä käyttäjien tietämättä liittovaltion poliisin palvelimille.

lainsäädäntöä, jolloin todisteiden hyödyntämiskielto tulee silloin, kun tehdään perus- ja ihmisoikeuksien ja rikosvastuun toteutumisen välistä punnintaa ja huomionarvoiseksi nouseekin oikeusturvan ja vapaan todistelun periaatteen toteutuminen.¹¹⁷ Oikeudenkäymiskaaren 17.1 mukaan lähtökohtaisesti oikeudenkäynnissä asianosaisella on oikeus esittää oikeudenkäynnissä haluamansa näyttö, sekä lausua jokaisesta esitetystä todisteesta, ellei laissa toisin säädetä. Ainoat mainitut poikkeukset on esitetty oikeudenkäymiskaaren 25.1 ja 25.2, joiden mukaan vaitiolon alainen tai kidutuksella hankittu todistus on sellainen, jota ei voida todistelussa hyödyntää. Vuorenpää on todennut, ettei todistamiskiellon rikkomisesta useinkaan seuraa hyödyntämiskieltoa, ja sen pääasiallinen käyttötarkoitus onkin ollut rajata todistelun ulkopuolelle viranomaisen törkeällä toiminnalla saatu todistelu.¹¹⁸

A, B ja C ovat vaatineet, että Anom-puhelimista kerätyt viestit asetetaan hyödyntämiskieltoon törkeässä huumausainerikoksessa. Asiassa korkein oikeus arvioi ristiriitaa todisteiden esittämisen vapauden ja todisteiden hankintakeinojen välillä. Korkein oikeus harkitsi asiassa rikosprovokaation mahdollisuutta, asian laadun ja oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin näkökulmaa, todisteiden hankintatapaan liittyvän oikeudenloukkauksen vakavuutta, sekä todisteen merkittävyyttä ja luotettavuutta. Todisteita ei asetettu hyödyntämiskieltoon.¹¹⁹

Korkeimman oikeuden ratkaisussa punnittiin lainvastaisten todisteiden hankkimista muun muassa siitä näkökulmasta, että oikeudenkäymiskaaren 17.25 rajoittaa ainoastaan kiduttamalla, tai muuten itsekriminalisointisuojan vastaisesti hankittuja todisteita, josta tapauksessa ei ollut kyse. Oikeudenkäynnin todistusaineistona voidaan kuitenkin käyttää laittomasti hankittua todistetta, mikäli sen hyödyntäminen ei vaaranna oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä. Lisäksi arvioinnissa tulee ottaa huomioon hankkimistavan vaikutukset todisteen luotettavuuteen ja todisteen merkitys käsiteltävissä olevan asian ratkaisussa.¹²⁰

---

¹¹⁷ Ojanperä, 2006. s. 153.

¹¹⁸ s. Vuorenpää, 2009. s. 23–24.

¹¹⁹ KKO 14/2023. Käsitellyssä asiassa arvioitiin, että ovatko salatuilla Anom-puhelimilla lähetettyjen viestien keruu käyttäjien tietämättä ja niiden käyttö todisteena perus- ja ihmisoikeuksien vastaista ja yksityiselämänsuojaa loukkaavaa.

¹²⁰ KKO 14/2023

Tapauksessa käsiteltiin yksityiselämän suojaa ja todisteiden hyödyntämiskieltoa kotimaisen lainsäädännön näkökulmasta. Perustuslain 10 § määrittelee yksityiselämän, kunnian ja kotirauhan turvaamisen perusoikeudeksi, ja se korostaa myös luottamuksellisten viestien sisällön salaisuuden säilyttämistä. Kuitenkin esimerkiksi Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8.2 mukaan viranomaiset voivat rajoittaa oikeuden käyttämistä tietyissä tilanteissa, kuten kansallisen turvallisuuden, taloudellisen hyvinvoinnin, järjestyksen ja rikollisuuden estämisen, sekä terveyden ja moraalisen suojelemisen vuoksi. Todisteiden hyödyntämiskieltoa ei ole selkeästi säädetty laissa, joten sen soveltaminen perustuu punnintaan perusoikeuksien, rikosvastuun, oikeusturvan ja vapaan todistelun välillä.

Seuraavaksi otan tarkasteluun yksityiselämän suojan tarkasteluun siitä näkökulmasta, mitä laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta (621/1999) määrittelee yksilön salassa pidettäväksi yksityiselämään liittyväksi seikaksi. Vaikka yksityiselämää käsitellään seuraavaksi enimmäkseen niin sanotun julkisuuslain näkökulmasta, on aihe nostettu perusoikeuksia rajoittavan luvun alle siksi, että perustuslain 10 §:n mukainen yksityiselämän suoja pitää sisällään myös henkilötietojen suojaamisen, vaikkakin henkilötietojen suojasta on määrätty erikseen erillislailla. Lisäksi aiemmin esitellyn mukaisesti perustuslain 21 § pitää sisällään hyvän hallinnon takeet ja oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin, joka käsittää myös käsittelyn julkisuuden.

Laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta 24.3 §:n mukaan poliisille, syyttäjälle ja muille esitutkintaviranomaisille tehdyt ilmoitukset, sekä muut esitutkintaa ja syyteharkintaa varten saadut ja laaditut asiakirjat ovat salassa pidettäviä, kunnes asia on tuomioistuimessa käsitelty tai syyte on jätätetty nostamatta. Salassapidon päättymiselle poikkeuksena nähdään tilanteet, joissa on ilmeistä, että tiedon antaminen vaarantaa rikoksen selvittämistä tai muuten vaarantaa tutkintaa. Tietoja voidaan pitää salassa, mikäli on nähtävissä painava syy sille, että asianosaisille aiheutuu vahinkoa tai kärsimystä asian tullessa julkiseksi.

Julkisuuslain 24:26 mukaan asiakirjat, jotka sisältävät tietoa rikoksen epäillyn, asianomistajan tai muun rikosasiaan liittyvän henkilön yksityiselämään liittyvät arkaluontoiset seikat tulee pitää salaisena. Näitä seikkoja arvioidaan, kun kyseessä on järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyvät rikokset.

Korkein hallinto-oikeus on ratkaisussaan ottanut kantaa, onko järjestäytyneeseen rikollisuuteen kuulumisen yksityiselämän suojan perusteella salattava henkilökohtainen tieto tai ominaisuus. Keskusrikospoliisi oli päätöksessään päättänyt salata esitutkintapöytäkirjoista niiden henkilöiden nimet, joilla epäiltiin olevan kytköksiä rikollisjärjestöön. Keskusrikospoliisi oli perustellut päätöstään julkisuuslain 24.1:32 perusteella, jonka mukaan viranomaisen asiakirjojen salassapidettäviin osiin kuuluvat tiedot, jotka ovat henkilön yksityiselämän piirissä. Tällaisia tietoja ovat muunmuassa henkilökohtaiset mielipiteet, sekä tiedot elintavoista, vapaa-ajan harrastuksista, perhe-elämästä tai muihin henkilökohtaisista oloista liittyvät tiedot.¹²¹

Korkein hallinto-oikeus arvioi ratkaisussaan, onko poliisi voinut salata esitutkintapöytäkirjoja järjestäytyneeseen rikollisryhmään kuuluvien nimien osalta. Ratkaisussa on painotettu perustuslain mukaista jokaisen oikeutta saada tietoa julkisesta asiakirjasta. Lisäksi ratkaisussa on painotettu esimerkiksi esitutkintalain mukaista esitutkinnan asiakirjojen julkisuutta. Rikospoliisi on kuitenkin perustanut ratkaisunsa pääsääntöisesti julkisuuslain 24.1:32 mukaisena yksityiselämän piiriin kuuluvana tietona. Tämän perusteella korkein hallinto-oikeus on arvioinut asiakirjojen salassa pidettävyyttä erityisesti julkisuuslain säädöksen perusteella, ja tullut tulokseen, ettei järjestäytyneeseen rikollisuuteen kuulumista voida rinnastaa kyseissä lainkohdassa mainittuihin seikkoihin, etenkin, kun asialla on esitutkinnan kannalta merkittävä painoarvo¹²².

Tämän ratkaisun perusteella järjestäytyneeseen rikollisryhmään kuulumisen ei ole henkilön yksityisen elämän piiriin kuuluva henkilökohtainen tieto, joka tulisi julkisuuslain nojalla salata. Tapausta käsitellyt alioikeus oli ratkaisussaan painottanut myös hallinnon yhdenvertaisuutta ja asiakirjojen salauksen yhdenvertaisuutta. Mikäli

---

¹²¹ KHO 170/2021

¹²² KHO 170/2021

järjestäytyneeseen rikollisryhmään kuulumisen salattaisiin ilman painavia perusteita, asettaisi se rikollisryhmän jäsenen edullisempaan asemaan salauksen suhteen verrattuna muihin tuomioistuineläytöksen asiakkaisiin.

Helsingin kärjäoikeuden ratkaisussa käsitellyssä asiassa arvioitiin keskusrikospoliisissa tapahtunutta tuottamuksellista virkasalaisuuden rikkomista. Keskusrikospoliisia syytettiin huolimattomasta oikeudettoman tiedon paljastamisesta, jota voitiin pitää lain mukaan salassa pidettävänä. A ja B olivat antaneet Helsingin kaupungille lausunnon tontinvuokra-asiaa ja paljastaneet vuokralaisten joukossa olevan henkilötiedon, joiden tiedettiin olevan jäseniä järjestäytyneeksi rikollisryhmäksi luokiteltaviin yhdistyksiin. Syyttäjät katsoi, että teolla on vahingoitettu asianomistajien yksityiselämää.¹²³

Tapauksen arvioinnissa käytettiin esimerkiksi oikeusasiamiehen lausuntoa siitä, että järjestäytyneeseen rikollisuuteen kuulumista voitaisiin pitää julkisuuslain mukaisena salattavana yksityiselämään liittyvänä tietona. Oikeuskanslerin näkökulmasta järjestäytyneeseen rikollisuuteen kuulumista ei voida pitää tällaisena salattavana tietona. Kärjäoikeus totesi ratkaisussaan, että useista ennakkoratkaisuista ilmenevän mukaisesti rikos ei ole siihen syyllistyneen yksityinen tai henkilökohtainen asia riippumatta siitä, että rikokseen syyllistyneelläkin on oikeus yksityiselämänsuojaan. Lisäksi arvioinnissa on punnittu sitä, kuinka saatavilla tieto on ollut julkisesti. Kärjäoikeus kumosi syytteet.¹²⁴

Perustuslain 69 § määrittelee oikeuskanslerin tasavallan presidentin nimittämiksi eteväksi laintuntijoiksi, jonka toimialueeksi on perustuslain 108 § :n nojalla määritelty presidentin ja valtioneuvoston toiminnan valvomisen ohella esimerkiksi tuomioistuinten ja muiden viranomaisten toiminnan lainmukaisuuden, sekä perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen valvominen. Eduskunnan oikeusasiamies puolestaan on perustuslain 38 § :n nojalla eduskunnan valitsema etevä laintuntija, jonka tehtäväksi perustuslain 109 § :ssä määritelty esimerkiksi eri viranomaisten ja tuomioistuinten lainnoudattamisvelvoitteen toteutumista. Lisäksi eduskunnan oikeusasiamiehen

---

¹²³ KO 6778/2020

¹²⁴ KO 6778/2020

tehtäviin kuuluu raportoida lainkäytön tilasta ja sen mahdollisista puutteista vuosittain eduskunnalle.

Laki valtioneuvoston oikeuskanslerin ja eduskunnan oikeusasiamiehen tehtävien jaosta (330/2022) määrittelee 2 § :ssä valtioneuvoston oikeuskanslerin valvontatehtäviksi hallinnon järjestelmien kehittämisen ja ylläpitämisen yleiset perusteet, korruption vastaisen toiminnan, sekä julkiset hankinnat, kilpailun ja valtioneuvoston oikeusasiat. Samaisen lain 3 § :n mukaan eduskunnan oikeusasiamiehen valvonnan alle kuuluvat puolustusvoimien ja muun sotilaaliseen kriisinhallintaan liittyvät tehtävät, poliisi- tai tulliviranomaisten toimintaan liittyvät valvontatehtävät, salainen tiedonhankinta, vankilat ja muut henkilön tahdosta riippumattomat sijoituspaikat, kidutuksen ja epäinhimillisen kohtelun valvominen, vammaisten, lasten, vanhusten ja turvapaikanhakijoiden oikeudet, erilaiset edunvalvontaan ja sosiaali- ja terveydenhuoltoon liittyvien oikeuksien toteutuminen, sekä esimerkiksi saamelaisten oikeuksien toteutuminen.

Näiden säännösten nojalla aiemmin esiteltyt oikeustapaukset eivät kuulu erityisesti oikeuskanslerille tai eduskunnan oikeusasiamiehelle. Tapauksissa oikeusasiamiehen kannasta todettiin, että järjestäytyneeseen rikollisryhmään kuulumisen olisi julkisuuslain 24 § :ssä tarkoitettua tietoa henkilön elintavoista, yhdistystoimintaan osallistumisesta, vapaa-ajan harrastuksesta tai muuta niihin rinnastettavissa olevaa tietoa. Oikeusasiamies painottaa, ettei lainkohdan tulkintaan vaikuta se, millaisesta yhdistyksestä tai harrastusseurasta tapauksessa on kyse. Oikeuskanslerin näkökulma asiaan oli päinvastainen.¹²⁵

Lainsäädännöstäkin ilmenevän mukaisesti eduskunnan oikeusasiamies ja valtioneuvoston oikeuskansleri ovat valtion ylimpiä etevä lainkäytönvalvojia. Eriävät mielipiteet kuitenkin osoittavat, että epäselvyydet ja lain tulkinnanvaraisuus aiheuttavat tilanteita, joissa tuomioistuimissa on lainsäädännön sijaan turvauduttava aiempaan oikeuskäytäntöön. Mikäli lain soveltaminen aiheuttaa vaikeuksia ylimmissäkin

---

¹²⁵ KHO 170/2021

lainvalvojissa, lienee perusteltua tehdä päätelmiä siitä, että järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyvissä oikeustapauksista voidaan löytää ainakin julkisuuslain ja yksityisyydensuojan osalta aukkoja. Tuomioistuimien toiminnan valvominen kuuluu molempien toimialaan, mutta esimerkiksi järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyvää osaamista ei ole eritelty kummankaan toimijan osa-alueeksi. Mikäli järjestäytynyt rikollisuus tulee kasvamaan ja monimutkaistumaan oletetulla tavalla, voi olla mahdollista, että tulevaisuudessa laajoihin ja vakaviin rikoksiin liittyvien oikeustapausten lisääntyminen vaatii niihin keskittyvää erityisosaamista myös ylemmiltä laillisuusvalvojilta.

5. Tarkastelussa todistajan suojaaminen ja oikeudenmukainen oikeudenkäynti

Todistelulla tarkoitetaan tässä tutkielmassa samaa, mitä todistelun voidaan tulkita tarkoittavan oikeuskäytännössä ja -lähetystöissäkin. Yleisimmin todistelun tulkitaan tarkoittavan asian pääkäsittelyssä tapahtuvaa todisteiden esittämistä, mutta todistelua tapahtuu myös jutun valmisteluvaiheessa ja esitutkinnassa.¹²⁶ Tutkielmassa aiemmin esiteltiin todisteiden hyödyntämiskieltoa, mutta tässä luvussa on erityisesti nostettu esille ne seikat, joilla tuomioistuimessa voidaan turvata todistajien turvallisuutta. Todistajien suojaaminen erilaisilla ääritoimenpiteillä, kuten anonyymilla todistelulla, saattaa aiheuttaa vaaraa rikoksesta syytetyn oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutumiselle, joten tässäkin luvussa keskiössä on perus- ja ihmisoikeusnäkökulma.

Luvun tarkoituksena on pohtia perustuslain 21 §:n mukaisen oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutumista tilanteissa, joissa se on ristiriidassa esimerkiksi perustuslain 7 §:n mukaiseen oikeuteen elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen. Ristiriitaisuuksia aiheuttavat esimerkiksi ne todistelutilanteet, joissa todistajalla on perusteltu syy pelätä oman turvallisuutensa vuoksi, mutta tässä luvussa esiteltävän anonyymillä todistelun voidaan katsoa vaarantavan käsittelyn luotettavuutta. Luvussa esitellyt keinot alkavat lievimmistä ja loppupuolella esitellään äärimmäisimmät toimenpiteet todistajan suojelemiseksi.

Todistelua voidaan pitää eräänlaisena kansalaisvelvoitteena, joista ei voida poiketa ilman perusteltua ja painavaa syytä. Tästä syystä todistajan turvallisuudesta tulee huolehtia.¹²⁷ Tämän vuoksi todistelu ja siihen liittyvät erityispiirteet järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyen on nostettu tässä tutkielmassa esiin. Todistelusta on säädetty oikeudenkäymiskaaren (683/2016) 29 §:ssä, jonka mukaan jokaista muuta kuin oikeudenkäynnin asianosaista tai tekoon välittömässä yhteydessä olevaa henkilöä

---

¹²⁶ Jokela, 2015. s.183

¹²⁷ HE 46/2014 vp, s. 16.

voidaan kuulla todistajana. Myös sellaista asianosaista, jolla ei ole vaatimuksia rikosoikeudenkäynnissä, voidaan kuullaan todistajana. Asianosaisella tässä tutkielmassa tarkoitetaan hallintolain 11 §:n mukaan henkilöä, jonka oikeutta, etua tai velvollisuutta käsiteltävä asia koskee.

Henkilötodistelu on nostettu esille siitäkin syystä, että Palermon sopimuksen artiklassa 24 on määritelty todistajien suojeleminen. Sopimuksen mukaan jokaisen sopimusosapuolen tulee toteuttaa oman sisäisen lainsäädäntönsä rajoissa toimenpiteitä todistajansuojelemiseksi, mikäli he antavat todistuksen yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvassa rikosoikeudenkäynnissä. Palermon sopimuksessa on painotettu todistajien tehokasta suojelemista kostotoimilta tai uhkailulta, jos nämä johtuvat annetusta todistuksesta, joka koskee yleissopimuksen soveltamisalan rikoksia. Palermon sopimuksen artikla 24 laajentaa toimialueensa koskemaan myös rikosoikeudenkäynnin uhreja, mikäli he toimivat todistajina. Lisäksi kunkin sopimusosapuolen tulisi harkita mahdollisuutta solmia sellaisia sopimuksia, joissa sopimusvaltiot voisivat järjestellä todistajien uudelleensijoittamista.

Seuraavissa alaluvuissa esiteltäviä melko äärimmäisiäkin tilanteita varten suunniteltuja toimenpiteitä on tarpeen todeta, että todistajaa pyritään suomalaisessa lainsäädännössä turvaamaan esimerkiksi rikoslain 15.9:ssä, joka kieltää oikeudenkäytössä kuultavan uhkaamisen. Säädös määrittelee tuomittavaksi väkivallan tai muun uhkauksen avulla kuulemisen estämisen, estämisen yrittämisen tai lausuntoon vaikuttamisen. Henkilötodistelun turvaamiseksi rikoslain 15.9 määrää oikeudenkäytössä kuultavan uhkaamisesta sakkorangaistuksen tai enintään kolmen vuoden vankeusrangaistuksen. Rikoslain 15.9 mukainen oikeudenkäytössä kuultavan uhkaaminen kieltää oikeudettoman väkivallalla tai uhkauksella todistajan lausunnon estämisen oikeudenkäyntiin liittyvissä menettelyissä.

Palermon sopimuksen 26 artikla määrittelee todistajansuojelusta, että sopimusosapuolten tulee toteuttaa kaikki asianmukaiset toimenpiteet taatakseen

Lisäksi tuomioistuimissa on mahdollista tarjota pääkäsittelyjen yhteydessä pelkäävälle todistajalle, tai muulle asianosaiselle, erityisiä käytännön menettelyjä; esimerkiksi erillisillä odotusauloilla tai kuulemista varten järjestettyjä erillisiä tiloja, jolloin todistajaan ei ole suoraa näköyhteyttä¹²⁸. Tästä on säädetty Oikeudenkäymiskaaren 51 §:ssä, jonka mukaan asianosaista, todistajaa tai asiantuntijaa voidaan kuulla näkösuojan takaa tai asianosaisen tai muun oikeudenkäynnin osapuolen läsnä olematta, mikäli tuomioistuin katsoo menettelyn tarpeelliseksi. Tällaisiksi voidaan katsoa esimerkiksi tilanteet, joissa toimenpiteet ovat henkilön terveyden tai hengen suojaamiseksi tarpeellisia, tai henkilökohtaiset olosuhteet ja rikoksen laatu sitä vaativat.

5.1. Turvakielto ja lähestymiskielto

Turvakielto myönnetään hakemuksen pohjalta, jonka myötä turvakieltoa hakeneen henkilön tai tämän kanssa samassa taloudessa asuvan puolison tai lapsen yhteystietojen luovuttaminen rajoitetaan ainoastaan lain nojalla oikeutetun viranomaisen saataville.¹²⁹ Laissa väestötietojärjestelmästä ja Digi- ja väestöviraston varmennepalveluista (661/2009) määrittelee 36 §:ssä turvakiellosta ja tiedonantovelvollisuudesta, että turvakieltoa voidaan hakea, mikäli henkilöllä on perusteltu ja ilmeinen syy epäillä itsensä tai perheensä terveyden tai turvallisuuden tulevan uhatuksi. Turvakielto on ensimmäisellä kerralla voimassa enintään viisi vuotta, jonka jälkeen voimassaoloa voidaan hakemuksen perusteella jatkaa kahdeksi vuodeksi kerrallaan. Hallitus on esittänyt, että turvakieltoa voitaisiin soveltaa myös todistajan suojelutilanteissa¹³⁰.

Turvakieltoa sovelletaan yleisimmin perheriita-asioissa.¹³¹ Oikeuskäytännöstä voidaan kuitenkin päätellä, että turvakiellolle tulee olla ilmeiset ja perustellut syyt, eikä tällaisena voida pitää esimerkiksi hakijan henkilökohtaista kokemusta häirityksi tulemisesta.¹³²

---

¹²⁸ OM 2/61/2005, s.17.

¹²⁹ HE 89/2008 vp. s. 155

¹³⁰ HE 89/2008 vp. s. 100

¹³¹ KHO 4671/2016; HO 116/2020; HO 125/2017; KHO 67/2017

¹³² KHO 4671/2016

Oikeuslähteistö ei juurikaan tunnista turvakiellon mahdollisuuksia järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyvässä todistajan suojelussa, mutta edellä esitetyn mukaisesti se voisi olla mahdollista.

Turvakiellon ohella todistajan tai muun oikeudenkäynnin asianosaisen suojelemiseksi voidaan harkita lähestymiskiellon määräämistä. Turvakiellon ja lähestymiskiellon yhtenä keskeisenä erona voidaan pitää sitä, että lähestymiskielto kohdistuu vain henkilöön, jolle se on määrätty, kun taas turvakielto estää myös muiden ulkopuolisten henkilöiden tiedonsaantioikeuden.¹³³ Lain lähestymiskiellosta (898/1998) 1 §:n mukaan henkeen, terveyteen, vapauteen tai rauhaan tai muun vakavan häirinnän torjumiseksi voidaan määrätä lähestymiskielto, joka samaisen lain 3 §:n mukaan pitää sisällään lähestymiskielto kieltää tapaamasta suojattua tai muut yhteydenotot ja niiden yritykset, sekä suojatun seuraamisen ja tarkkailun. Monesta muusta maasta poiketen suomalainen oikeuskäytäntö ei vaadi taustalleen jo tapahtunutta rikosta, vaikkakin aiempi rikoshistoria voidaan huomioida uhan arvioinnissa. Lähestymiskielloa voidaan pitää myös ennaltaehkäisevänä toimenpiteenä.¹³⁴

Käräjäoikeuksissa tuli vireille vuoden 2020 aikana 1797 lähestymiskieltoasiaa, joista 928 oli sellaisia, joista määrättiin lähestymiskielto. Tilastot osoittavat, että noin 40 % lähestymiskieltoon määrättyistä rikkoo lähestymiskieltoa useamman kuin yhden kerran.¹³⁵ Oikeusministeriön tilastosta voidaan tehdä tulkinta, että lähestymiskiellon hakeminen ja niiden käsittely on tuomioistuimissa tavanomaista. Lisäksi tilasto antaa osviittaa siitä, etteivät perusmuotoiset tai laajennetut lähestymiskiellot sellaisinaan ole olleet riittävän tehokkaita suojaamaan lähestymiskieltoa hakenutta henkilöä.

Tilaston ilmestymisen jälkeen lähestymiskieltoa onkin tehostettu, jonka myötä lainsäädäntöön on otettu lähestymiskiellon sähköinen valvonta. Sähköisessä

---

¹³³ KHO 4671/2016.

¹³⁴ Jahkola, 2010 s.1362.

¹³⁵ Oikeusministeriö, 2021. s. 16–18.

valvonnassa lähestymiskieltoon määrätyn tulee kiinnittää itseensä tekninen valvontalaite, sekä GPS-paikannuspuhelin. Sähköisesti valvottu lähestymiskielto ei rajoita valvotun liikkumista sen enempää, kuin valvottoman laaja lähestymiskielto. Tässäkin tutkielmassa esitellyn mukaisesti perusoikeuksien valvontaan tulee olla hyväksyttävä ja perusteltu syy. Sähköisen valvonnan osalta perusteluna voidaan pitää lähestymiskiellon hakijan terveyteen ja henkeen liittyviä seikkoja.¹³⁶

Aiemmin todetun mukaisesti lähestymiskieltoasioita käsitellään käräjäoikeuksissa paljon, eikä niitä täten voida pitää erityisesti järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyvinä erityispiirteinä. Turvakiellon ei voida katsoa korvaavan tuomioistuimen käsittelyssä todistajan anonymiteettia, mutta rajoittaa asianosaisten tietoihin pääsyä.¹³⁷ Tämän perusteella voitaisiin todeta, että tietojen salaamisella voidaan turvata todistajan tai muun oikeudenkäynnin asianosaisten turvallisuutta ilman, että sen vaikutuksia todistelun todenmukaisuuteen tai oikeudenkäynnin oikeudenmukaisuuteen ja julkisuuteen tarvitsee arvioida. Tutkielman tarkoituksena oli nostaa esille turvakiellon ja lähestymiskiellon mahdollisuudet järjestäytyntä rikollisuutta koskevien oikeudenkäyntien todistajien suojaamisessa erityisesti siksi, että edempänä esiteltävät todistajien suojaamiskeinot vaativat taustalleen erittäin painavan syyn ja ovat äärimmäisiä toimenpiteitä todistajan suojaamiseksi.

5.2. Anonyymi todistaja

Anonyymilla todistajalla tarkoitetaan lakiin oikeudenkäynnistä rikosasioissa (689/1997), 5.11a kirjattua todistajaa, jonka henkilöllisyys tai yhteystiedot eivät paljastu kuulemisen yhteydessä. Lain oikeudenkäynnistä rikosasioissa 5.11 a:n mukaan päätös anonyymista todistelusta tehdään syyttäjän, epäillyn taikka vastaajan hakemuksesta, sellaisissa asioissa, joissa a) rikosepäily tai syyte koskee sellaista tekoa, osallisuutta tekoon tai teon yritystä, josta ankarin rangaistus on vähintään kahdeksan vuotta vankeutta, tai kyseessä

---

¹³⁶ HE 143/2022 vp. s.67.

¹³⁷ OM 2/61/2005, s.17.

on rikoslain 20.11 mukainen törkeä paritus, tai rikoslain 25.3 mukainen ihmiskauppa ja b) anonymiteetin säilyttäminen on välttämätöntä todistajan tai häneen oikeudenkäymiskaaren 17.17.1 tarkoitetussa suhteessa olevan henkilön turvaamiseksi. Tässä tutkielmassa anonymiteetti on nostettu esiin järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyvänä erityispiirteenä tuomioistuimen ratkaisuisissa, sillä sitä sovelletaan pääsääntöisesti rikoksissa, joista rangaistaan kovilla ja pitkillä tuomioilla. Tämän takia anonymiteetin harkinta saattaa tulla kyseeseen silloin, kun käsiteltävässä asiassa on kytköksiä järjestäytyneisiin rikollisryhmiin. Koska tuomioistuinten tehtäväksi jää harkinta anonymiteetin välttämättömyydestä¹³⁸, on aiheen käsittely tutkielman kannalta tärkeää.

Järjestäytyntä rikollisuutta koskevissa tapauksissa anonymitodistelu voi tulla harkintaan, mikäli todistajalla tai muulla oikeudenkäynnin osapuolella on todellinen pelko henkensä tai terveytensä uhasta. Oikeudenkäynnin julkisuusolettamalla voidaan katsoa olevan yhteys oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutumiseen, sillä perustuslain 21 §:n mukaan käsittelyn julkisuus ja oikeus tulla kuulluksi ovat lainsäädännössä turvattuja oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin edellytyksiä.¹³⁹

Laki viranomaisen toiminnan (621/1999) julkisuudesta 11 § määrittelee, että hakijalla, valittajalla, sekä muulla asianosaisella on oikeus käsittelyyn liittyvältä viranomaiselta tieto muunkin kuin julkisen asiakirjan sisällöstä, mikäli sen on voitu katsoa vaikuttavan käsittelyyn. Laissa viranomaisen toiminnan julkisuudesta 11.6a:ssa on säädetty, ettei anonymista todistamiseen liittyvät hakemus- ja valmisteluasiakirjat tai anonymin todistajan tai sellaiseksi vaaditun henkilötietoja koskevat asiakirjat kuulu aiemmin mainitun kuulu 11 §:ssä määrätyn tiedonsaantioikeuden piiriin.

Tämän nojalla voidaan todeta, että mikäli oikeudenkäynnin julkisuusolettamaa rajoitetaan esimerkiksi anonymilla todistelulla, saattaa se vaarantaa oikeudenkäynnin oikeudenmukaisuutta. Tämän luvun tarkoituksena onkin tarkastella kaikkien

---

¹³⁸ HE 46/2014 vp s.38.

¹³⁹ Hautamäki, 2004. s.89.

oikeudenkäynnin osapuolten oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutumista suhteessa todistajan suojelemiseen. Oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin arvioinnissa tulee huomioida myös Euroopan ihmisoikeussopimuksen (Yleissopimuksessa ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi (jäljempänä Euroopan ihmisoikeussopimus, SopS 63/1999) 6.3d:n mukaisesti, että jokaisella rikoksesta syytetyllä on oikeus kuulustella tai kuulusteluttaa todistajia, jotka todistavat häntä vastaan. Lisäksi todistajan nimen tietäminen voi tulla merkitykselliseksi, mikäli todistuksen uskottavuutta on tarpeen riitauttaa.¹⁴⁰ Tämä luku arvioikin erityisesti tämän oikeuden rajoittamista ja sen vaikutuksia rikoksesta syytetyn oikeusturvaan.

5.2.1. Anonymiteetin hakeminen

Laissa oikeudenkäynnistä rikosasioissa 5.11a:ssa mainitun mukaisesti anonymiteettia hakiessa hakemuksesta tulee ilmettä, ketä vaaditaan kuultavaksi anonyyminä, sekä selvitys henkilön tahdosta tulla kuulluksi anonyymisti, sekä ne seikat ja muut todisteet, joita anonymiteetin vaatimuksen tueksi voidaan esittää. Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa määrittelee 5.11b:ssä, että anonyymistä todistelusta päättää se käräjäoikeus, joka on syyteasiassa toimivaltainen ja asian käsittely sopivasti käy päinsä. Asian käsittelee käräjäoikeuden puheenjohtaja, jonka tulee toimia puheenjohtajana myös siinä rikosasiassa, jossa kuullaan asianomaista anonyymia todistajaa. Mikäli kyseinen tuomari on estynyt toimimaan puheenjohtajana, tulee tämän sijaisen perehtyä anonymiteetin päättämisestä syntyneeseen aineistoon.

Anonymiteettia koskevissa käsittelyissä rikoksesta epäilyn oikeusturvan varmistukseen tulee tuomioistuimen huolehtia, että rikoksesta epäillyllä on asiamies, joka ajaa hänen etuaan todistajan anonymiteettiasiansa. Asiamiehenä ei voi toimia se epäilyn avustaja, jonka on tarkoitus edustaa tätä pääkäsittelyssä, jotta mahdollinen anonymiteetti säilyy.

---

¹⁴⁰ HE 46/2014 vp. s.37

Asiamiehen tehtäväksi jää valvoa, että anonyymille todistajalle löytyy lainmukainen peruste.¹⁴¹

Anonymiteetin saatua lainvoiman, tulee sitä noudattaa koko oikeudenkäyntiprosessin ajan ja todistajan tulee voida luottaa siihen, ettei hänen henkilöllisyytensä paljastu anonymiteetin myöntämisen jälkeen¹⁴². Oikeudenkäymiskaaren 21 §:n mukaan anonyymi todistaja saa kieltäytyä vastaamasta todistelussa sellaiseen kysymykseen siltä osin kuin todistaminen saattaisi paljastaa hänen henkilöllisyytensä. Oikeudenkäymiskaaren 21 § mainitsee myös, että jokaisella muulla kuin anonyymilla todistajalla on velvollisuus kieltäytyä vastaamasta sellaisiin kysymyksiin, jotka saattavat vaarantaa anonymiteetin.

Korkein oikeus on ratkaisussaan punninnut kärjäoikeuden ratkaisua ja syitä anonyymien todistajien kuulemisesta törkeässä huumausainerikoksessa. Tarkkailupoliisit pelkäsivät rikollisjärjestön kostoja, joka voisi aiheuttaa vaaraa heille tai heidän läheisilleen. Lisäksi oli ilmeistä, etteivät poliisit voisi toimia työssään, mikäli heidän nimensä ja ulkonäkönsä paljastuisivat. Korkein oikeus katsoi, ettei tapauksessa ollut aihetta anonyymille todistelulle.¹⁴³

Korkeimman oikeuden arvioinnissa on huomioitu, että todennäköisin syin on oletettava, että tapauksessa käsitellyissä rikoksissa oli kyse järjestäytyneestä rikollisryhmästä. Korkeimman oikeuden arvion mukaan sitä seikkaa, että todistajien mahdollisuudet jatkaa työssään vaarantuisi, ei ole suomalaisen lainsäädännön mukaan peruste anonyymille todistelulle.¹⁴⁴

5.2.2. Oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin turvaaminen anonyymissa todistelussa

Vaikka anonymiteetin tulee säilyä sen myöntämisen jälkeen, voidaan se purkaa tapauksissa, joissa todistajan lausunnon todenmukaisuutta on syytä epäillä.

---

¹⁴¹ Tapanila, 2017. s. 723.

¹⁴² HE 46/2014 vp s.38.

¹⁴³ KKO 88/2016

¹⁴⁴ KKO 88/2016; Kuten aiemmin esitellyn turvakiellon kohdalla, tulee anonymiteettia harkitessakin ottaa huomioon, että pelkästään hakijan kokemus uhasta ei ole riittävä peruste anonymiteetille.

Anonymiteetin purkamista arvioidessa tuomioistuimen tulee harkinnassaan ottaa huomioon, ettei anonymiteetin purkamispyynnön taustalla ole syynä todistajan henkilöllisyyden selvittäminen.¹⁴⁵ Tämän nojalla voidaan todeta, ettei anonyymin todistajan myöntäminen tarkoita sitä, etteikö muilla oikeudenkäynnin osapuolilla olisi preventiivisiäkin keinoja oikeudenkäynnin oikeudenmukaisuuden varmistamiseen.

Lähtökohtaisesti kaikkien henkilötodisteluiden totuudenmukaisuutta sääntelee rikoslain 15 luku, joka keskittyy rikoksiin oikeudenkäyttöä vastaan. Rikoslain 15.1 määrittelee, että mikäli todistajan, asiantuntijan tai muu henkilö valan tai vakuutuksen nojalla antaa väärää tietoa tai salailee asiaan liittyviä seikkoja, voidaan tämä tuomita perättömästi lausumasta tuomioistuimessa enintään kolme vuoden vankeuteen. Rikoslain 15.3 määrittelee törkeän perättömän lausuman tuomioistuimessa. Mikäli 15.1 tarkoitettu perätön lausuma on omiaan esimerkiksi aiheuttamaan vakavaa vaaraa, syyttömälle vankeusrangaistuksen tai teosta voidaan tunnistaa suunnitelmallisuutta, on teosta rangaistava törkeänä perättömänä lausumana.

Anonyymia todistelua tulee arvioida erityisellä varovaisuudella ja niiden käyttö on sallittua vain poikkeuksellisissa tilanteissa. Arvioinnissaan EIT on kuitenkin todennut, että kaikissa tilanteissa anonyymia todistelua ei voida välttää, eikä alkuperäistä lainsäädäntöä kirjatessa olla voitu varautua siihen, millaiseksi järjestäytynyt rikollisuus on muuttunut.¹⁴⁶ Oikeudenkäynnin oikeudenmukaisuutta anonyymissa todistelussa voidaan turvata arvioimalla anonyymin todistuksen tarpeellisuus, sekä arvioimalla todistajien lausunnot erityisellä huolellisuudella. Lisäksi on tärkeää huomioida muutkin todisteet huolellisesti, eikä antaa liiallista painoarvoa ainoastaan anonyymin todistajan lausunnonle.¹⁴⁷ Hallituksen esityksessä on huomioitu, että tuomarilla tulee olla käsitys todistajan henkilöllisyydestä voidakseen valvoa todistajan luotettavuutta, sekä sitä, ettei

---

¹⁴⁵ HE 46/2014 vp s.39.

¹⁴⁶ EIT Tapaus Kostovski v. Alankomaat (20.11.1989); Vaikka tapaus on käsitelty jo vuonna 1985, on siinä havaittu anonymiteetin haasteet ja mahdollisuudet, sekä tunnistettu, että aiempi lainsäädäntö ei välttämättä ole tehokas kohtaamaan muuttuvan rikollisuuden haasteita.

¹⁴⁷ EIT Tapaus Visser v. Alankomaat (14.2.2002).

todistajalle esitetä hänen henkilöllisyytensä paljastavia kysymyksiä. Toisaalta asiassa on katsottu, ettei tuomarin tulisi saada ennakkokäsitystä anonymiteettiin johtaneista syistä tai muista seikoista, jotka voisivat vaikuttaa tuomarin ennakkoasenteeseen. Tämän perusteella on esitetty, ettei anonymiteetista päättänyt tuomari käsitelisi syyteasiaa.¹⁴⁸ Anonymiteetin hakemista koskevassa luvussa esitellyn mukaisesti kotimainen lainsäädäntö kuitenkin edellyttää, että anonymiteetista päättäneen tuomarin tulee käsitellä myös se rikosasia, jossa anonyymitodistaja todistaa. Laissa on lisäksi painotettu, että mikäli anonymiteetista päättänyt tuomari ei pääse osallistumaan asian pääkäsittelyyn, tulee hänen sijaisensa tietää anonymiteettiin liittyvät seikat. Hallituksen esityksen ja lainsäädännön ristiriidan vuoksi mielestäni on tarpeen hieman arvioida anonyymin todistuksen luotettavuuden anonymiteetin myöntävän tuomarin mahdollista esteellisyyttä asian rikoskäsittelyssä.

Täyttääkseen kelpoisuusehdon asian käsittelyyn, tulee tuomarin olla esteetön.¹⁴⁹ Tuomarin esteellisyydestä on säädetty oikeudenkäymiskaaren 13 luvussa, jonka 13.7:n mukaan tuomari on esteellinen käsittelemään samaa asiaa tai sen osaa uudelleen samassa tuomioistuimessa, jos on perusteltua aihetta epäillä hänellä olevan asiaan ennakkoasenne hänen aikaisemmin tekemänsä ratkaisun tai muun erityisen syyn vuoksi. Lisäksi tuomari on esteellinen, mikäli jokin muu oikeudenkäymiskaaren 13 luvussa tarkoitettu seikka antaa perustellun aiheen epäillä tuomarin puolueettomuutta asiassa. Kaikkia oikeudenkäymiskaaren 13 luvussa esiteltyjä esteellisyyseikkoja ei ole kuitenkaan tässä tutkielmassa tarpeen käydä yksityiskohtaisesti läpi, sillä käsiteltävissä olevan aiheen kannalta keskeisimpänä esteellisyyden aiheuttajana voidaan pitää oikeudenkäymiskaaren 13.7 tarkoitettua ennakkoasennetta.

Kyllönen on todennut, että ennakkokäsitystä voidaan verrata tuomarin erityiseen suhteeseen asianosaiseen ja verrannut, että esimerkiksi asianosaiseen hoitosuhteessa ollut lääkäri on esteellinen toimimaan tuomioistuimen ratkaisukokoonpanossa

---

¹⁴⁸ HE 46/2014 vp. s. 38.

¹⁴⁹ Kuuliala, Linna & Saranpää, 2022. s.344.

hoitosuhteessa syntyneen ennakkokäsityksen vuoksi. Toiseksi on todettu, että vahva ennakkoasenne saattaa syntyä, mikäli sama tuomari käsittelee tai ratkaisee asiaa samassa tuomioistuimessa useamman kuin yhden kerran. Ennakkoasenteen myötä syntyy pelko siitä, ettei tuomari pysty ratkaista asiaa puolueettomasti.¹⁵⁰ Tämän nojalla voidaan tulkita, että tuomarin ennakkoasenne saattaa vaikuttaa Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan mukaiseen oikeuteen riippumattomassa ja puolueettomassa tuomioistuimessa.

5.2.3. Anonyymien todistelun toimivuudesta

Aiemmin esiteltyyn mukaisesti, mikäli todistajalla tai muulla oikeudenkäynnin asianosaisella on ilmeiset ja konkreettiset syyt pelätä oman tai läheistensä turvallisuuden puolesta, mutta ei varsinaisia perusteita anonymiteetille, voi henkilö hakea anonymiteetin sijaan turvakieltoa digi- ja väestötietovirastolta. Turvakiellon myötä henkilön osoite- ja asuinpaikkatietojen saamista rajoitetaan.¹⁵¹ Vaikka henkilötietojen rajoittamista virallislähteistä ja virallisia reittejä pitkin voitaisiin rajoittaa turvakiellon avulla, ei sitä tule pitää anonymiteettia vastaavana yksityisyyden turvaajana. Anonyymien todistelun haasteena voidaan pitää anonyymien todistajan turvallisuuden näkökulmasta sitä seikkaa, että täydellisen anonymiteetin turvaaminen saattaa muodostua mahdottomaksi, sillä vaikka todistaja pystyttäisiin säilyttämään täysin nimettömänä ja tunnistamattomana ulkoisesti, todistuksen kontekstista rikoksen tekijä saattaa tunnistaa todistajan. Tämän näkökulman pohjalta anonyymi todistelu ei välttämättä lopulta suojaa todistajaa sen perusteellisemmin kuin esimerkiksi turvakielto.

Anonyymilla todistelulla pyritään ylläpitämään todistajan tai tämän läheisten turvallisuutta. Anonymiteettiin todisteluun täytyy suhtautua myös kriittisesti, sillä sen toteuttaminen saattaa olla haitaksi esimerkiksi rikoksesta epäillyn perustuslain 21 §:n mukaiselle oikeusturvalle, jonka mukaan asia tulee käsitellä ilman aiheetonta viivytystä.

---

¹⁵⁰ Kyllönen, 2012. s. 20–21

¹⁵¹ Digi- ja väestötietovirasto, 2022.

Lisäksi Perustuslain 21 § pitää sisällään myös lainkäyttöelimen riippumattomuuden ja oikeudenkäynnin oikeudenmukaisuuden, jonka toteutumiseen saattaa vaikuttaa tuomarille muodostunut ennakkokäsitys syistä, joiden perusteella anonyymia todistamista on arvioitu.

Viljanen todennut, että liian tiukasti rajoitettu anonymiteetin myöntäminen johtaa tilanteisiin, joissa todistajan haluttomuus todistaa koituu rikollisten hyödyksi. Lisäksi hän esittää, että rikollisjärjestöjen yleisesti tunnettu ja monipuolinen rikollistoiminta ei pidä sisällään ainoastaan sellaista toimintaa, josta säädetyt rangaistukset aina ylttäisivät kahdeksan vuoden vankeusrangaistuksiin ja onkin perusteltua olettaa, että todistajien uhkailua esiintyy myös lievemmin rangaistavien rikosten yhteydessä.¹⁵² Viljasen näkemys on mielenkiintoinen, sillä mielestäni anonyymien todistelun sääntely on tiukkaa, vaikka sille saattaisi olla käyttöä myös vähemmän vakavien rikosten selvittämisessä. Ensinnäkin sääntelyn tiukkuus on saattanut aiheuttaa sen, ettei anonyymia todistelua juurikaan sovelleta oikeuskäytännössä. Oikeuskäytännön vähyys tuo ilmi, ettei suomalainen oikeuskäytäntö ja lainsäädäntö anna täysiä mahdollisuuksia soveltaa anonyymien todistelun hyötyjä esimerkiksi järjestäytyneen rikollisuuden torjunnassa.

Toisekseen mielestäni anonyymien todistelun sääntelyn tiukkarajaisuus on toteutettu hieman näennäisesti ja lyhytkatseisesti ollakseen oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutumisen vuoksi säänneltyä. Mikäli rikoksesta epäillyn oikeusturvaa toteutettaisiin kokonaisvaltaisesti, tulisi anonyymista todistelusta päättää eri tuomari kuin se, joka käsittelee anonymiteetin myöntämistä. Tätä saatetaan perustella sillä, että menettely turvaa todistajan anonymiteetin säilymisen ja antaa tuomarille mahdollisuuden valvoa todistelun todenmukaisuutta, nähdäkseni kyseessä on kuitenkin enimmäkseen todistajan anonymiteetin suojelemiseksi laadittu toimintatapa, joka osaltaan vaarantaa oikeudenkäynnin muiden osapuolten perus- ja ihmisoikeuksia.

---

¹⁵² Viljanen, 2013. s. 167.

5.3. Todistajansuojeluohjelma

Todistajansuojeluohjelma on otettu osaksi Suomalaista lainsäädäntöä vuonna 2015. Laki todistajansuojeluohjelmasta (88/2015) määrittelee 1 §:ssä lain käyttötarkoitukseksi poliisin ja muiden viranomaisten toteuttaman ohjelman, jossa pyritään suojelemaan todistajaa vakavalta henkeen tai terveyteen kohdistuvalta uhalta. Laissa tarkoitetaan suojeltavalla henkilöllä, joka on mukana todistajansuojeluohjelmassa. Koska lain poliisin hallinnosta (110/1992) 9.5 mukaan keskusrikospoliisin tehtävänä on toteuttaa todistajansuojeluohjelmaa, ei tutkielmassa ole tarpeen tarkastella siihen liittyvää päätöksentekoa tai todistajansuojeluohjelman tarkempaa toteuttamista. Kuitenkin todistajansuojeluohjelmaa useimmiten tarvitaan sellaisissa tilanteissa, joissa on kytköksiä järjestäytyneeseen rikollisuuteen tai muuhun vakavaan rikollisuuteen¹⁵³, on todistajansuojeluohjelma tarpeen mainita myös osana tätä tutkimusta. Tämän lisäksi hallitus on esityksessään todennut, että todistajansuojelua tulee toteuttaa esitutkinnan ja tuomioistuinkäsittelyn aikana, sekä mahdollisesti asian selvittelyn jälkeen.¹⁵⁴ Tämän nojalla voidaan todeta, että todistajansuojeluohjelma ja siihen liittyvät toimenpiteet ovat seikkoja, joita myös tuomioistuimet joutuvat käsittelevissään ottamaan huomioon.

Kuitenkin tutkielman kannalta oleellisin syy esitellä todistajansuojeluohjelmia ja niiden käyttöä on esitellä se vaihtoehtona anonyymille todistelulle, ja siten keinona saada tuomioistuinten käyttöön järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyvää henkilötodistelua. Nimestään huolimatta todistajansuojeluohjelmaa voidaan soveltaa myös muihin oikeudenkäynnin osapuoliin kuin varsinaiseen todistajaan. Esityksessä on todettu, että todistajansuojeluohjelman tulee olla viimesijainen ja äärimmäinen keino hengen ja terveyden ylläpitämiseksi.¹⁵⁵

Todistajansuojeluohjelmia pidetään äärimmäisinä keinoina todistajan suojelemiseksi, ja sen toteuttamiseen liittyykin huomionarvoisia seikkoja. Hallituksen esityksen mukaan

---

¹⁵³ HE 65/2014 vp. s.4.

¹⁵⁴ HE 190/2002 vp s. 5.

¹⁵⁵ HE 65/2014 vp s.24-28.

jokaisen todistajansuojeluun osallistuvan ohjelma tulisi olla yksilöity. Yksilöinti pitää sisällään käsityksen uudesta henkilöllisyydestä, keinoista turvallisuuden ylläpitämiseen, sekä esimerkiksi taloudellisen avun saamisesta. Kramer on tutkimuksessaan esitellyt niitä piirteitä, jotka tulee ottaa huomioon, kun henkilö asetetaan todistajansuojeluohjelman piiriin: 1. osallistumisen tulee olla vapaaehtoista ja osallistujan tulee tiedostaa, että osallistuminen saattaa sitoa elinikäisesti. 2. Todistajansuojeluohjelmaa ei tule pitää palkintona todistamisesta, joten sen ei tule parantaa osallistujan asemaa verrattuna hänen aiempaan elämäänsä. 3. tulee hänen kaikkien aiempien laillisten velvollisuuksiensa pysyä samoina, sekä 4. koska todistajansuojeluohjelmaan osallistuminen on todistajalle ja tämän läheisille haastavaa, tulee uutta identiteettiä ja uudelleensijoittamista pitää viimeisenä mahdollisena vaihtoehtona.¹⁵⁶

Suomalainen hallituksen esitys ja Kramerin näkemys ovat yhtenäisiä siinä, että molempien mukaan todistajansuojelu on äärimmäinen keino todistajan suojelemiseksi. Nähdäkseni sellaisissa tilanteissa, joissa todistuksen saamisen tärkeys on erittäin tärkeää saattaisi todistajansuojeluohjelma tulla harkittavaksi. Todistajansuojeluohjelmaa toteuttaessa on tärkeää säilyttää tasapaino suojelutoimenpiteiden ja perusoikeuksien välillä, mutta eurooppalaisesta oikeuskäytännöstä ei ole saatavilla varsinaista ohjeistusta todistajansuojeluohjelmien toteuttamiseen.¹⁵⁷ Hallituksen esityksessä on kuitenkin todettu, ettei todistajansuojeluohjelma asetu vastakkain oikeusturvan toteutumisen kanssa, eikä siten pidä samanlaisia todistelutilanteeseen liittyvän arvioinnin tai toimenpiteiden valvontaa kuin muut todistajansuojelutoimenpiteet.¹⁵⁸

Tämän ja aiemmin 3.3 luvussa esitellyn mukaisesti voitaisiin todeta, että mikäli todistajaa on tarpeen suojella, todistajansuojeluohjelman toteuttaminen on tuomioistuimen näkökulmasta helpoin ja tehokkain vaihtoehto, sillä todistajansuojeluohjelman

---

¹⁵⁶ Kramer, 2014. s.13

¹⁵⁷ Dandurand & Farr, 2010. s. 74.

¹⁵⁸ HE 65/2014 vp. s. 47.

toteuttamiseksi ei tarvitse tehdä erillistä arviointia rikoksesta epäillyn oikeusturvan toteuttamiseksi. Todistajan kannalta todistajansuojeluohjelma saattaa muodostua kuormittavaksi, sekä muuttaa todistajan elämää merkitsevästi. Mikäli todistajansuojeluohjelmaa laajennettaisiin, esimerkiksi avaintodistajien suojaamiseksi, saattaa ongelmaksi muodostua todistajansuojeluohjelmasta koituvat kustannukset, sillä alkuperäisen arvion mukaan Suomessa todistajansuojeluohjelmien hinnaksi muodostuisi noin 700 000 euroa.¹⁵⁹ Eräässä tutkimuksessa on kuitenkin todettu, että todistajansuojeluohjelma voidaan nähdä sekä kustannustehokkaampana, että työtehon näkökuolmasta tehokkaampana vaihtoehtona hankkia todisteita, kuin esimerkiksi pitkäaikainen valvontatyö.¹⁶⁰

Yhteenvetona voidaan todeta, että todistajansuojeluohjelmat ovat äärimmäisiä keinoja todistajien suojelemiseksi vakavalta henkeen tai terveyteen kohdistuvalta uhalta. Niiden käyttö edellyttää tasapainon säilyttämistä suojelutoimenpiteiden ja perusoikeuksien välillä. Todistajansuojeluohjelman toteuttaminen voi olla tehokas ja helposti sovellettavissa oleva vaihtoehto todistajan turvaamiseksi ilman erillistä arviointia rikoksesta epäillyn oikeusturvan kannalta. Kuitenkin ohjelman käyttöön liittyy haasteita, kuten kuormittavuus todistajalle ja kustannusten huomioiminen. Vaikka tutkielman tarkoituksena ei ole osoittaa, että todistajansuojeluohjelmien käyttöä tulisi merkittävästi lisätä, nostaa se esille ajatuksen, että tulevaisuudessa saattaa olla tärkeää harkita todistajansuojeluohjelmien laajentamista ja kehittämistä avaintodistajien suojelemiseksi ottaen huomioon niiden kustannustehokkuus ja tehokkuus todisteiden hankinnassa, sekä rikollisuuden muuttumisen entistä järjestäytyneemmäksi ja vaarallisemmaksi.

---

¹⁵⁹ Sisäministeriö, 2023.

¹⁶⁰ Council of Europe, 2006. s. 26–27.

6. Johtopäätökset

"Tässä tutkielmassa tarkasteltiin erityispiirteitä, jotka aiheuttavat tuomioistuinten ratkaisussa tai käsittelyn toteuttamisessa erityistä arviointia, kun ratkaistavana olevassa asiassa on tunnistettu kytköksiä järjestäytyneisiin rikollisryhmiin. Erityispiirteiden analysoinnin avulla pyrittiin hahmottamaan, tarjoaako nykyinen lainsäädäntö ja oikeuslähteistö tehokkaita keinoja järjestäytyneiden rikollisryhmien tunnistamiseen ja toiminnan hillitsemiseen. Lisäksi tutkimuksessa keskityttiin arvioimaan tuomioistuinten arvioinnin vaikutuksia käsittelyn eri osapuolten perus- ja ihmisoikeuksiin. Tutkimuksen keskeiset tutkimuskysymykset olivat seuraavat: 1. "Millaisia erityispiirteitä ja toimintatapoja voidaan tunnistaa järjestäytyneisiin rikollisryhmiin liittyvistä oikeustapauksista?" ja 2. "Ovatko tuomioistuimissa käytettävät erityispiirteet ja toimenpiteet riittäviä ja toimivia järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyvissä tapauksissa?""

Tutkimuksen ensimmäinen kysymys koski järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyvien oikeustapausten erityispiirteitä ja erityisiä toimintatapoja. Analyysin perusteella voidaan todeta, että tuomioistuinten harkinta ja päätäntävalta ovat keskeisiä tekijöitä järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyvien tapausten käsittelyssä. Oikeusdogmatiikka osoittautui hyödylliseksi menetelmäksi näiden tilanteiden analysoimiseksi. Tutkimuksen tulokset korostavat oikeuslähteiden tulkinnan ja systematisoinnin merkitystä järjestäytyneen rikollisuuden tunnistamisessa ja ennaltaehkäisyssä, sillä oikeuskäytäntö ja sitä myöden tulevaisuuden oikeuslähteistö syntyy tuomioistuimissa tehtävästä käytännön työstä.

Nykyinen lainsäädäntö ja oikeuslähteistö tarjoavat joitakin keinoja järjestäytyneiden rikollisryhmien tunnistamiseen ja toiminnan hillitsemiseen, mutta tutkimukseni perusteella on selvää, että niissä on edelleen parantamisen varaa. Erityispiirteiden arvioinnin ja tunnistamisen myötä tutkielmassa käsiteltiin toista tutkimuskysymystä, joka koski tuomioistuimissa järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyvien erityispiirteiden ja -toimenpiteiden riittävyyttä ja toimivuutta. De lege ferenda tutkimusmenetelmän

avulla pyrittiin tuottamaan uudenlaista tietoa ja tulevaisuuden ratkaisuehdotuksia lainsäädännön toteuttamiseen. De lege ferendan myötä analysointini osoitti, että vaikka nykyiset erityispiirteet ja -toimenpiteet tarjoavat joitakin keinoja järjestäytyneiden rikollisryhmien torjumiseksi, niiden riittävyys ja toimivuus ovat kyseenalaisia. Tämä korostaa tarvetta kehittää tehokkaampia ja tarkoituksenmukaisempia lähestymistapoja järjestäytyneen rikollisuuden torjumiseksi ja ehkäisemiseksi tuomioistuinlaitoksissa. Näkisin, että mikäli järjestäytyntä rikollisuutta halutaan torjua tehokkaasti, suomalaisten tuomioistuinlaitosten mahdollisuuksia lisätä järjestäytyneen rikollisuuden ehkäisijänä, sillä jo olemassa olevat keinot keskittyvät pääasiallisesti jo tapahtuneesta teosta rangaistavuuteen. Sen lisäksi, että keinot ovat jälkikäteisiä, on niiden soveltaminen jokseenkin haastavaa.

Selkeimmin suomalainen lainsäädäntö asettaa rajat järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistumiselle. Toimintaan osallistumisen rangaistavuus on määritelty kattavammin kuin kansainvälisistä sopimuksista ilmenee, jolloin tulkinnanvaraisuuksia jää jokseenkin vähän. Lainsäädännöstä ei kuitenkaan selkeästi käy ilmi, ettei rikollisryhmään kuulumisen itsessään ole rangaistava teko, vaan tuomioistuimen on erityisellä tarkkuudella tulkittava, millaisin perustein teon voidaan katsoa olevan osa järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa. Toimintaan osallistumisesta ja niin kutsutusta ammattimaisesta avustamisesta on toistaiseksi vähän, joten sääntelyn toimivuutta käytännössä on vaikea arvioida.¹⁶¹ Tuomioistuimen arviointia haastaa se, ettei ryhmän tarvitse aina erikseen antaa käskyä rikoksen tai muun rangaistavan teon suorittamiseen ollakseen osa sen toimintaa, sillä joissakin tapauksissa ryhmässä saatetaan sopia, että tietyn tyyppisten rikosten suorittaminen ryhmän hyväksi ei vaadi erillistä käskyä tai toimeksiantoa. Selkeimpinä tunnusmerkkeinä voidaan pitää teon tekemistä ryhmän väreissä tai logoissa, joskin niidenkin käyttöä tulee arvioida tarkasti. Toisena selkeänä tunnusmerkkinä voidaan pitää sitä, että saatu rikoshiöty päättyy rikollisjärjestölle. Kolmanneksi tulee tunnistaa ja osoittaa rikollisryhmän toiminta-ala, jotta teon voidaan katsoa olevan osa sen järjestelmällistä toimintaa.

---

¹⁶¹ Jukarinen, Juutinen & Laitinen, 2023. s.19

Seuraava huomioni tutkielmassa kiinnittyy tuomion koventamisperusteeseen. Koventamisperusteen avulla tuomiota voidaan ankaroittaa, mikäli teko on osa järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa. Koventamisperuste vaikuttaa lähtökohtaisesti hyvältä ajatukselta, mutta sen soveltaminen saattaa olla hankalaa. Ensinnäkin tuomioistuimessa on tullut selvästi osoittaa, että teko on osa järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa, mikä edellä osoitetun mukaisesti on jo itsessään haastavaa. Oikeuskäytännöstä ilmenevän mukaisesti rikoksen laatua ja suhdetta järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan voidaan pitää merkittävämpänä tekijänä kuin pelkkää yhteyttä rikollisryhmään. Toiseksi huomionarvoiseksi seikaksi koventamisperusteen yhteydessä on huomioitava, että pitkien vankeusrangaistusten pelotevaikutukset ovat vaihtelevia, eikä näyttöä niiden merkittävästä vaikutuksesta rikollisuuden vähentämiseen ole runsaasti.

Tutkimukset osoittavat, että ankaroittaminen ja pidempien laitostuomioiden käyttö saattavat heikentää rikoksista tuomittujen mahdollisuuksia noudattaa lakia. Tämän tiedon ja koventamisperusteeseen liittyvän tulkinnanvaraisen lainsäädännön myötä herääkin kysymys, olisiko järjestäytyneeseen rikollisuuden torjuntaan olemassa tehokkaampia keinoja kuin rangaistusten koventaminen. Tämä nostaa esiin tarpeen tarkastella muita tutkielmassa esiteltyjä strategioita ja keinoja järjestäytyneen rikollisuuden torjumiseksi, kuten tiedonvaihtoa eri valtioiden toimijoiden välillä, yhteistyötä eri viranomaisten, sekä mahdollisesti rikoksesta epäiltyjen välillä, ja menettämisseuraamuksen tehokasta käyttöä.

Näen kuitenkin mahdollisuuden tuomion koventamisperusteen ja järjestäytyneen rikollisryhmän määritelmän soveltamiseen sellaisiin tekoihin ja ryhmittymiin, jotka kiihottavat kansanryhmiä vastaan. Suomalainen rikoslaki ei edellytä järjestäytyneeltä rikollisryhmältä taloudellisen hyödyn tavoittelua, mikä antaa sille kansainvälisiä sopimuksia paremmat mahdollisuudet määritelmän käyttöön. Nähdäkseni esimerkiksi kansanryhmiä vastaan kiihottavien ideologisten ryhmittymien tulkitseminen

järjestäytyneeksi rikollisryhmiksi voisi rajoittaa niiden toimintaa. Mikäli tuomion koventamisperuste ei ole riittävä pelote, uskon, että järjestön luokittelu järjestäytyneeksi rikollisryhmäksi ja siihen liittyvä mainehaitta vaikuttaisivat sen toimintaan.

Perus- ja ihmisoikeuksia tarkasteltaessa on huomioitava esimerkiksi yhdistysten lakkauttamiseen liittyvän oikeuskäytännön niukkuus ja tulkinnanvaraisuudet. Tämä lisäsi käsitystäni siitä, että epäselvyys tai puute lainsäädännössä nostaa ennakkotapausten merkitystä oikeuslähteinä ja mahdollisesti tulevaisuuden lainsäädännön kehittäjinä. Tästä esimerkiksi tutkielmassa nostettiin aseellinen varustautumisen käsite yhdeksi keskeiseksi tekijäksi yhdistyksen lakkauttamisessa, mutta kuten käräjäoikeuden ratkaisusta ilmenee, lain esityöt tai lainsäädäntö eivät tarkasti määrittele aseellisen varustautumisen käsitettä. Tämä lisää käsitystä siitä, että järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyvä oikeuslähteistö on muuttuvaa ja tarkentuu tulevaisuudessa, kun tuomioistuimissa tullaan käsittelemään uudenlaisia, erilaisia oikeustapauksia. Perustelen tätä käsitystä myös sillä, etteivät ylimmät lainvalvojat antoivat eriävät mielipiteet julkisuuslain ja yksityiselämän suojan välisessä ristiriidassa. Koska ylimpien laillisuusvalvojien, eduskunnan oikeusasiamiehen ja valtioneuvoston oikeuskanslerin, toimialaan kuuluu tuomioistuinten toiminnan valvonta, tulisi lainsäädännön olla selkeästi tulkittavissa.

Perus- ja ihmisoikeuksien myötä tutkielmassa nostettiin esiin henkilötodistelussa tapahtuva oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutumisen arviointi. Keskeiseksi nousee oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin arviointi erityisesti henkilötodistelussa ja anonyymien todistelun tarpeellisuutta silmällä pitäen. Anonyymista todistelusta löytyvää oikeuskäytäntöä ei ole juurikaan saatavilla, luultavasti johtuen siitä, että mahdollisuudet anonyymien todistelun tarpeen arvioinnille on rajattu tiukasti. Tiukka lainsäädäntö pitää yllä rikosoikeudenkäynnissä syytetyn oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin, mutta tämä ei jätä juurikaan mahdollisuuksia anonyymien todistelun hyödyntämiseen järjestäytyneiden rikollisryhmien vastaisessa toiminnassa.

Anonymiteetin myöntäminen todistajalle yhdistettynä tuomioiden lieventämiseen tunnustuksen tai muun omaehtoisuuden perusteella, kuten ilmiantojen tekemisen perusteella voisi toimia yhtenä lisäkeinona järjestäytyneen rikollisuuden torjunnassa ja rikosten selvittämisessä. Tämän kuitenkin nähdään äsken esitellyn mukaisesti vaarantavan oikeudenkäynnin oikeudenmukaisuutta ja todistusten luotettavuutta. Tämän sijasta todistajansuojeluohjelmia voitaisiin pitää tehokkaina keinoina sekä järjestäytyneen rikollisuuden hillinnässä, että luotettavampien todistusten saamisessa. Kuten tutkielmassa aiemmin mainittiin, rikollisjärjestöön kuuluvilla henkilöillä on korkea riski syyllistyä uusiin rikoksiin. Jos tuomioistuimet soveltaisivat esimerkiksi erilaisia todistajien suojaamisen keinoja yhdistettynä exit-projektin kaltaisiin toimiin, olisi tuomioistuinlaitoksella enemmän keinoja järjestäytyneen rikollisuuden ennaltaehkäisemiseksi.

Kansainvälisistä esimerkeistä voidaan nähdä, että yhdistämällä yhteistyöstä palkitseminen ja todistajien suojeleminen on saatu aikaan tuloksia järjestäytyneiden rikollisryhmien johtajien ja avainjäsenten pidättämisessä. Tämä viittaa siihen, että tuomioiden lieventäminen ilmiantojen perusteella ja samalla todistajien suojeleminen varmistaminen voisi olla tehokas tapa torjua järjestäytyneitä rikollisuutta ja tehostaa rikosten selvittämistä. Tällöin voitaisiin harkita lainsäädännön ja oikeuskäytännön muokkaamista niin, että ne ovat enemmän linjassa kansainvälisten sopimusten kanssa, ja siten tehostaa järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaa ja rikosten selvittämistä rikollisryhmästä irtautuvien henkilöiden avustuksella. Tämä voisi tarkoittaa esimerkiksi tuomioiden lieventämisen lisäämistä ilmiantoja tekevien rikollisjärjestöistä irtautuvien henkilöiden kohdalla, mikäli he auttavat viranomaisia rikosten selvittämisessä. Tämänkaltaisen järjestelmän käyttöönotto edellyttäisi kuitenkin huolellista harkintaa ja tasapainottamista eri osapuolten oikeusturvan näkökulmasta.

Nähdäkseni todistajansuojeluohjelma olisi perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen, sekä tuomioistuimen näkökulmasta tehokkain ja yksinkertaisin keino mahdollisten ilmiantajien turvaamiseksi. Hallituksen esityksessä on todettu, ettei

todistajansuojeluohjelma asetu vastakkain oikeusturvan toteutumisen kanssa ¹⁶² . Tutkimuksissa on osoitettu, että todistajansuojeluohjelmat lisäävät ensinnäkin todistajien halukkuutta todistaa ja toisekseen todistajansuojeluohjelmat on nähty keinona järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyvien rikosten syytteeseen saamisessa. ¹⁶³ Näin ollen voitaisiin harkita tuomioiden lieventämisen lisäämistä ilmiantoja tekevien rikollisjärjestöistä irtautuvien henkilöiden kohdalla ja todistajansuojeluohjelmien laajentamista avaintodistajien suojaamiseksi. Tämä voisi lisätä rikosten selvittämistä ja järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaa sekä eri järjestöjen laajuuden ja toiminta-alan tunnistamista. Edellä mainittu ei ainoastaan hyödyttäisi tietyn rikoksen tunnistamista, vaan saattaisi helpottaa myös tulevaisuudessa esimerkiksi tuomioistuimissa järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistumisen arviointia, kun rikollisjärjestöistä saadaan tarkempaa ja yksityiskohtaisempaa tietoa.

Tutkielman tarkoituksena ei kuitenkaan ole luoda ajatusta siitä, että todistajansuojeluohjelmien tai anonyymien todistajan käyttöä tulisi huomattavasti lisätä, tai tulisi ajatella, etteivät ne ole äärimmäisiä keinoja todistajien suojelemiseksi. Tutkielmassa nostettiin esille todistajansuojeluohjelma vaihtoehtona anonyymille todistelulle, sekä tosiasia siitä, että suomalaisen lainsäädännön nojalla todistajansuojeluohjelmaa voidaan hyödyntää. Puolestaan tutkimuksen ei ole tarkoitus ottaa kantaa siihen, että tulisiko todistajansuojeluohjelmaa hyödyntää sellaisissa tilanteissa, joissa äärimmäisessä vaarassa olevalla todistajalla on sellaista tietoa, josta saattaisi olla pidempiaikaista tai laajaa hyötyä, mutta todistaja ei uskalla ilman erityistä suojaa kertoa.

Tutkielman tarkoituksena ei myöskään ole luoda ajatusta siitä, että todistajansuojeluohjelmaa tai anonyymia todistelua voitaisiin pitää palkintona todistuksesta. Puolestaan tuomion lieventäminen voitaisiin tulkita palkkioksi erittäin tärkeän tiedon jakamisesta viranomaisen kanssa. Mikäli tuomion lieventäminen

---

¹⁶² HE 65/2014 vp. s. 47.

¹⁶³ Demir, 2018. s.76–77.

yhdistetään exit-projektiin osallistumiseen, voidaan sitä pitää tehokkaana keinona järjestäytyneestä rikollisuudesta irtautumiseen ja tulevaisuuden rikosten ehkäisyyn. Hallituksen esitys osoittaa, että todistajansuojeluohjelman käyttö on kuitenkin mahdollista sellaisissa tilanteissa, joissa rikollisryhmään kuuluvaa henkilö pyrkii irtautumaan järjestäytyneen rikollisryhmän toiminnasta.¹⁶⁴ Tämän nojalla voitaisiin tulkita, että todistajansuojeluohjelmaa voidaan toteuttaa myös sellaisissa tilanteissa, jotka eivät ole äärimmäisiä, vaan tavoittelevat järjestäytyneen rikollisuuden hillintää.

Tutkimuksen tuloksia arvioidessa on hyvä ottaa huomioon, että tutkimuksen aihe saattaa herättää voimakkaita mielipiteitä, ja on sidoksissa sekä poliittisiin, että yhteiskunnallisiin kysymyksiin. Tämä osaltaan saattaa vaikuttaa tutkimuksen objektiivisuuteen ja tulosten tulkintaan. Poliittisesti esimerkiksi todistajansuojeluohjelmat ja anonyymi todistelu ovat osa laajempaa rikollisuuden ja oikeusjärjestelmän keskustelua, jossa korostuvat tasapainon löytäminen kansalaisten turvallisuuden ja yksilön oikeusturvan välillä.

Lisäksi tutkimuksen haasteeksi voidaan nostaa suomalaisten ennakkotapausten ja oikeuslähteistön vähäisyys liittyen järjestäytyneisiin rikollisryhmiin, anonyymiin todisteluun tai todistajansuojeluohjelmiin. Tutkielmassa on jätetty ulkopuolelle iso osa todistajansuojeluohjelmien tai anonyymien todistelun tehokkuutta tai ongelmallisuutta käsittelevää lähdeaineistoa, sillä niiden oikeustieteellinen konteksti ei välttämättä ole yhdenmukainen esimerkiksi Euroopan perus- ja ihmisoikeuksien, taikka suomalaisen tuomioistuineläytöksen ja syyttäjänlaitoksen toiminnan kanssa. Koska tutkimus keskittyy pääasiallisesti tämänhetkisten haasteiden tunnistamiseen ja toiminnan kehittämiseen tulevaisuudessa, ei kaikki materiaali ole sellaisenaan hyödynnettävissä, sillä esimerkiksi olemassa olevat ennakkotapaukset eivät ota kantaa tulevaisuuden haasteisiin tai tunnista rikollisen toiminnan muuttumista tulevaisuudessa. Tutkimukseen jää aukko myös edellä mainittujen toimenpiteiden toteuttamiseen pohjoismaalaisessa lainsäädännössä, sekä oikeuskäytännössä, jota voitaisiin pitää lähellä suomalaista oikeuskäytäntöä.

---

¹⁶⁴ HE 65/2014 vp. s.4.

Tämän lisäksi tutkimus jättää mahdollisuuksia jatkotutkimuksille, joissa kansainvälisen lähdeaineiston vertailu, esimerkiksi Palermon sopimuksen soveltamisessa, voisi vastata kysymyksiin siitä, antaako sopimus koko sopimusalueen kattavat tehokkaat raamit järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaan, sekä onko sopimusvaltioiden välillä toiminnan tehokkuudessa selkeitä eroja ja mistä ne johtuvat. Tutkimuksessa esitellyn mukaisesti kansainväliset sopimukset jättävät sopimusosapuolille vapauksia lainsäädäntönsä toteuttamisessa, eikä niitä voida pitää selkeänä suuntaviivana lainsäädännölle, vaan niiden tärkeimpänä tehtävänä tulisi pitää yhteistyön lisäämistä valtioiden välillä. Kuitenkin esimerkiksi korkein oikeus on ratkaisussaan painottanut Palermon sopimuksen mukaista käsitystä esimerkiksi järjestäytyneen rikollisryhmän rakenteiden tulkinnassa.¹⁶⁵ Tämä tuokin esiin ajatuksen siitä, että kansallinen lainsäädäntömme vaatii soveltamiseen tukea kansainvälisestä sopimuksesta, jotta järjestäytyneen rikollisryhmän tunnistaminen käytännössä helpottuu.

Kolmanneksi tutkimusaukoksi jää tutkimuksen ulkopuolelle rajautuneet jengit ja niihin sovellettava oikeuslähteistö. Rikosseuraamuslaitoksen mukaan suomalaisestakin jengikulttuurista voidaan löytää kansainvälisiä jengejä, joiden jäsenissä on sellaisia henkilöitä, joilla on kokemusta sotilaallisiksi katsotuista muodostelmista.¹⁶⁶ Jengeihin liittyvä termistö on noussut yhteiskunnalliseksi kysymykseksi, ja uudeksi termiksi onkin ehdotettu *rikolliset jengit*.¹⁶⁷ Tässä tutkielmassa esitetty rajanveto jengien ja järjestäytyneen rikollisuuden välille on melko jyrkkä, joka ei huomioi mahdollisia järjestäytyneen rikollisryhmän piirteiden sekoittumista jengien toimintaan. Jengitoiminnan tutkiminen suomalaisesta näkökulmasta voisi antaa vastauksia sille, kuinka selkeitä järjestäytymisen piirteitä kotimaisessa jengikäyttäytymisessä näkyy, tai mitkä asiat vaikuttavat siihen, milloin jengistä muodostuu järjestäytynyt rikollisryhmä.

---

¹⁶⁵ KKO 89/2018

¹⁶⁶ Rikosseuraamuslaitos, 2021. s.74.

¹⁶⁷ Jukarinen, Juutinen & Laitinen, 2023. s. 12.

Tutkimukset voisivat auttaa antamaan vastauksia myös tulevaisuuden käsitteiden määrittelyssä jengien kohdalla.

Tämä tutkimus on tarkastellut järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyviä erityispiirteitä arvioiden erityisesti lainsäädännön ja oikeuskäytännön tuottaman oikeuslähteistön toimivuutta perus- ja ihmisoikeusnäkökulman huomioiden. Vaikka tutkimus on tuonut esiin useita tärkeitä näkökohtia, on selvää, että aihealueella on vielä paljon tutkittavaa ja ymmärrettävää. Nähdäkseni lainsäädännön ja oikeuskäytännön tarjoamat vaihtoehdot järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaan tuomioistuinlaitoksien taholla on jokseenkin tehotonta, vaikkakin esimerkiksi järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistumisen kriminalisointi mahdollistaa tuomittavaksi muutkin kuin varsinaisten rikosten tekemisen osana rikollisryhmää.

Varsinaisia keinoja järjestäytyneen rikollisuuden vähentämiseksi tämän lisäksi tuomioistuimella on jokseenkin vähän, sillä tuomioiden koventamisperustettakin voidaan pitää ainoastaan pelotekeinona, jonka tehokkuus on lievempää kuin korkeampi kiinnijäämisriski. Tehokkaampia keinoja järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaan voisi tarjota tuomioistuimien taholla esimerkiksi mahdollisuus oman tuomion lieventämiseen todistamisen tai ilmiannon perusteella, joka lisäisi tietoisuutta järjestäytyneiden rikollisryhmien tunnistamisessa ja siten jatkossa edistäisi rikosten selvittämistä ja niistä tuomitsemista. Mielestäni lainsäädäntöä olisi tarpeen kehittää sellaiseen suuntaan, joka mahdollistaisi entistä tehokkaammin toiminnan jatkumisen ja ennaltaehkäisyn. Rikoksella hankitun hyödyn menettämisseuraamus on yksi tehokas tapa, mutta lienee perusteltua olettaa, että ohella tulisi olla muitakin vaihtoehtoja.

Nostan vielä tutkimukseni loppuun huomion siitä, ettei järjestäytyneiden rikollisryhmien lakkauttamiseksi, ja täten rikollisen toiminnan ennaltaehkäisemiseksi ole toimivaa keinoja ja säädäntöä. Kuten luvussa 4.1 esiteltiin, ei yhdistyslaki tarjoa tehokkaimpia keinoja järjestäytyneiden rikollisryhmine lakkauttamiseen, eikä lakkauttamispäätös välttämättä saavuta toivottua lopputulosta. Koska järjestäytyneeseen rikollisuuteen

liittyviä ennakkotapauksia ja muuta oikeuslähteistöä on saatavilla jokseenkin vähän, tulee olettaa, että tämänhetkiset tulkintatavat tulevat tulevaisuudessa muuttumaan. Tämän vuoksi huomionkiinnittäminen toiminnan kehittämiseen on oleellista nyt, kun vakiintuneet tavat ovat vasta muodostumassa.

Lähteet

- Aarnio, A. (2011). *Luentoja lainopillisen tutkimuksen teoriasta*. Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisut.
- Calderoni, F. (2008). *A definition that could not work: The EU Framework Decision on the fight against organized crime*. Noudettu 25.2.2023 osoitteesta <https://publicatt.unicatt.it/bitstream/10807/1575/5/Calderoni%20-%20A%20definition%20that%20could%20not%20work%20-%20the%20EU%20FD%20on%20OC%20-%20AAM.pdf>
- Council of Europe. (2006). *Report on witness protection*. Noudettu 30.4.2023 osoitteesta <https://www.coe.int/t/dg1/legalcooperation/economiccrime/organisedcrime/BestPractice1E.pdf>
- Dandurand, Y., & Farr, K. (2010). *A review of selected witness protection programs*. Noudettu 25.10.2022 osoitteesta https://www.researchgate.net/profile/Yvon-Dandurand/publication/265004094_A_Review_of_Selected_Witness_Protection_Programs/links/55191ad20cf2d70ee27b8a27/A-Review-of-Selected-Witness-Protection-Programs.pdf
- Decker, S., & Pyrooz, D. (2015). *Streetgangs, terrorists, drug smugglers and organized crime: what's the difference?* Noudettu 23.12.2022 osoitteesta https://www.researchgate.net/publication/305356746_Street_Gangs_Terrorists_Drug_Smugglers_and_Organized_Crime_What%27s_the_Difference
- Demir, M. 2018. *The Perceived Effect of a Witness Security Program on Willingness to Testify*. International Criminal Justice Review. <https://doi.org/10.1177/1057567717721298>
- Digi- ja väestötietovirasto. (2022). *Turvakiellon hakeminen tai peruminen*. Noudettu 14.5.2022 osoitteesta <https://dvv.fi/turvakielto>
- Doob, A. & Webster, C. 2003. *Sentence Severity and Crime: Accepting the Null Hypothesis*. Crime and Justice, 30. 143-195. The University of Chicago Press. Noudettu 24.4.2023

https://www.jstor.org.proxy.uwasa.fi/stable/pdf/1147698.pdf?refreqid=excelsior%3A0ed3b350754de02c278d2dd3dd0bf49c&ab_segments=0%2Fbasic_search_gsv2%2Fcontrol&origin=&initiator=

Eurooppa Neuvosto, *Järjestäytyneen rikollisuuden torjunta EU:ssa*. (2022). Noudettu 10.5.2022 osoitteesta <https://www.consilium.europa.eu/fi/policies/eu-fight-against-crime/>

Euroopan parlamentti. (2013). *Järjestäytynyt rikollisuus. Eurooppalainen ongelma, eurooppalainen ratkaisu*. Noudettu 30.4.2023 osoitteesta <https://www.europarl.europa.eu/news/fi/headlines/priorities/jarjestaytynyt-rikollisuus/20131016STO22387/jarjestaytynyt-rikollisuus-eurooppalainen-ongelma-eurooppalainen-ratkaisu>

Euroopan parlamentti. (2023). *Maastrichtin ja Amsterdamin sopimukset*.

Noudettu 18.4.2023 osoitteesta

https://www.europarl.europa.eu/factsheets/fi/sheet/3/maastrichtin-ja-amsterdamin-sopimukset#_ftn1

Euroopan Unionin neuvosto. (2009). *Euroopan Unionin turvallisuusstrategia: Turvallisempi Eurooppa oikeudenmukaisemmassa maailmassa*. Noudettu 10.5.2022 osoitteesta

<https://www.consilium.europa.eu/media/30809/qc7809568fic.pdf>

Euroopan Unionin neuvosto. (2022). *Neuvoston päätelmät järjestäytyneen ja kansainvälisen rikollisuuden torjuntaa koskevien EU:n prioriteettien asettamisesta EMPACTia varten vuosiksi 2022–2025*, Noudettu 10.5.2022 osoitteesta <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-8665-2021-INIT/fi/pdf>

Euroopan Unionin neuvosto. (2023). *Järjestäytyneen rikollisuuden torjunta EU:ssa*.

Noudettu 25.2.2023 osoitteesta <https://www.consilium.europa.eu/fi/policies/eu-fight-against-crime/#how>

German Federal Ministry of Justice and Consumer Protection. (1998).

German Criminal Code (StGB). Noudettu 19.4.2023 osoitteesta https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb/

- Hallberg, P. (2010) *Perusoikeudet tuomioistuimissa*. Teoksessa: V.-P. Viljanen, K. Tuori, M. Scheinin, T. Ojanen, H. Karapuu & P. Hallberg. Perusoikeudet. Alma Talent. (Alun perin julkaistu 2009).
- Hautamäki, V-P. (2004). *Hyvän hallinnon toteutuminen*. Edita Prima Oy. Helsinki
- Hauck, P., & Peterke, S. (2016). *International law and transnational organised crime*. Oxford University Press. [Rajattu pääsy].
Noudettu 5.5.2023 osoitteesta <https://ebookcentral-global.oup.com/academic/product/international-law-and-transnational-organised-crime-9780198733737?cc=fi&lang=en>
- Hirvonen, A. (2011). *Mitkä metodit? Opas oikeustieteen metodologiaan*. Yleisen oikeustieteen julkaisuja 17. Noudettu 20.10.2022 osoitteesta https://www2.helsinki.fi/sites/default/files/atoms/files/hirvonen_mitka_metodit.pdf
- His Majesty's Government. (2015). *Serious Crime Act 2015, Section 45*.
Noudettu 19.4.2023 osoitteesta <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2015/9/section/45/enacted>
- Hyttinen, T. (2021). *Rahanpesu ja rikosvastuu – Teoria ja käytäntö*. Alma Talent.
- Jahkola, K. (2010). *EU:n jäsenvaltioiden välisestä yhteistyöstä lähestymiskieltoa koskevissa asioissa*. Lakimies 7-8. [Rajattu pääsy]. Noudettu 28.4.2023 osoitteesta <https://www-edilex.fi.proxy.uwasa.fi/lakimies/74700012.pdf>
- Jokela, A. (2015). *Pääkäsittely, todistelu ja tuomio. Oikeudenkäynti III*. Alma Talent.
- Jukarainen, P. Juutinen, M. & Laitinen, K. (2023.) *Järjestäytynyt rikollisuus Suomessa - Katsaus järjestäytyneen rikollisuuden toimijoihin ja markkinoihin*. Poliisiammattikorkeakoulun katsauksia 32. Noudettu 10.5.2023 osoitteesta https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/795090/POLAMK_Katsauksia_32.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Karapuu, H. *Perusoikeuksien käsite ja luokittelu*. (2011). Teoksessa: V.-P. Viljanen, K. Tuori, M. Scheinin, T. Ojanen, H. Karapuu & P. Hallberg. Perusoikeudet. Alma Talent.

- Koskela, T. (2021). *Rikoksen kokonaistörkeyden arviointi KKO: N ratkaisukäytännön valossa*. Edilex. [Rajattu pääsy]. Noudettu 25.4.2023 osoitteesta <https://www-edilex-fi.proxy.uwasa.fi/artikkelit/22202.pdf>
- Kramer, K. (2014). *Witness protection as a key tool in addressing serious and organized crime*. Noudettu 25.10.2022 osoitteesta https://www.unafei.or.jp/publications/pdf/GG4/Fourth_GGSeminar_P3-19.pdf
- Kuuliala, M., Linna, T., & Saranpää, T. (2022). *Siviiliprosessi: I, Riita-asian oikeudenkäynnin periaatteet ja toimijat*. Alma Talent.
- Kyllönen, A. (2012). *Prosessioikeudellisia kirjoituksia – Tuomarin ennakoasenne esteellisyysperusteena*. Pitkos Books.
- Laurio, J-M. (2020). *Talousrikosten ennaltaehkäiseminen ja havaitseminen*. Kauppakamari ja Juha-Matti Laurio.
- Lavonen, H. (2011) *Konfiskaatiopuitemääräyksen tulkintavaikutus ja menetettäväksi tuomittavan rikoshyödyn määrittäminen*. Lakimies 6/2011. [Rajattu pääsy]. Noudettu 1.5.2023 osoitteesta <https://www-edilex-fi.proxy.uwasa.fi/lakimies/82780006.pdf>
- Leskinen, M. (2022). *De lege ferenda -tutkimuksesta metodina ja tieteenä*. Lakimies 7-8/2022. [Rajattu pääsy] Noudettu 14.1.2023 osoitteesta <https://www-edilex-fi.proxy.uwasa.fi/lakimies/1000880008.pdf>
- Minnaar, A. (2011). *The use of informers: an essential tool in the fight against crime?* Noudettu 27.4.2023 osoitteesta https://www.researchgate.net/publication/275028359_THE_USE_OF_INFORMERS_AN_ESSENTIAL_TOOL_IN_THE_FIGHT_AGAINST_CRIME
- Määttä, T. & Paso, M. (2022). *Johdatus oikeudellisen ratkaisun teoriaan*. Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta.
- Määttä, K. & Pihlajamäki, H. (2003). *Rikoksen hinta – Taloustieteen näkökulma rikoshistoriaan*. Talentum.
- Nagin, D. (2013.) *Deterrence in the Twenty-First Century*. Crime and Justice, 42 (1) 199-263. The University of Chicago Press. [Rajattu pääsy] Noudettu 24.4.2023 osoitteesta

https://www.jstor.org.proxy.uwasa.fi/stable/pdf/10.1086/670398.pdf?refreqid=excelsior%3Aa16154e091b83f399e22c1f79e22173e&ab_segments=0%2Fbasic_search_gsv2%2Fcontrol&origin=&initiator=&acceptTC=1

Nuotio, K. *Rikosoikeuden koherenssi ja fragmentaatio: esimerkkinä järjestäytyneen rikollisuuden määrittely*. (2009). *Lakimies* 7–8/2009. [Rajattu pääsy]. Noudettu 30.5.2022 osoitteesta

<https://www.edilex.fi.proxy.uwasa.fi/lakimies/66870007.pdf>

Muukkonen, M. (2008). *Yhdistysoikeuden perusteet*. Edilex. [Rajattu pääsy].

Noudettu 20.5.2022 osoitteesta

<https://www.edilex.fi.proxy.uwasa.fi/kirjat/7029.pdf>

Oikeusministeriö. (2021) *Lähestymiskiellon tehostaminen*. Noudettu 28.4.2023 osoitteesta

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163471/OM_2021_26_ML.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Ojanen, T. (2003). *Perusoikeudet ja ihmisoikeudet Suomessa*. Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisut.

Ojanperä, J. (2006). *Todisteiden hyödyntämiskielto*. Noudettu 11.2.2023 osoitteesta

https://oikeus.fi/hovioikeudet/helsinginhovioikeus/material/attachments/oikeus_hovioikeudet_helsinginhovioikeus/julkaisut/painetutjulkaisut/kirjoituksiatodistusoikeudesta2006/lxq88uEt5/13_Todisteiden_hyodyntamiskielto_Jenni_Ojanpera.pdf

Paasonen, J., Vainio J. & Vieristö, S. (2023) *Järjestäytynyt rikollisuus rikosprosessin haasteena*. Nuotio, K. & Yli-Hemminki, E. (toim.) Teoksessa *Kotimaisen rikosoikeustieteen tila ja tulevaisuus*. Suomalainen lakimiesyhdistys.

Palo, S., & Houtsonen, J. (2012). *Järjestäytyneen rikollisuuden erityislainsäädäntö ja rikollisryhmiin rekrytoiminen*. Poliisin toimintaympäristö.

Noudettu 18.10.2022 osoitteesta

<https://core.ac.uk/download/pdf/38116662.pdf#page=205>

- Pellonpää, M. (2009). *Henkilökohtainen koskemattomuus*. Teoksessa: V.-P. Viljanen, K. Tuori, M. Scheinin, T. Ojanen, H. Karapuu & P. Hallberg. Perusoikeudet. Alma Talent. (Alun perin julkaistu 2009).
- Rautio, J. (2007). *Menettämisseuraamusten yleiset opit – onko niitä?* Teoksessa Lahti, R. & Koponen, P. (toim.) *Talousrikokset*. Suomalainen lakimiesyhdistys.
- Rikosseuraamuslaitos. (2017). *Exit-projekti auttaa vankeja irtautumaan järjestäytyneestä rikollisuudesta*. Noudettu 26.4.2023 osoitteesta https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/ajankohtaista/tiedotteet/Tiedotteetjauutiset2017/exitprojektiavttaaavankejairtautumaanjarjestaytyneestarikollisuudesta_0.html
- Rikosseuraamuslaitos. (2021). *Selvitys Rikosseuraamuslaitoksen kyvystä vastata järjestäytyneen rikollisuuden aiheuttamiin haasteisiin*. Rikosseuraamuslaitoksen monisteita 3/2021. Noudettu 2.5.2023 osoitteesta https://www.rikosseuraamus.fi/material/collections/20210510163527/7QCW6DgVd/202103_Selvitys_Risen_kyvysta_vastata_jarjestaytyneen_rikollisuuden_ahieuttamiin_haasteisiin_web.pdf
- Saarinen, V. (2021). Kaksinkertaisen kvalifioinnin kiellon vaikutus rangaistuksen määräämiseen. *Edilex*. Noudettu 13.4.2023 osoitteesta www.edilex.fi/artikkelit/25468
- Tapani, J. & Tolvanen, M. (2011). *Rikosoikeus: Rangaistuksen määrääminen ja täytäntöönpano*. Talentum.
- Tapanila, A. (2017). *Anonyymi todistelu käytännössä*. Defensor Legis N.O 5/2017. [Rajattu pääsy] Noudettu 12.5.2022 https://www.edilex.fi.proxy.uwasa.fi/defensor_legis/182480001.pdf
- Tuomioistuininlaitos. Itä-Uudenmaan käräjäoikeus. (2022). *Tuomio asiassa United Brotherhood ja Bad Union*. Noudettu 21.5.2022 <https://oikeus.fi/karajaoikeudet/ita-uudenmaankarajaoikeus/fi/index/Tiedotteet/2021/tuomioasiassaunitedbrotherhoodjabadunion.html>
- Tolonen, H. (2003). *Oikeuslähdeoppi*. Hannu Tolonen & Wsoy lakitieto.

- Törnroos, S. (2002). *Miksi kansainvälistä järjestäytynyttä rikollisuutta pitää tutkia ja torjua Suomessa ja miksi siihen tarvitaan resursseja?* Sisäisen turvallisuuden portaali. Sisäministeriö. Noudettu 10.5.2023 osoitteesta <https://sisainturvallisuus.fi/en/blogs/-/blogs/miksi-kansainvalista-jarjestaytynyttä-rikollisuutta-pitaa-tutkia-ja-torjua-suomessa-ja-miksi-siihen-tarvitaan-lisaa-resursseja>
- United Nations. (2008). *Good practices for the protection of witnesses in criminal proceedings involving organized crime.* Noudettu 30.4.2023 osoitteesta <https://www.unodc.org/documents/organized-crime/Witness-protection-manual-Feb08.pdf>
- Valtiovarainministeriö. (2022). *Valtiovarainministeriön ehdotus vuoden 2022 talousarvioksi.* Noudettu 19.11.2022 <https://budjetti.vm.fi/indox/sisalto.jsp?year=2022&lang=fi&maindoc=/2022/tae/valtiovarainministerionKanta/valtiovarainministerionKanta.xml&opennode=0:1>
- Virtanen, J. (2004). *Rikosoikeuden yleiset opit ja oikeuslähdeoppi.* Lakimies 6/2004. [Rajattu pääsy]. Noudettu 1.5.2022 <https://www-edilex-fi.proxy.uwasa.fi/lakimies/23770004.pdf>
- Viljanen, P. (2007). *Konfiskaatio rikosoikeudellisena seuraamuksena.* Edita Publishing Oy. [Rajattu pääsy]. Noudettu 22.1.2023 <https://www-edilex-fi.proxy.uwasa.fi/kirjat/6995.pdf>
- Viljanen, P. (2013). *Todistelutoimikunnan mietinnön arviointia.* Defensor Legis N:o 2/2013. [Rajattu pääsy] noudettu 29.4.2023 osoitteesta https://www-edilex-fi.proxy.uwasa.fi/defensor_legis/95280002.pdf
- Vuorenpää, M. 2009. *Todistamiskiellot ja todisteiden hyödyntämiskielto.* Oikeustieto. Noudettu 25.4.2023 osoitteesta <https://www-edilex-fi.proxy.uwasa.fi/oikeustieto/80330007.pdf>
- Wilhelmsson, T. (2020). *Siviilioikeuden hiipivä eurooppalaistuminen ja Suomen oikeuslähdeoppi.* Lakimies 7–8/2020. [Rajattu pääsy]. Noudettu 9.5.2023 osoitteesta <https://www-edilex-fi.proxy.uwasa.fi/lakimies/218120012.pdf>

Virallislähteet

EIT Tapaus Kostovski v. Alankomaat (20.11.1989)

EIT Tapaud Visser v. Alankomaat (14.2.2002)

HE 125/1975 II vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle Rikoslain 6 luvun ja siihen liittyvien säännösten muuttamisesta

HE 66/1988 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle rikoslainsäädännön kokonaisuudistuksen ensimmäisen vaiheen käsittäväksi rikoslain ja eräiden muiden lakien uudistuksiksi

HE 190/2002 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi oikeudenkäymiskaaren eräiden todistelua, kiireelliseksi julistamista ja ylimääräistä muutoksenhakua koskevien säännösten muuttamisesta

HE 44/2002 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle rikosoikeuden yleisiä oppeja koskevan lainsäädännön uudistamiseksi

HE 32/2003 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastaisen Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimuksen hyväksymisestä ja laiksi sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta sekä laiksi rikoslain 17 luvun 1 a §:n muuttamisesta

HE 89/2008 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista

HE 46/2014 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle oikeudenkäymiskaaren 17 luvun ja siihen liittyvän todistelua yleisissä tuomioistuimissa koskevan lainsäädännön uudistamiseksi

HE 65/2014 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi todistajansuojeluohjelmasta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.

HE 263/2014 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle rikoslain järjestäytyneitä rikollisryhmiä koskevien säännösten yhtenäistämiseksi

HE 183/2020 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle rikoslain 1 luvun 11 §:n ja 32 luvun 11 §:n muuttamisesta

OM 2/61/2005. todistajien tukipalvelut

HaVM 19/2021 vp. Valtioneuvoston selonteko sisäisestä turvallisuudesta

SopS 20/2004. Tasavallan presidentin asetus kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden

vastaisen Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimuksen voimaansaattamisesta ja yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annetun lain voimaantulosta

98/733/YOS. Rikollisjärjestöön osallistumisen kriminalisointi Euroopan unionin jäsenvaltioissa

2008/841/YOS. Neuvoston puitepäätös järjestäytyneen rikollisuuden torjunnasta

2000/C 364/01 Euroopan Unionin perusoikeuskirja

Kotimainen oikeuskäytäntö

KKO 41/2011

KKO 60/2012

KKO 90/2013

KKO 89/2018

KKO 68/2020

KKO 74/2021

KKO 37/2022

KKO 14/2023

KKO 23/2023

KHO 4671/2016

KHO 67/2017

KHO 170/2021

HO 125/2017

HO 142237/2018

HO 512/2020

HO 128244/2022

KO 2772/2019

KO 5604/2019

KO 1365/2020

KO 6778/2020